

Wprowadzenie

Rozwój nauk medycznych w drugiej połowie XX w.

Wiek XIX charakteryzuje się daleko posuniętą specjalizacją, inaczej mówiąc wieloaspektowym rozszczepieniem głównych kierunków badawczych, wywodzących się tradycyjnie od anatomii, medycyny wewnętrznej, położnictwa, chirurgii oraz farmakologii. Kolejne półwiecze (pierwsza połowa XX w.) przyniosło ukształtowanie się określonych ośrodków naukowych skupionych wokół wybitnych postaci wyznaczających kierunki badań. I ten właśnie okres możemy postrzegać w kategoriach powstawania i kształtowania się tzw. szkół naukowych, których uczniowie kontynuowali i rozwijali idee swoich mistrzów. W dalszej kolejności postęp wiedzy sprawił, że poszczególne dyscypliny zaczęły się wzajemnie przenikać i uzupełniać, obserwacje i doświadczenia przeprowadzane indywidualnie zastąpiono badaniami zespołowymi, uzupełnianymi ponadto wynikami doświadczeń w skali światowej. Zatem współcześnie pojęcie szkoły naukowej w tradycyjnym znaczeniu trudne jest do zdefiniowania.

W polskiej historii medycyny zasadniczą cezurę stanowi wybuch II wojny światowej. Ukształtowane w II Rzeczypospolitej ośrodki uniwersyteckie zostały całkowicie rozbite, a ciągłość badań naukowych przerwana. Wydział Lekarski Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej po 1945 r. organizowali w głównej mierze – jak to wielokrotnie w literaturze podkreślano – uczeni przybyli z UJK we Lwowie. Tu we Wrocławiu wielu z nich kontynuowało lub rozpoczynało nową, ale wzorowaną na przedwojennej, działalność organizacyjną i badawczą.

W niniejszej prezentacji wykorzystano oryginalne teksty przygotowane przez kierowników katedr lub przez innych pracowników, którym powierzono opracowanie historii szkoły. W zestawieniu uwzględniono tylko te materiały, które zostały przygotowane zgodnie ze wskazówkami zespołu redakcyjnego. W wielu przypadkach w nadesłanych pracach zamiast charakterystyki kierunków badawczych sporządzono zestawienie w formie kroniki wydarzeń danej katedry, co nie odpowiada przyjętej definicji szkoły i takich materiałów redakcja nie uwzględniła.

Opis Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu w latach 1945–1950 przygotował prof. Waldemar Kozuszek (zob. s. 442). Sam fakt podjęcia się przez niego opracowania części historii wydziału, stanowi dla całości dzieła istotne wydarzenie. Prof. W. Kozuszek jest absolwentem AM we Wrocławiu, w tym mieście obronił w 1964 r. pracę doktorską, następnie do 1970 r. pracował w Klinice Nefrologicznej i II Klinice Chirurgicznej. Karierę naukową kontynuował na uniwersytetach w Bonn i w Bochum, utrzymując stałe kontakty ze środowiskiem wrocławskim. W 1995 r. otrzymał tytuł dok-

tora h.c. AM we Wrocławiu w uznaniu zasług, jakie włożył w rozwój tej uczelni.

Prof. zw. dr h.c. W. Kozuszek, chirurg z wykształcenia, historyk medycyny z zamiłowania dokonał profesjonalnego zestawienia dorobku naukowego wszystkich katedr Wydziału Lekarskiego w l. 1945–1950 z uwypukleniem szczególnych osiągnięć w niektórych dziedzinach. Rozdział ten jest niezwykle istotny w ogólnej prezentacji szkół naukowych AM, ponieważ pozwala na prześledzenie procesu kształtowania się wielu kierunków naukowych. Ponadto nieco szerzej omówiono w nim specjalności, które nie znalazły odzwierciedlenia w nadesłanych do druku materiałach, a odegrały istotną rolę w dalszym (po 1950 r.) procesie rozwoju badawczego. Wskazano zatem na zaangażowanie prof. Ludwika Hirszfelda w organizację i inspirację różnych kierunków badań naukowych na temat krwi. Wspomniano profesorów Antoniego Falkiewicza i Edwarda Szczeklika jako założycieli I i II Kliniki Chorób Wewnętrznych. Dzięki uzupełniającemu tekstowi prof. Kozuschka otrzymaliśmy informację o działalności Zakładu Fizjologii i badaniach podjętych przez prof. Andrzeja Klisieckiego nad zjawiskiem wstrząsu obwodowego. Stratą byłoby pominięcie przy omawianiu szkół naukowych prof. Hugona Kowarzyka, z jego to bowiem inicjatywy skonstruowano pierwszy w Polsce wektorkardiograf rejestrujący elektrodynamiczny tor serca. Kontynuatorem w zakresie badań anatomii patologicznej we Wrocławiu był prof. Zygmunt Albert. Zasługującą na szczególne podkreślenie postacią w dziejach rozwoju nauk nieklinicznych był kierownik Zakładu Medycyny Sądowej, prof. Bolesław Popielski. Jako uczeń dwóch mistrzów, profesorów Włodzimierza Sieradzkiego i L. Hirszfelda, zajmował się zagadnieniami związanymi z wymiarem sprawiedliwości, a odnoszącymi się do medycyny, oraz serologią lekarską. To właśnie prof. B. Popielski wykonał w 1936 r. pierwszą w Polsce udaną transfuzję krwi ze zwłok, zapoczątkowując faktycznie w ten sposób eksperymenty związane z transplantologią.

Istotnym uzupełnieniem w odniesieniu do całości tekstu są informacje, odnoszące się do kierunków naukowych wyznaczonych przez profesorów ginekologii i położnictwa. I w tym przypadku tradycje badawcze przeniesione zostały zasadniczo ze Lwowa przez prof. Kazimierza Bocheńskiego i jego uczniów Kazimierza Nowosada i Kazimierza Jabłońskiego.

W tekście prof. Kozuschka znalazła się też krótka wzmianka o historii medycyny zapoczątkowanej we Wrocławiu przez prof. Witolda Ziembickiego. Przedmiot ten i wynikające z niego kierunki badawcze nie mieściły się w normach ideologicznych kreowanych w ramach ustroju socjalistycznego,

w związku z czym został formalnie zlikwidowany w 1950 r. Tym bardziej na podkreślenie zasługuje inicjatywa prof. Zdzisława Wiktora, asystenta W. Ziembickiego, organizowania i prowadzenia seminariów doktoranckich z historii medycyny przy współudziale Józefa Leszczyńskiego, profesora UW. Pośrednio więc kontynuatorami szkoły Ziembickiego są obecnie prof. W. Kozuszek, prof. dr hab. n. med. Zbigniew Domoślawski i dr hab. Wanda Wojtkiewicz-Rok, prof. nadzw.

Wśród nadesłanych prac odnoszących się do poszczególnych szkół naukowych AM najszerzej zostały zaprezentowane dyscypliny chirurgiczne, zapoczątkowane we Wrocławiu przez profesorów Wiktora Brossa i Kazimierza Czyżewskiego przybyłych ze Lwowa. Prof. K. Czyżewski był pierwszym kierownikiem I Kliniki Chirurgii Wydziału Lekarskiego UW. Kierunki badań w zakresie chirurgii zapoczątkowane przez Czyżewskiego kontynuowane są obecnie przez pracowników I Katedry i Kliniki Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Endokrynologicznej oraz III Katedrę i Klinikę Chirurgiczną zorganizowaną przez prof. Zdzisława Jeziorę – twórcę Szkoły Chirurgii Przelyku.

Wiele współczesnych dyscyplin klinicznych ma swój początek w Szkole Chirurgicznej prof. W. Brossa, ucznia słynnego prof. Tadeusza Ostrowskiego, powołanej do życia we Wrocławiu w 1946 r. jako II Katedra i Klinika Chirurgii. Bezpośrednią kontynuatorką owej szkoły jest obecnie II Katedra i Klinika Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej. Uczeń W. Brossa, Florian Nowacki, ukierunkował swoje zainteresowania na urologię, organizując Katedrę i Klinikę Urologii. W badaniach Brossa wiele miejsca zajmowały zagadnienia kardiochirurgiczne rozwijane w zorganizowanej przez niego Klinice Chirurgii Serca, podjęte w dalszej kolejności przez prof. Anatola Kuźmickiego, Tadeusza Brossa i Ryszarda Kołtowskiego. Ze szkoły W. Brossa wyszedł również prof. Antoni Aroński, założyciel Szkoły Anestezjologii i Intensywnej Terapii. Oddział Chirurgii Dziecięcej przy II Katedrze i Klinice Chirurgicznej został wyodrębniony przez Adama Michejdę jako Klinika Chirurgii Dziecięcej, dziś wyspecjalizowanej w chirurgii noworodka i wadach wrodzonych. Ze szkoły W. Brossa wywodzi się również tak ważna dyscyplina jak torakochirurgia, rozwinięta przez prof. Eugeniusza Rogalskiego, a kontynuowana aktualnie przez profesorów Jerzego Kołodzieja we Wrocławiu i Tadeusza Orłowskiego w Warszawie. Profesorowie Józef Kowalski i Andrzej Wall wyspecjalizowali się w ortopedii i traumatologii narządu ruchu. Twórcą szkoły chirurgii eksperymentalnej był prof. Henryk Kuś.

Licznych naśladowców swojej naukowej pasji znalazła założycielka Szkoły Alergologii prof. Zofia Czeżowska. Uczeń, a następnie współpracownik prof. Czeżowskiej, prof. Władysław Chachaj, rozwinął patofizjologię i terapię chorób alergicznych, oraz patofizjologię i terapię wrzodziejącego zapalenia jelita grubego. Kontynuatorzy – profesorowie Zbigniew Knapik, twórca Kliniki Gastroenterologii, i jego uczeń Leszek Paradowski rozwinęli m.in. badania nad motoryką przewodu pokarmowego. Liczne kierunki badań naukowych zainspirowanych przez Czeżowską i Chachaję kontynuowane są w I Klinice Chorób Wewnętrznych i Alergologii. Prof. Józef Małolepszy wprowadził i unowocześnił badania nad patofizjologią astmy w zakresie wpływu układu węgetatywnego, endokrynnego oraz histaminy i jej receptorów.

Jako o szkole naukowej w szerokim tego słowa znaczeniu można mówić o zespole uczonych skupionych wokół prof. Antoniego Falkiewicza. We Wrocławiu kontynuował tradycję lwowskie, zainteresowania naukowe z zakresu chorób wewnętrznych obejmowały choroby układu krążenia, endokrynologię, immunopatologię oraz toksykologię kliniczną. Liczne badania epidemiologiczne poświęcone były występowaniu wola nagminnego w Polsce. Wspólnie z prof. Aleksandrem Kleczeńskim zajęli się zagadnieniami patologii zawodowej i zdrowiem środowiskowym. Badania dotyczące toksykologii klinicznej i medycyny pracy kontynuuje obecnie zespół uczonych w Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych, Zawodowych i Nadciśnienia Tętniczego.

Za pionierów wrocławskiej neurologii należy uważać profesorów: Stanisławę Falkiewiczową, Leopolda Jaburka i Rudolfa Arenda. Zapoczątkowane przez prof. R. Arenda badania kliniczne, neurofizjologiczne i neuropatologiczne kontynuowane są w Katedrze i Klinice Neurologii kierowanej przez prof. Ryszarda Podemskiego.

Szkoła Nefrologii zaistniała dzięki inicjatywie prof. Zdzisława Wiktora. Na bazie III Kliniki Chorób Wewnętrznych została utworzona Katedra i Klinika Nefrologii, w której prowadzono badania nad hemodynamiką nerek, patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek, programowanym leczeniem schyłkowej niewydolności nerek, skutecznością dializy w ostrej i przewlekłej niewydolności nerek. Pozytywne wyniki nowoczesnych badań immunologicznych, leczenia immunosupresyjnego oraz badania zgodności tkankowej umożliwiły wykonanie pierwszych w Polsce przeszczepów nerek. Dzięki szerokiej współpracy kolejnych zespołów klinicznych ze specjalistycznymi pracowniami naukowymi, m.in. pracownią nefrologii eksperymentalnej, hodowli tkankowej, pracownią angiologiczną z seriografem, laboratoriami diagnostycznymi oraz Kliniką Chirurgii Naczyniowej i Transplantacyjnej, możliwe stało się rozwinięcie transplantologii nerek i przemianowanie kliniki na Katedrę i Klinikę Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej.

O szkole naukowej można też mówić w przypadku otolaryngologii wrocławskiej. Jej tradycje sięgają lat 20. i UJK, gdzie powstała Klinika Otolaryngologii kierowana przez prof. Teofila Zalewskiego. Po 1946 r. we Wrocławiu T. Zalewski we współpracy ze swoim uczniem, prof. Wiktorem Jankowskim, kontynuował przerwane podczas wojny badania nad fizjopatologią narządu słuchu. W związku z przyspieszonym rozwojem badań diagnostycznych w zakresie otolaryngologii, współcześnie podejmowane przez kolejne zespoły naukowe tematy badawcze zasadniczo różnią się od tych wykreowanych przez organizatorów kliniki i dotyczą m.in. chirurgii rekonstrukcyjnej słuchu, mikrochirurgii krtań z szerokim zastosowaniem technik komputerowych.

Twórcą wrocławskiej okulistyki wyjątkowo nie był lwowianin. Prof. Witold Juliusz Kapuściński pochodził z Wielkopolski, a wykształcenie zdobył na uniwersytecie w Halle w Niemczech. W zorganizowanej przez siebie Katedrze i Klinice Okulistyki rozwinął badania nad mechanizmami zapalnymi i obronnymi oka. Obecnie jednym z głównych tematów jest patomechanizm szkliskowo-siatkówkowych procesów proliferacyjnych, w tym patologicznej angiogenezy w zwyrodnieniu plamki związanym z wiekiem (AMD).

Na wrocławską szkołę stomatologiczną składają się trzy odrębne specjalności prowadzące swoje, własne kierunki badań. Są to: Szkoła Chirurgii Szczękowo-Twarzowej i Stomatologicznej, Szkoła Stomatologii Zachowawczej i Paradontologii oraz Szkoła Protetyki Stomatologicznej i Ortodoncji.

10 maja 1945 do Wrocławia przybył prof. Tadeusz Owiński, uczeń i współpracownik prof. Antoniego Cieszyńskiego, twórcy polskiej stomatologii zamordowanego we Lwowie na Wzgórzach Wuleckich w 1941 r., i natychmiast zajął się zabezpieczaniem dóbr materialnych kliniki stomatologicznej i w dalszej kolejności jej organizacją. Wraz z Owińskim szkołę stomatologiczną tworzyli jego koledzy ze Lwowa, doktorzy Ignacy Pietrzycki, Henryk Gorczyński i Janina Piekarska. Już

w 1946 r. do Wrocławia przybyli też przedstawiciele przedwojennej warszawskiej szkoły stomatologicznej założonej przez prof. Alfreda Meissnera. Byli to dr Aleksander Rolecki i dr med. lekarz stom. Noemi Wigdorowicz-Makowerowa. Szkołę stomatologiczną we Wrocławiu tworzyli lekarze ze specjalnością stomatologiczną, zatem stomatologia była i jest integralnie związana z medycyną.

Dokonana w niniejszej pracy prezentacja szkół naukowych AM we Wrocławiu nie jest wyczerpująca. Jak już wyżej wspomniano, niektóre dyscypliny naukowe przez minione półwiecze całkowicie się przeobraziły i wykazanie konsekwentnej ciągłości badań stało się niemożliwe.

Wanda Wojtkiewicz-Rok

■ Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego¹ (1945–1950)

Ludwik Hirszfeld

„Polski profesor i polski student, nim weszli do sali wykładowej czy laboratorium, musieli usunąć ślady wojny”².

Sześćdziesiąt lat nauki polskiej we Wrocławiu jest dobrą okazją, aby spojrzeć wstecz na okres, kiedy zgodnie z polską i europejską tradycją Wydział Lekarski, do czasu utworzenia na wzór sowieckiej Akademii Lekarskiej w roku 1950, był wydziałem Uniwersytetu Wrocławskiego. Jak wiadomo, na mocy dekretu Rady Ministrów i Prezydium Krajowej Rady Narodowej RP z 24 sierpnia 1945 „o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie” Wydział Lekarski wszedł w skład sześciowydziałowego UWr.

Już 1 lipca 1945 prof. L. Hirszfeld (1884–1954), wydelegowany wówczas z Lublina przez Departament Szkół Wyższych Ministerstwa Oświaty, przyjechał do Wrocławia z misją zorganizowania Wydziału Lekarskiego, którego został pierwszym dziekanem. Hirszfeld z prawdziwie młodzieńczym zapałem podjął niezbędne kroki, tak że mógł napisać w swoim sprawozdaniu: „Majątek jest na miejscu zabezpieczony, a remonty postępują naprzód”³. Trzeba sobie zdać sprawę, że zakłady naukowe i kliniki były co najmniej w połowie zrujnowane i zde-

Hanna Hirszfeldowa

Stanisław Loria

wastowane, a inwentarz w 60% ukryty przez Niemców w rozmaitych okolicznych miastach⁴. Wstępne posiedzenie przyszłej Rady Wydziału odbyło się 24 lipca 1945 pod przewodnictwem L. Hirszfelda, z udziałem profesorów: T. Baranowskiego (chemia fizjologiczna), Hanny Hirszfeldowej (pediatria), Andrzeja Klisieckiego (fizjologia) i Stanisława Lorii (fizyka). Zaplanowano wówczas projekt obsady katedr oraz klinik i rozpoczęto prace nad uruchomieniem w ramach Wydziału Lekarskiego Oddziału Farmacji. Pierwszy wykład na polskim Wydziale Lekarskim wygłosił Hirszfeld 6 września 1945 na temat „Nowoczesne prądy w bakteriologii”.

Stefan Różycki

Był to wykład jeszcze poza programem studiów i bez obecności formalnie immatrykulowanych studentów. W sali wykładowej bez szyb, słuchaczami byli przeważnie przyszli studenci, członkowie Straży Akademickiej, która powstała w lipcu 1945 r. 2 grudnia tegoż roku odbył się pierwszy polski wykład anatomii opisowej. Wygłosił go prof. Stefan Różycki, który w tym czasie był kierownikiem dwóch katedr anatomii, w Poznaniu i do 1 lipca 1946, tj. do przyjazdu prof. T. Marciniaka ze Lwowa, we Wrocławiu.

W roku 1945/1946 uruchomiono pierwsze trzy lata nauczania medycyny i wszystkie katedry i zakłady teoretyczne: Anatomii Opisowej, Histologii, Biologii, Chemii Ogólnej, Fizjologii, Mikrobiologii Lekarskiej, Farmakologii, Anatomii Patologicznej, Patologii Ogólnej i Doświadczalnej, Higieny, Medycyny

Tadeusz Marciniak

¹ Autor korzystał z doniesień: S. Kulczyński, *Z gruzów Wrocławia wyrosły polski Uniwersytet i polska Politechnika*, „Dziennik Polski”, 10 maja 1946; L. Hirszfeld, *Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego – prace organizacyjne*, „Polski Tygodnik Lekarski”, 1946 R. 1, s. 197–199; S. Różycki, *Śląsk, Wrocław, Uniwersytet Wrocławski i jego Wydział Lekarski*, „Nowiny Lekarskie”, 1946, nr 7, s. 125, nr 8, s. 151; Z. Wiktor, *Wydział Lekarski (do końca 1949)*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1955*, s. 204–480; J. Jagielski, *Podstawowe nauki medyczne*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego oraz Akademii Medycznej w latach 1702–2002*, pod red. W. Kozuschka, Wrocław 2002, s. 174–211; T. Heimrath, Z. Knapik, *Medycyna kliniczna*, [w:] *Historia Wydziałów...*, s. 212–311; T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, s. 174–211; J. Jagielski, *Rozwój medycyny i farmacji Uniwersytetu Wrocławskiego (1949–1950) oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu (1950–2002)*.

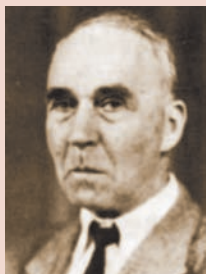
² T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702–2002*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2402, Wrocław 2002, s. 206.

³ Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 204, przyp. 1.

⁴ Obszerna dokumentacja przedstawiona jest w licznych publikacjach dotyczących rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego w l. 1945–1959, patrz przyp. 1.

Zofia Sembratowa

Andrzej Klisiecki

Tadeusz Baranowski

Józef Hano

Marian Wilimowski

Hugon Kowarzyk

Ludwik Hirszfeld (1884–1954)

Przyjechał do Wrocławia z misją zorganizowania Wydziału Lekarskiego;
1921–1929 – kier. Zakładu Badań Surowic, Zakładu Bakteriologii i kier. naukowy Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie;

1931 – prof. Uniwersytetu Warszawskiego;

1939–1944 – usunięty z zajmowanych stanowisk i przesiedlony do getta warszawskiego;

1943 – z getta uciekł potajemnie i ukrywał się pod zmienionym nazwiskiem;

1944 – w Lublinie współorganizator i prorektor pierwszego Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej;

1945 – organizator medycyny uniwersyteckiej i pierwszy dziekan Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki w polskim Wrocławiu oraz Zakładu Mikrobiologii i Immunologii Lekarskiej.

Zakład Histologii i Embriologii

Zofia Sembratowa, mianowana w 1948 prof. UWr, kierowała zakładem do 1964.

Zakład Fiziologii

Andrzej Klisiecki (1895–1975)

Od 1929 – prof. UJK oraz Akademii Medyczno-Weterynaryjnej we Lwowie;
od 1945 – we Wrocławiu, pionier nauki polskiej, współorganizator Wydziału Lekarskiego.

Zakład Chemii Fizjologicznej

Tadeusz Baranowski (1910–1993)

Docent Wydziału Lekarskiego UJK;
1945 – współorganizator Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu – uczeń prof. Jakuba Karola Parnasa;
lipiec 1945 – organizator Zakładu Chemii Fizjologicznej Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu;
8 października 1945 – nominacja na prof. Wydziału Lekarskiego UWr.

Zakład Farmakologii

Józef Hano (1906–1989)

Wiosną 1946 r. powołano z Krakowa doc. dr. Józefa Hano na kier. Zakładu Farmakologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Równocześnie uzyskał tytuł prof. nadzw.

Osiągnięcia:

- pierwsze w świecie opracowanie metabolizmu krętka bladego;
- opracowanie własności farmakologicznych otrzymanych w stanie czystym witamin B1, B2, PP, C;
- szczególne zainteresowanie badaniami farmakodynamicznymi leków;
- członek rzeczywisty PAN.

Zygmunt Albert

Bolesław Popielski

Edward Szczeklik

Antoni Falkiewicz

Zofia Czeżowska

Kazimierz Czyżewski

Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej

Hugon Kowarzyk (1906–1985)

8 października 1945 – doc. dr Kowarzyk z Krakowa został mianowany prof. i objął kierownictwo Zakładu Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu;

1946–1948 – współorganizator Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu i pro-dziekan Wydziału Lekarskiego;

1948–1949 – dziekan Wydziału Lekarskiego UWr.

Zakład Anatomii Patologicznej

Zygmunt Albert (1908–2001)

4 stycznia 1946 – objął Zakład Anatomii Patologicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu;

9 stycznia 1946 – wygłosił pierwszy wykład z anatomii patologicznej dla 29 studentów III roku Wydziału Lekarskiego;

1950–1954 – pierwszy rektor AM we Wrocławiu;

Bolesław Popielski (1907–1997)

Lekarz sądowy, habilitacja na UJK we Lwowie, profesor medycyny sądowej we Wrocławiu;

1931–1936 – asystent w Zakładzie Medycyny Sądowej UJK we Lwowie;

1936–1939 – kier. Działu Biologicznych Ekspertyz Sądowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie;

1939–1943 – pobyt we Lwowie;

1943–1945 – kier. Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie;

druga połowa 1945 – przyjazd do Wrocławia; zabezpieczał budynek Instytutu Medycyny Sądowej niemieckiego UWr zrujnowany częściowo przez działania wojenne;

19 i 20 marca 1948 – uroczyste otwarcie Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i od tego czasu rozpoczęła się oficjalna działalność naukowa, dydaktyczna i usługowa tej placówki.

Zakład Historii Medycyny

Witold Ziembicki

Badania historii źródeł Cieplic i Łądką. Prace z zakresu językoznawstwa, np. *O właściwościach językowych szkoły Bierkowskiego*. Współpracownicy napisali łącznie 25 życiorysów do *Polskiego słownika biograficznego*. W zakładzie redagowano tzw. Zeszyty wrocławskich czasopism lekarskich. Napisał *Historię Medycyny w Polsce*, pozostawioną w rękopisie.

I Klinika Chorób Wewnętrznych

Edward Szczeklik (1898–1985)

Osiągnięcia:

- kardiologia: oznaczanie histaminemii w pierwszych dniach zawału serca;
- określano czynniki biochemiczne we wczesnym okresie zawału serca: lipidy, lipoproteiny, białka krwi i niektóre enzymy krzepnięcia krwi;

- wprowadzono wektorokardiografię serca do diagnostyki kardiologicznej, we współpracy z prof. Kowarzykiem;
- wykazał po raz pierwszy obecność enzymu GGT we krwi ludzkiej (wspólnie z T. Baranowskim i M. Orłowskim).

II Klinika Chorób Wewnętrznych UW

Antoni Falkiewicz (1900–1977)

Były ordynator Oddziału Wewnętrznego Państwowego Szpitalu Powszechnego we Lwowie;

1940–1944 – doc. w Instytucie Medycyny we Lwowie;

1944–1945 – naczelny internista Okręgu Wojskowego Lublin i Warszawa;

1946–1970 – kier. II Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, następnie AM we Wrocławiu;

1949–1950 dziekan Wydziału Lekarskiego UW.

Osiągnięcia:

- kardiologia: patogeneza rytmu serca i nadciśnienia tętniczego, diagnostyka stereokardiograficzna;
- immunologia kliniczna: bakteryjne zapalenie wsierdza, analiza białek w chorobach hematologicznych i nowotworowych;
- endokrynologia: opracowanie kliniki leczenia endemii wola na Dolnym Śląsku;
- medycyna przemysłowa: opracowanie problemów z zatruciem ołowiem, dwusiarczkiem węgla, arsenowodem i fluorem.

II Klinika Chirurgiczna

Wiktor Bross

Stefan Koczorowski

Adam Michejda

Antoni Aroński

Florian Nowacki

Klinika Położnictwa i Chorób Kobiecth

Henryk Beck

Stanisław Krzysztoporski

Kazimierz Bocheński

Kazimierz Jabłoński

Kazimierz Nowosad

Adam Żółciński

Katedra i Klinika Radiologii

Witold Grabowski

Zbigniew Kubrakiewicz

Tadeusz Kaniowski

Jan Lenartowicz

Henryk Mierzecki

Józef Kubicz

II Klinika Chorób Wewnętrznych UW I Klinika Chorób Wewnętrznych AM

Zofia Czeżowska (1890–1974)

1950 – powołana na kier. I Kliniki Chorób Wewnętrznych na bazie oddziału B II Kliniki Chorób Wewnętrznych.

Głównym kierunkiem jej badań była alergologia.

I Klinika Chirurgiczna

Kazimierz Czyżewski (1898–1978)

W październiku 1945, jako były ordynator Oddziału Chirurgicznego w Szpitalu Powszechnym we Lwowie, obejmuje ordynaturę chirurgiczną w Szpitalu Czerwonego Krzyża przy ul. Poniatowskiego i zostaje mianowany zastępcą prof.

W 1946 jako kier. I Kliniki Chirurgicznej uzyskał stopień doc. na podstawie pracy *Chlorowanie ran*, przewodem habilitacyjnym opiekował się prof. W. Bross; w 1954 uzyskuje tytuł prof. nadzw.; w 1963 uzyskuje tytuł prof. zw.

Osiągnięcia:

- zapoczątkował nowoczesną chirurgię urazową w powojennym Wrocławiu;
- wprowadził nowatorskie metody leczenia operacyjnego przewodu pokarmowego, wątroby i dróg żółciowych;
- był współtwórcą chirurgii naczyń;
- zapoczątkował we Wrocławiu chirurgię gruczołów dokrewnych;
- wspólnie z A. Falkiewiczem opracował endemię wola na Dolnym Śląsku.

Sądowej oraz Historii Medycyny. Prawie równocześnie, i to z wielkim rozmachem, uruchomiono kliniki: Chorób Wewnętrznych I i II, Chirurgii I i II, Ortopedii, Ginekologii i Położnictwa, Okulistyki, Dermatologii, Laryngologii, Stomatologii, Chorób Zakaźnych, Pediatrii, Ftyzjologii (pierwszą w Polsce) i Radiologii oraz wchodzące w skład Oddziału Farmaceutycznego katedry: Chemii Farmaceutycznej, Botaniki Farmaceutycznej, Farmakognozji i Farmacji Stosowanej. Większość tych katedr zdołano obsadzić w roku akademickim 1945/1946. W kwietniu 1946 r. zarządzeniem ministra oświaty formalnie zatwierdzono w większości już zorganizowane katedry i kliniki⁵.

Podstawowe nauki medyczne

W roku akademickim 1946/1947 Wydział Lekarski liczył już 26 katedr, którymi kierowało 21 profesorów i docentów, przybyłych głównie z UJK we Lwowie. Mimo skrajnie trudnych warunków w zniszczonym wojną mieście, uczeni – teraz już wrocławscy – prowadzili intensywne badania naukowe, które stały się podstawą późniejszych szkół naukowych.

Czesław Niżankowski

W Zakładzie Anatomii Opisowej dużo uwagi poświęcono opracowaniu polskiego mianownictwa anatomicznego na podstawie łacińskiego mianownictwa jenajskiego (JNA). W odróżnieniu od bazylejskiej (BNA), nomenklatura jenajska oparta była na badaniach filologicznych i prostowała wiele błędów nomenklatury bazylejskiej. Wielkie zasługi miał tutaj prof. T. Marciniak, który później napisał obszerny podręcznik *Anatomia prawidłowa człowieka*, oparty na terminologii JNA. Adiunkt zakładu, dr Czesław Niżankowski, późniejszy profesor i następca T. Marciniaka, zajmował się techniką anatomiczną. Wyposażył on muzeum anatomiczne zakładu w preparaty suche przygotowane metodą wydymania narządów.

Prace Zakładu Histologii i Embriologii dotyczyły analizy procesów morfogenetycznych w eksperymentalnie przygotowanych transplantacjach międzygatunkowych. Prof. Zofia Sembratowa stwierdziła, że przeszczepianie tkanek neuruli między dwoma gatunkami płazów ogoniastych prowadzi do wytworzenia mieszańców wegetatywnych. Następnie zajmowała się ewolucją komórek nerwowych wegetatywnego układu nerwowego. Adiunkt zakładu dr Jan Zarzycki badał zachowanie się tkanki mięśniowej pod wpływem włośni (*Trichinella*).

Pracownicy Zakładu Fizjologii mieli trudne warunki pracy naukowej, ponieważ byli obciążeni dydaktyką nie tylko na Wydziale Lekarskim, ale również na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej i w Studium Wychowania Fizycznego, którego współorganizatorem był prof. Andrzej Klisiecki. Mimo to prace doświadczalne A. Klisieckiego i jego współpracowników: dr. Grzegorza Załuckiego i dr. Franciszka Wojciechowskiego, dotyczące wyjaśnienia wstrząsu obwodowego, prowadzone były z dużym rozmachem. Ponadto w katedrze zajmowano się reanimacją serca porażonego przez różne toksyny, stosując po-

budzenie układu współczulnego serca za pomocą prądu elektrycznego.

Prace naukowe Zakładu Chemii Fizjologicznej obejmowały zagadnienia przemian w mięśniach gładkich i prążkowanych, białek mięśniowych i związków przeciwkrwotocznych. Badania T. Baranowskiego pozwoliły po raz pierwszy w świecie wykrystalizować białko zwierzęce miogen. Profesor otrzymał w stanie krystalicznym enzym przemiany cukrowej, zwany do dziś enzymem Baranowskiego, oraz brał udział w odkryciu enzymu g-GT, tzw. *Polish Enzyme*. Te osiągnięcia uczyniły go znanym na całym świecie.

Zakład Mikrobiologii Lekarskiej powstał dosłownie na gruzach. Pomieszczenia, które oddano na jego użytek, były w znacznej mierze zrujnowane i zdewastowane. Wyposażenie dawnego niemieckiego Instytutu Higieny UWr zostało wywiezione. Ale już po kilku latach – dzięki energii L. Hirszfelda i jego współpracowników – zakład stał się placówką naukową o znacznej renomie. Bilans osiągnięć naukowych i praktycznych rósł z każdym rokiem, czyniąc z zakładu wzorowy ośrodek myśli badawczej, blisko związanej z pilnymi potrzebami społecznymi.

Szybko rozszerzył się również zestaw zagadnień naukowych wchodzących w zakres zainteresowań wrocławskich badaczy.

L. Hirszfeld, po przyjeździe w 1946 r. ze Stanów Zjednoczonych, rozpowszechnił w Polsce odkrycie czynnika Rh. Przeprowadzając we Wrocławiu odpowiedni program badawczy dotyczący problematyki konfliktu serologicznego między matką i płodem, Hirszfeld rozwinął naukę o poronieniach nawykowych i zaproponował leczenie takich poronień za pomocą ciał przeciwhistaminowych. Metodę tę wypróbowano w klinikach ginekologicznych i położnictwa: wrocławskiej, warszawskiej i łódzkiej.

Kontynuacją badań sero-antropologicznych Hanny i Ludwika Hirszfeldów, podjętych jeszcze w czasie I wojny światowej w Macedonii, były prace Andrzeja Kelusa i Józefa Łukaszewicza. Wprowadzili oni do badań metodę taksonomii wrocławskiej, co pozwala uporządkować i odszukać pokrewieństwo sero-antropologiczne.

Kolejną dziedziną badań były biochemiczne badania substancji grupowych krwi. Władysławowi Mańskiemu udało się ustalić obecność niektórych ciał chemicznych w substancjach grupowych, co doprowadziło do leczenia wstrząsów potransfuzyjnych za pomocą haptenu grupowych.

Udział i zasługi zakładu w staraniach o poprawienie stanu zdrowia społeczeństwa polskiego są ogromne. Wojna i lata okupacji pozostawiły wiele tragicznych śladów również w dziedzinie zdrowia. Wyniszczone i wygłodzone organizmy ludzkie, życie w warunkach uniemożliwiających przestrzeganie higieny, wielkie migracje ludności – wszystko to sprzyjało szerzeniu się najrozmaitszych chorób zakaźnych, które w pierwszych latach powojennych stały się poważnym problemem społecznym. Zakład prof. Hirszfelda położył pierwszorzędne zasługi w dziedzinie badań owych chorób oraz w opracowaniu najskuteczniejszych metod ich opanowania. Szczególnie wiele zrobiono wówczas dla zwalczania wielce rozpowszechnionych chorób wenerycznych, a przede wszystkim kiły.

⁵ Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 206–207.

Zwiększona liczba zakażeń kiłą po wojnie skłoniła Feliksa Milgroma⁶ do zajęcia się badaniami serologicznymi za pomocą metody suchej kropli krwi (Chediaka), rozpowszechnionej później do badań naukowych w całej Polsce. Milgrom zajmował się również analizą budowy przeciwciał. Osobną dziedziną były badania wirusologiczne, kierowane przez Henryka Makowera.

L. Hirszfeld kontynuował w tym czasie twórcze badania zgodnie ze swymi licznymi zainteresowaniami. W pracach zakładu mieściły się zarówno problemy grup krwi, jak i związane z nimi zagadnienia praktyczne, takie jak patologia ciąży na tle konfliktu serologicznego oraz dochodzenie ojcostwa. Kolejne prace dotyczyły immunologii ogólnej i szczegółowej oraz chorób nowotworowych. Znaczenie tych prac wzbogacało dorobek polskiej nauki, odbijając się szerokim echem na całym świecie.

Z inicjatywy Hirszfelda uchwałą Prezydium PAN powołano 2 grudnia 1952 Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej, który w 1954 r. otrzymał status prawny samodzielnej placówki naukowej. Początkowo mieścił się w Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej, później został przeniesiony do nowego gmachu i otrzymał nazwę Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda.

W Zakładzie Farmakologii, współpracując z Zakładem Chemii Organicznej prof. E. Płazka i z Zakładem Chemii Farmaceutycznej prof. B. Bobrańskiego, zajmowano się farmakodynamizmem leków wyprodukowanych w Państwowym Instytucie Farmaceutycznym. Prof. Józef Hano dużo uwagi poświęcił badaniom histaminy, histaminazy i środków przeciwhistaminowych, wyjaśniając niektóre ogniwa mechanizmu poronienia narkotycznego. Adiunkt zakładu, dr Marian Wilimowski, późniejszy profesor farmakologii i następca prof. Hano, zajmował się toksycznością środków znieczulających miejscowo i opracował dla studentów skrypt *Farmakologia według wykładów Józefa Hano*, wydany w 1949 r. przez Koło Medyków Studentów UW.

Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej rozwinął działalność naukową głównie w dwóch kierunkach: badań nad krzepnięciem krwi i badań w zakresie elektrofizjologii serca. Prof. Hugon Kowarzyk prowadził badania nad krzepnięciem krwi od 1946 r. Wykrycie przez niego i współpracowników proteazy trombinowej pozwoliło ustalić cały chemiczny przebieg procesu krzepnięcia krwi. Drugą dziedziną zainteresowań zakładu były badania wektokardiograficzne. We Wrocławiu skonstruowano pierwszy w Polsce wektokardiograf pomysłu Kowarzyka, rejestrujący „elektrodynamiczny tor serca”. Badania Zofii Kowarzykowej, dotyczące wpływu tyroksyny na mięsień sercowy wykazały, że w warunkach *in vitro* względnie łatwiej dochodzi do zaburzeń automatyzmu serca niż w badaniach *in vivo*. Badania te rzuciły nowe światło na powstawanie niemierności serca.

Zakład Anatomii Patologicznej przeprowadzał znaczące badania nad rakotwórczym działaniem niektórych substan-

cji chemicznych i wpływem środowiska na biologię żywych organizmów. Dzięki staraniom prof. Z. Alberta, powstał w 1947 r. wzorowo zorganizowany zwierzyńiec doświadczalny, z wsobnymi szczepami myszy, sprowadzonymi z Paryża i Londynu, oraz z przeszczepialnymi nowotworami. Wiele tego rodzaju zwierząt w polskich pracowniach pochodziło w tym czasie z wrocławskiego zakładu. Z. Albert i współpracownicy (M. Brojakowska, K. Mędraś) pierwsi w świecie wykazali rakotwórcze działanie nitrogranulogenu (iperytu azotowego). Badania te miały duże znaczenie ze względu na rozpowszechnione stosowanie tego leku w różnych chorobach. Jeszcze większe znaczenie miało stwierdzenie rakotwórczego działania chryzoidyny, barwnika rozpuszczalnego w wodzie, używanego w tym czasie w przemyśle spożywczym. Jednym z ważnych osiągnięć zakładu jest otrzymanie złośliwych wątrobiaków wywołanych chryzoidyną, nazywanych do dziś *Hepatoma Alberti*.

Kierownik Zakładu Medycyny Sądowej, prof. Bolesław Popielski, tak określił swoją działalność: „Medycyna sądowa jest nauką stosowaną i ma szczególne znaczenie dla wymiaru sprawiedliwości, który rozpatruje rozliczne i wielorakie zagadnienia życia społecznego. To związanie tej nauki z życiem nadaje jej badaniom szczególnego charakteru i przede wszystkim znaczenia praktycznego. W związku z tym problemy naukowe opracowywane w zakładzie dotyczyły przede wszystkim zagadnień stawianych przez wymiar sprawiedliwości i tylko w niewielkim stopniu mogły dotyczyć zagadnień ściśle naukowych”⁷. Ta autocharakterystyka nie referuje jednak w pełni zainteresowań prof. Popielskiego i jego zespołu.

Bolesław Popielski zajmował się serologią sądowo-lekarską, szczególnie z uwzględnieniem nowych układów grupowych krwi i nowej techniki. Stwierdził obecność komórek zawierających glikogen we krwi miesięczkowej oraz wydzielinach narządów płciowych męskich, co ma wielką wartość w rozpoznawaniu śladów krwi. Ponadto Popielski napisał cenną pracę *Uszkodzenia postrzałowe w świetle spostrzeżeń sądowo-lekarskich w latach wojennych i powojennych*, co nie pozostało bez znaczenia dla orzecznictwa w sprawach karnych, cywilnych i ubezpieczeń społecznych.

Istotne były podane przez Krystynę Brzecką obliczenia stosunku liczby plemników żywych do liczby martwych w ejakulacie, wykorzystywane w sprawach alimentacyjnych. Aleksander Frankowski opisał strukturę powłoki włosa na podstawie nowej i oryginalnej metody dla celów sądowo-lekarskich.

Zakład Historii Medycyny nie miał własnego pomieszczenia ani własnej biblioteki, a więc musiał być organizowany od podstaw, ponieważ na niemieckim uniwersytecie nie było takiej katedry. Mimo tych trudności, działalność naukowa rozwijała się bardzo owocnie do roku 1950, tj. do czasu rozwiązania katedry i zakładu przez władze centralne⁸. Prof. Witold Ziembicki ogłosił 43 prace, a jego adiunkt dr Zdzisław

⁶ F. Milgrom, uczeń Hirszfelda, adiunkt, a potem docent Zakładu Mikrobiologii Lekarskiej we Wrocławiu; w 1954 r. objął Katedrę Mikrobiologii Lekarskiej w Śląskiej AM, wkrótce potem wyjechał do USA i kierował na Uniwersytecie w Buffalo w stanie Nowy Jork wielkim Instytutem Mikrobiologii i Immunologii.

⁷ B. Popielski, *O medycynie sądowej*, [w:] *Stan kryminalistyki i medycyny sądowej, Konferencja teoretyków i praktyków prawa karnego. Materiały z prac przygotowawczych do I Kongresu Nauki Polskiej*, Warszawa 1951, s. 60–75.

⁸ Z chwilą wyodrębnienia Wydziału Lekarskiego z Uniwersytetu status organizacyjny Akademii Lekarskiej, a potem Akademii Medycznej nie przewidywał już potrzeby istnienia samodzielnej Katedry i Zakładu Historii Medycyny, a jednostki te, zorganizowane dotychczas na wydziałach lekarskich uniwersytetów w Warszawie, Poznaniu, Krakowie i we Wrocławiu, rozwiązano. W 1956 r. na nowo powołano katedry i zakłady historii medycyny w Akademii Medycznych PRL.

Wiktor 17 prac z zakresu historii medycyny. Służą one do dziś jako źródło do dalszych badań.

Medycyna kliniczna

W l. 1945–1950 uruchomiono i obsadzono prawie wszystkie kliniki uniwersyteckie w poniemieckich budynkach klinicznych UW r i w szpitalach: Czerwonego Krzyża, Bonifratrów oraz w byłym Szpitalu Wszystkich Świętych (obecnie Wojewódzki Szpital Specjalistyczny przy pl. Jana Pawła II). W budynku przy ul. Pasteura 4, w którym do stycznia 1945 r. mieściła się Klinika Medyczna niemieckiego uniwersytetu, uruchomiono jako pierwszą z polskich klinik – Klinikę Internistyczną, pod kierownictwem prof. Aleksandra Oszackiego z Krakowa, który jednak zmarł przed objęciem funkcji. Jego następcą i pierwszym faktycznym kierownikiem został prof. A. Falkiewicz. W 1946 r. dokonano podziału budynku oraz personelu klinicznego, po czym powołano I i II Klinikę Chorób Wewnętrznych.

I Klinika Chorób Wewnętrznych kierowana przez prof. Edwarda Szczeklika, przybyłego z Krakowa, rozwijała działalność głównie w trzech kierunkach: hematologicznym, kardiologicznym i gastrologicznym. W obrazie białych krwinek zaproponowano liczbowe ujęcie stosunku granulocytów (komórek ziarnistych) do agranulocytów (komórek jednojądrzastych). Ten wskaźnik Szczeklika wykorzystywano również do oceny działania penicyliny.

Z dziedziny kardiologii E. Szczeklik wydał w 1946 r. monografię *Zawał mięśnia sercowego*, opartą na materiale z wcześniejszych lat. W pracy tej jako jeden z pierwszych sformułował nowoczesne pojęcie choroby wieńcowej, którą wówczas nazwał „chorobą zawałową”, podkreślając naprzemienne występowanie niewydolności wieńcowej i zawału. Dr Z. Wiktor, adiunkt kliniki, podał na podstawie obserwacji klinicznych fizjopatologiczne wyjaśnienie mechanizmu bólu serca oraz pierwszy w literaturze polskiej opisał kausalgię w przypadku niewydolności wieńcowej.

Z prac gastrologicznych kliniki wybija się doniesienie wspólne z II Kliniką Chirurgiczną prof. W. Brossa, w którym wyjaśniono niektóre zjawiska patofizjologii stanów po resekcji żołądka. Kornel Gibiński przygotował na podstawie własnych badań w pracowni endoskopowej pierwszy polski podręcznik gastroskopii klinicznej, który jednak w czasie przynależności kliniki do UW r nie doczekał się wydania. Jedynie jeden rozdział podręcznika *Gastroskopowe badania po częściowym wycięciu żołądka z powodu choroby wrzodowej* ukazał się drukiem w pracy E. Szczeklika i współautorów.

Należy tu wspomnieć o jeszcze innym kierunku badań Z. Wiktor, dotyczącym wpływów ośrodkowego układu nerwowego na czynności narządów wewnętrznych.

II Klinika Chorób Wewnętrznych, kierowana przez prof. A. Falkiewicza przybyłego ze Lwowa, zajmowała się w zakresie kardiologii patogenetą podostrego zapalenia wsierdza, zaburzeniami rytmu serca i chorobą nadciśnienia tętniczego. Antoni Falkiewicz i Aleksander Kleczeński doszli na podstawie swych obserwacji i badań do wniosku, że podostre bakteryjne zapalenie wsierdza ma nie tylko charakter posocznicy, ale także alergiczny. Wynikiem praktycznym takiego poglądu były próby leczniczego wpływania na czynnik alergiczny. W innej pracy Falkiewicza znajdujemy opis

nietypowych ognisk ektopicznych przewodzenia serca, co w 1947 r. było nowością w piśmiennictwie polskim.

Jeden ze współpracowników kliniki, Alfred Tuszkiewicz, opracował patogenetę choroby Gravesa–Basedowa, wnosząc nowe aspekty w interpretację tego schorzenia.

Innym tematem zainteresowań pracowników kliniki były nerwice, badane przez Mieczysława Gamskiego, znane też pod nazwą diencefalopatii. Autor wprowadza pojęcie jedno- i wielobjawowego zespołu podwzgórza. Dalszą konsekwencją tej pracy była wysunięta propozycja syntezy odpowiedniego środka jodowo-bromowego D₁, dokonana przez Bobrańskiego, profesora chemii farmaceutycznej.

Duże znaczenie społeczne miały rozpoczęte w 1949 r. badania nad stanem wola endemicznego w Sudetach. Prace badawcze w następnych latach obejmowały analizę endemii nowych terenów za pomocą m.in. zaproponowanej przez Tadeusza Nowakowskiego i Juliana Perkala metody badania wylosowanej grupy ludności. Autorzy prac (K. Czyżewski, A. Falkiewicz, A. Pacynski, S. Tarnawski, S. Tarnawska) wystąpili z inicjatywą międzynarodowej współpracy nad zagadnieniem wola z Ukrainą, Czechosłowacją, Rumunią i NRD. Za wzór mogła służyć „Mapa nagminnego wola na Dolnym Śląsku”, opracowana przez Czyżewskiego i Falkiewicza.

Klinika Gruźlicy, zorganizowana jako pierwsza w Polsce w 1945 r. przy ul. Pasteura 10 przez prof. Zdzisława Skibińskiego (1895–1949), pozostała pod jego kierownictwem do jego śmierci w 1949 r. W 1947 r. zorganizował on pierwszy po wojnie Ogólnopolski Zjazd Przeciwgruźliczy. Skibiński ogłosił 14 prac, głównie z zakresu walki z gruźlicą, dzięki którym uratowano niejedno życie ludzkie w Polsce. Inne prace dotyczyły budowy biochemicznej prątki gruźlicy.

Klinika Chorób Zakaźnych mieściła się po 1945 r. przy ul. Pasteura 4, a jej kierownikiem została zastępca prof. Zofia Czeżowska. Po habilitacji i nominacji na profesora objęła I Klinikę Chorób Wewnętrznych AM przy ul. Poniatowskiego. Dzieje jej dotyczą już czasów wyodrębnienia Wydziału Lekarskiego z Uniwersytetu, dlatego nie będą tu szerzej omawiane.

I Klinika Chirurgiczna powołana w kwietniu 1946 r. na bazie Szpitala Czerwonego Krzyża przy ul. Poniatowskiego pozostała pod kierownictwem prof. Kazimierza Czyżewskiego do czasu jego przejścia na emeryturę w 1968 r.

Zespół pracowników kliniki skupił się na zagadnieniach urazowych, aktualnych w okresie powojennym i w czasie odbudowy przemysłu. W klinice podjęto prace nad nową metodą leczenia, która pojawiła się w chirurgii urazowej, polegającą na pomostowaniu odłamów kostych luźnym przeczepem kości wprowadzonym pod okostną. Czyżewski zastosował także skrawki kości gąbczastej dla wiązania kręgów zniszczonych procesem gruźliczym, a Emil Czortkower zajął się chirurgią ręki po uszkodzeniach w przemyśle włókien sztucznych i mięsnym.

Innym tematem prac zespołu kliniki prowadzonych łącznie z II Kliniką Chorób Wewnętrznych i Poradnią Wojewódzką dla chorób tarczycy było wole, nagminne na Dolnym Śląsku. Pierwsze zabiegi wytwórcze przełyku, które należały do najtrudniejszych w chirurgii przewodu pokarmowego, wykonał z pomyślnym wynikiem dr Z. Jezioro, co przyczyniło się z czasem do jego sukcesów w tej dziedzinie nie tylko w Polsce, ale również w Europie.

Po blisko pięcioletniej przynależności I Kliniki Chirurgicznej do UWr część zespołu wydzieliła się, tworząc III Klinikę Chirurgiczną przy ul. Traugutta, która pod kierownictwem zastępcy prof. Z. Jeziory została powołana już pod egidą AM. Zespół, który pozostał w I Klinice Chirurgicznej, zajął się nową dziedziną: chirurgią naczyń obwodowych, rozwiniętą w pełni po 1950 r., po zorganizowaniu odpowiedniego pododdziału.

II Klinika Chirurgiczna utworzona została formalnie w kwietniu 1946 r., w gmachu dawnej Kliniki Mikulicza przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 66. Pierwsze lata pracy to okres odbudowy w części zniszczonej kliniki. Dla studentów i specjalizujących się lekarzy wybudowano, z inicjatywy jej kierownika prof. W. Brossa, oddzielną od niej oszkloną galerię nad główną salą operacyjną, której za czasów niemieckich nie było. Amfiteatr operacyjny został skonstruowany zgodnie z zasadami aseptyki i nie przeszkadzał normalnemu przebiegowi operacji. Całość została zradiofonizowana tak, że operator mógł objaśnić pole operacyjne lub odpowiadać na pytania zadane przez widzów na galerii. Tego typu urządzenie, jak na owe czasy unikatowe w polskich salach operacyjnych, wzbogaciło znacznie dydaktykę, służąc wielu pokoleniom studiującej młodzieży.

W dorobku naukowym II Kliniki Chirurgicznej na szczególną uwagę zasługują osiągnięcia w torakochirurgii, takie jak leczenie chirurgiczne gruźlicy płuc, leczenie ropniaków opłucnej, guzów śródpiersia i chorób nowotworowych płuc, a dalej badania związane z anestezjologią, kardiochirurgią, urologią oraz chirurgią dziecięcą. Na podstawie własnego materiału chorych ogłoszono pierwsze prace o leczeniu operacyjnym ropniaków opłucnej, które stanowią nowe ujęcie postępowania leczniczego w tym schorzeniu po wprowadzeniu antybiotyków.

Na Zjeździe Chirurgów Polskich w Krakowie w 1948 r., W. Bross w referacie programowym przedstawił na podstawie swojego wieloletniego doświadczenia nowoczesne sposoby postępowania chirurgicznego oraz omówił wskazania i wyniki leczenia operacyjnego. Oryginalną metodą Brossa był nowy sposób leczenia jam resztkowych po torakoplastyce odną zewnątrzpłucnową. Osobne prace poświęcone są wpływowi tych zabiegów na procesy patofizjologiczne.

Z działy chirurgii śródpiersia szczególną uwagę poświęcał Bross chirurgicznemu leczeniu nużliwości mięśniowej *myasthenia gravis*, wychodząc z założenia, że usunięcie powiększonej grasicy powoduje znaczne ograniczenie objawów tego schorzenia, a nawet wyleczenie. Jego pionierskie zabiegi na tym polu są obecnie standardem leczniczym na całym świecie. Jednym z oryginalnych tematów z zakresu torakochirurgii było opracowanie sposobu leczenia bąblowca płuc. To pasożytnicze schorzenie było w Polsce mało znane, jednakże bezpośrednio po działaniach wojennych powrót z zagranicy do kraju ludzi dotkniętych bąblowcem dostarczył bogatego materiału operacyjnego i ciekawych spostrzeżeń. Stefan Koczorowski, adiunkt kliniki, potem profesor i następca Brossa, w dwóch pracach poświęconych bąblowcowi płuc omówił postępowanie operacyjne. Koczorowski wspólnie z R. Konarską z II Kliniki Chorób Wewnętrznych i S. Kubiczem z Kliniki Radiologicznej pierwsi opisali w piśmiennictwie polskim objaw „pływającej linii wodnej”, występujący wskutek zapadnięcia ściany pękniętej torbieli bąblowca.

Mimo rozszerzenia programu operacyjnego kliniki i wprowadzenia nowych metod chirurgicznego leczenia narządów klatki piersiowej, W. Bross nie stracił z oczu „królowej chirurgii”, jaką długo jeszcze była chirurgia żołądka, utworzona na świecie przez pionierów: Theodora Billrotha, Jana Mikulicza i Ludwika Rydygiera. Posiadając duże doświadczenie w leczeniu schorzeń żołądka, Bross wprowadził własną modyfikację resekcji żołądka. Patofizjologię tzw. zespołu porsekcyjnego opracowano wspólnie z I Kliniką Chorób Wewnętrznych i Kliniką Radiologiczną.

Z zakresu chirurgii kostnej należy wymienić prace odnoszące się do leczenia ubytków pourazowych kości długich oraz złamań patologicznych za pomocą przeszczepów istoty gąbczastej kości. Stefan Koczorowski badał wpływ hormonów steroidowych na tworzenie kostniny.

Osobny, niemniej istotny, rozdział działalności naukowej II Kliniki Chirurgicznej stanowiły prace ówczesnych adiunktów: Antoniego Arońskiego i Floriana Nowackiego oraz Adama Michejdy. Aroński zajął się problematyką anestezjologii, wprowadzając nowoczesne metody znieczulenia, szczególnie w odniesieniu do zabiegów na narządach klatki piersiowej. Jego praca doktorska wypełniła lukę w polskim piśmiennictwie powojennym, zapoczątkowując nowy rozdział w anestezjologii, pobudzając do dalszych badań w tym zakresie. Po uzyskaniu habilitacji utworzył samodzielną jednostkę naukowo-kliniczną Anestezjologii i Intensywnej Terapii wyłonioną z II Kliniki Chirurgicznej.

Nowacki bardzo wcześnie zainteresował się zagadnieniami urologicznymi. Badał stan pęcherzyków nasiennych jako ogniska utajonego zakażenia w niektórych chorobach układu ruchu. W nowoczesnym leczeniu gruczolaka stercza zastosował jako jeden z pierwszych w Polsce metodę operacji Terence Mellina. Po habilitacji (1952) i uzyskaniu tytułu profesora został w 1953 r. kierownikiem nowo powołanej Katedry i Kliniki Urologicznej AM, umieszczonej w Szpitalu Wojewódzkim we Wrocławiu.

Michejda mógł się poszczycić pierwszą udaną w Polsce operacją zespolenia niedrożnego przełyku u noworodka, wykonaną w II Klinice Chirurgicznej. Z tego załączka chirurgii dziecięcej, uprawianej w II Klinice Chirurgicznej, powstała w 1950 r. samodzielna Klinika Dziecięca AM, a jej kierownikiem został zastępca prof. A. Michejda.

Zapoczątkowana pod egidą prof. W. Brossa przed 1950 r. w jego klinice kardiochirurgia, dzięki wykonywaniu zabiegów operacyjnych w zarostowym zapaleniu osierdza (serce pancerne) oraz ran serca, znacznie się rozwinęła. Podjęto zabiegi na otwartym sercu w hipotermii kontrolowanej i w krążeniu pozaustrojowym. Wymagało to dłuższego przygotowania zespołu kliniki i zakupu w Ameryce aparatu „sztuczne serce-płuco”. Tym samym Bross założył wrocławską szkołę kardiochirurgiczną i należąc do pionierów tej nowoczesnej dziedziny w Polsce, zdobył uznanie na świecie.

Klinika Położnictwa i Chorób Kobięcych UWr została powołana w 1945 r. przy ul. T. Chałubińskiego 3 (w dawnej Universitätsfrauenklinik). Pierwszym jej kierownikiem był prof. Henryk Beck (1896–1946) z Warszawy. Przybył on z dwoma asystentami: dr. Stanisławem Krzysztoporskim (1900–1978) i lekarzem Henrykiem Klawe (1919–1999). Po nagłej śmierci Becka klinikę objął w 1946 r. prof. Kazimierz Bocheński

(1871–1953), długoletni kierownik Kliniki UJK we Lwowie. Razem z nim ze Lwowa przyjechali jego uczniowie: Kazimierz Jabłoński (1905–2004), Kazimierz Nowosad (1909–2003), Edward Riess (1907–1992) i Adam Żółciński (1911–1977).

Prof. Bocheński po dwóch latach pracy w klinice przeszedł na emeryturę, mając 77 lat. Za jego czasów habilitował się w 1948 r. S. Krzysztoporski, który został jego następcą i kierował kliniką wrocławską do 1953 r. Klinika specjalizowała się głównie w zagadnieniach immunopatologii ciąży i raka narządów rodnych. W zorganizowanym z inicjatywy prof. L. Hirszfelda Ośrodku Badań Patologii Ciąży podjęto leczenie nawykowych poronień jako następstwa konfliktu serologicznego. W tym czasie Wrocław był pierwszym ośrodkiem w Polsce, który prowadził badania nad immunizacją ciężarnej antygenami płodu. Podejmowano także próby antyalergicznego leczenia poronień nawykowych środkami przeciwhistaminowymi. Badania prowadzone w klinice doprowadziły do wniosku, że w razie podejrzenia o konflikt serologiczny należy kobiecie podczas ciąży podawać antystynę. Uszkodzenia płodów wskutek konfliktu serologicznego były podówczas bardzo duże. Przeciętnie 0,5% wszystkich porodów kończyło się śmiercią lub uszkodzeniem organizmu dziecka. Najważniejszą konsekwencją tych badań była pierwsza w powojennej Polsce transfuzja wymienna krwi przetoczona przez żyłę pępowinową u noworodka z chorobą hemolityczną na tle konfliktu Rh, dokonana przez K. Jabłońskiego 16 lipca 1949. Noworodek pochodził z dziesiątej ciąży i został uratowany.

Transfuzja wymienna u dziecka dotkniętego chorobą hemolityczną zmniejszyła śmiertelność z 80% do 10%. Opracowana przez K. Jabłońskiego metoda wymiany krwi w przypadkach poronień na tle konfliktu serologicznego dała doskonałe wyniki, co spowodowało upowszechnienie się tej metody w Polsce. Problematyką tą zajmował się on również w II Klinice Położnictwa i Chorób Kobiety przy ul. Dyrekcyjnej 5/7, która została powołana z chwilą utworzenia Akademii Lekarskiej we Wrocławiu w 1950 r. Jabłoński kontynuował tam badania nad immunopatologią ciąży, a także fizjopatologią porodów.

W tym okresie przedmiotem zainteresowań prof. Krzysztoporskiego były próby korelacji statyki kobiety ciężarnej za pomocą specjalnych bucików oraz opracowanie fizycznej podstawy prawidłowego ułożenia do porodu i czynna adaptacja główki. W jego klinice od początku zajmowano się onkologią ginekologiczną. Na podstawie przywiezionych z kliniki lwowskiej przez prof. Witolda Grabowskiego (1902–1963) 13 ładunków radowych oraz pozostawionej w byłej Frauenklinik aparatury do rentgenowskiej terapii raka narządu rodowego⁹, powstał zespół diagnostyczno-terapeutyczny, kierowany przez dr. K. Nowosada. W celu rozpoznania raka macicy wprowadził on technikę badania cytologicznego wydzieliny macicy, nadającą się również do kontrolnych badań wyników leczenia energią promienną. Od roku 1946 Nowosad zajmował się także nowotworami jajnika. Wyniki tych badań przedstawił w 1952 r. w swojej pracy habilitacyjnej.

W pierwszych latach powojennych Katedra i Klinika Radiologii rozwijała się w bardzo trudnym okresie, zarówno pod względem kadry lekarskiej, jak i z powodu braku wystarczającej aparatury rentgenowskiej.

Początki katedry sięgają 1945 r., gdy w końcu czerwca lekarz Zbigniew Kubrakiewicz (1905–1988) zorganizował pierwszą pracownię radiologiczną przy Klinice Chorób Wewnętrznych¹⁰.

Po przyjeździe do Wrocławia w 1946 r. prof. Witold Grabowski (1902–1963) zorganizował **Katedrę i Klinikę Radiologii** w dawnej Poliklinice Medycznej, obok II Kliniki Chirurgicznej przy ul. M. Curie-Skłodowskiej 66. Brak radiologów we Wrocławiu i okolicy nakładał na asystentów duże obowiązki usługowe. Mimo trudnych warunków powstały w l. 1945–1949 znaczące prace dotyczące zmian kostnych w przebiegu białaczek, nowotworów łagodnych żołądka i rentgenoterapii zapalenia żył. Wspólnie z II Kliniką Chirurgiczną opracowano ze stanowiska radiologicznego objawy zespołu powstającego po resekcji żołądka. Przy klinice otwarto oddział radioterapii, dysponujący kilkudziesięcioma łózkami.

Po wyjeździe prof. W. Grabowskiego do Gdańska kierownictwo przejął w 1951 r. doc. Z. Kubrakiewicz, kierujący Katedrą i Kliniką Radiologii do 1971 r.

Klinika Dermatologii i Chorób Wenerycznych rozpoczęła swoją działalność usługową już w drugiej połowie maja 1945 r., uruchamiając ambulatorium do leczenia chorób skórnych i wenerycznych. Obowiązki p.o. kierownika kliniki powierzono początkowo dr. Alfredowi Ettingerowi. Od 1 czerwca 1946 kierownikiem Katedry i Kliniki Dermatologicznej mianowany został prof. Jan Lenartowicz (1877–1959) z UJK we Lwowie. Po jego przejściu na emeryturę na kierownika kliniki powołano w 1948 r. prof. Henryka Mierzeckiego (1891–1977). Jego następcą został w 1961 r. prof. Józef Kubicz (1906–1988). W zależności od zainteresowań naukowych kierowników kliniki zmieniał się także profil badań naukowych.

A. Ettinger zajmował się rolą chorobotwórczą rzęsistka pochwowego. J. Lenartowicz ogłosił monografię na temat chorób wenerycznych¹¹. Napisał i wydał (3 wydania) pierwszy powojenny podręcznik chorób skóry¹². Będąc już na emeryturze, w 1949 r. wygłosił na XII Zjeździe Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego w Warszawie referat na temat kiły doświadczalnej. Ponadto zajmował się uszkodzeniem świetlnym skóry, wyprzedzając ten kierunek badań w polskiej dermatologii o kilka lat. H. Mierzecki interesował się głównie chorobami zawodowymi skóry i słusznie uchodzi za twórcę polskiej dermatologii przemysłowej. Nawiązując do swych poprzednich studiów nad ręką pracowniczą, wydał monografię *Ręka pracująca*, ilustrowaną oryginalnymi fotografiami, które wykonała żona autora Janina Mierzecka¹³. W 1951 r. opublikował swe badania nad dermatozami zawodowymi w formie podręcznika¹⁴.

Drugi kierunek badań kliniki reprezentował J. Kubicz. Opracował nową oryginalną metodę hodowli zarazków o charakterze wirusów w jałowym jelitku larwy wszy. Tym sposobem udało się Kubiczowi wyhodować i wyodrębnić

⁹ T. Heimrath, Z. Knapik, *op. cit.*, s. 126.

¹⁰ Tamże, s. 242.

¹¹ J. Lenartowicz, *Czym są i czym grożą choroby weneryczne*, Katowice 1947, s. 67.

¹² J. Lenartowicz, *Zarys chorób skóry. Podręcznik do użytku studentów i lekarzy*, wyd. 3, Katowice 1948, s. 560.

¹³ Z. Wiktor, *op. cit.*, s. 230.

¹⁴ H. Mierzecki, *Pracownicze choroby skóry*, Warszawa 1951, s. 215.

odmiany wirusów różnych chorób o nieustalonej dotąd etiologii, takich jak: gościec, rumień guzowaty, płaszwica, odra, pęcherzyca, płamica Werlhofa. J. Kubicz był znawcą biofizyki, którą posługiwał się w badaniach chorób skóry. Pasjonował się symiotyką dermatologiczną, opisując drobniaczowo morfologiczne zmiany skórne u chorych. Większość opublikowanych prac z tego zakresu pochodzi z następnego pięciolecia, kiedy klinika wchodziła w skład AM.

Katedra i Klinika Okulistyki powstała w listopadzie 1945 r., prowadzona od początku przez prof. Witolda Kapuścińskiego (1910–1988). W okresie 1946–1950 prace kliniki dotyczyły zagadnień ogniskowego zakażenia oraz mechanizmów zapalnych i obronnych gałki ocznej. Kapuściński wysunął hipotezę, że najczęstszą przyczyną zapaleń jagodówki jest tzw. zakażenie ogniskowe niegruźlicze, a gruźlica jest czynnikiem etiologicznym dużo rzadszym. Ponadto opracowano w klinice inne tematy, takie jak: próby rozpoznawcze jaskry, etiologia i leczenie chorób skrofalicznych oka, badania okulistyczne u chorych leczonych snem ze wskazań internistycznych. Publikacja większości tych prac przypada na okres przynależności kliniki do AM.

Katedra i Klinika Otolaryngologiczna powstała w 1945 r. Zorganizował ją prof. Teofil Zalewski (1872–1954), były kierownik Katedry i Kliniki Otolaryngologicznej UJK we Lwowie. Po nim kierownictwo objął prof. Wiktor Jankowski (1905–1988), także ze Lwowa.

Prace kliniki obejmowały zagadnienia medycyny pracy, dotyczyły badań kraniometrycznych twarzoczaszki, badań protrombiny w różnych schorzeniach, leczenia ozeny antybiotykami.

Badania kraniometryczne Jankowskiego objęły porównanie kilkudziesięciu czaszek osób dorosłych i niemowląt rasy białej oraz ras kolorowych z małpami człokształtnymi. Ujawnił on w ten sposób charakterystyczne zmiany, jakie zachodzą podczas rozwoju jamy nosowej ujętej całościowo, a które wytłumaczyć można funkcją aparatu żucia.

Stanisław Kossowski (1909–1989) podał poziom protrombiny w procesach zapalnych ucha, nosa i gardła oraz po zabiegach otolaryngologicznych.

Zalewski opracował własną technikę rozcięcia krtani. Podana przez niego metoda jest mniej kalecząca i stała się metodą z wyboru w przypadkach guzów łagodnych strun głosowych lub przy wczesnych zmianach nowotworowych nieinwazyjnych otoczenia strun.

Katedra i Klinika Pediatrii powstała jesienią 1945 r., pod kierownictwem prof. Hanny Hirszfildowej (1884–1964). Prof. Hirszfildowa opublikowała bezpośrednio po wojnie swoje obserwacje i badania nad patologią głodu dzieci i młodzieży. Na podstawie obserwacji zakażeń pałeczką ropy błękitnej, głównie niemowląt dystroficznych, opisała wspólnie z zespołem kliniki obraz kliniczny tego zakażenia.

W 1949 r. odbyła się pierwsza w Polsce transfuzja wymienia u noworodka z konfliktem serologicznym. W tym unikatowym postępowaniu wykorzystano prace H. i L. Hirszfildów. W innej pracy H. Hirszfildowej stwierdzono, że dzieci z cięży

utrzymanych za pomocą ciał przeciwhistaminowych rodzą się przeważnie donoszone i rozwijają się potem prawidłowo. Opublikowano w tym czasie także prace z endokrynologii dziecięcej, alergologii dziecięcej i nefrologii dziecięcej.

Zakończenie

Z chwilą zakończenia wojny rozwiązano niemiecki Uniwersytet Wrocławski, w tym Wydział Lekarski. Po włączeniu wschodnich ziem Polski przedwojennej do ZSRR i dramatycznych latach wojennej rzeczywistości polscy pracownicy naukowcy ze Lwowa i z Wilna, podobnie jak inni Polacy, zostali przesiedleni na ziemie zachodnie, w tym także do Wrocławia, miasta spalonego, zamienionego w gruzy, w którym restytucję polskiego szkolnictwa wyższego rozpoczęto w bardzo trudnych warunkach.

Podjęcie się tego zadania było możliwe tylko dlatego, że przesiedlona przymusowo kadra uczonych lwowskich mogła bezzwłocznie rozpocząć działalność w opuszczonych strukturach UW. W ten sposób przeprowadzono największy chyba transfer społeczności akademickiej w uniwersyteckiej historii Europy. Używając przenośni, bez tej „transplantacji”, kiedy jeden organizm został całkowicie zastąpiony drugim, rozwój naukowy w tym mieście po 1945 r. nie byłby możliwy.

Wydział Lekarski UW, złożony z wybitnych teoretyków i klinicystów¹⁵, zdobył reputację jednego z najważniejszych wydziałów lekarskich w kraju, a jego udział w tworzeniu polskiej kultury we Wrocławiu był znaczący. „To nie miasto tworzyło Uniwersytet, ale tworząc Uniwersytet Wrocławski budowano miasto”¹⁶.

Po II wojnie światowej pierwsi kierownicy zakładów teoretycznych i klinik UW, nawiązując do bogatych tradycji lwowskiej szkoły, wzbogacili jednocześnie dawny dorobek naukowy przedstawicieli wrocławskiej medycyny, tworząc własną tożsamość, pomnażając osiągnięcia pracowników UJK i Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma.

Zainteresowania pracowników wydziału i ich prace obejmowały wiele dziedzin medycyny. Oprócz prac indywidualnych prowadzono wiele prac zespołowych, nie tylko w obrębie jednej dyscypliny, ale kilku dyscyplin pozornie odległych od siebie. Szczególnie cenna była współpraca z wrocławskimi matematykami z Państwowego Instytutu Matematycznego (m.in. Steinhaus, Perkal, Łukasiewicz).

Autor piszący te zdania powołuje się na własne doświadczenie, ponieważ jako student medycyny, doktorant i habilitant Wydziału Lekarskiego uniwersytetu, a potem AM mógł z bliska obserwować rozwój nauk w powojennym Wrocławiu. Profesorowie, którzy nas wychowywali i uczyli, zapisali się na stałe w naszej pamięci i służą nam jako drogowskaz. Wiedza, którą nam przekazali, pozostanie dla nas skarbnicą na całe życie. Jakże wieczne są słowa L. Hirszfelda: „Prace nasze przetrwały i inni je kontynuują. Człowiek nauki musi być przygotowany na to, że w gmachu, który buduje, inni mieszkać będą”¹⁷.

Waldemar Kozuszek

¹⁵ Zob. *Historia Wydziałów...*, cz. 2, Wrocław 2002.

¹⁶ T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *op. cit.*, s. 206.

¹⁷ L. Hirszfild, *Historia jednego życia*, wyd. 4, Warszawa 1989, s. 125.

Prof. dr hab. **Antoni Falkiewicz** był absolwentem Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie, a następnie asystentem II Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie. Po wojnie osiedlił się we Wrocławiu i objął kierownictwo Kliniki Chorób Wewnętrznych, początkowo w ramach Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, a od 1951 r. w ramach AM. Kontynuował tradycje szkoły lwowskiej w zakresie chorób wewnętrznych i zdrowia środowiskowego. Krąg jego zainteresowań naukowych z zakresu chorób wewnętrznych obejmował choroby układu krążenia, endokrynologię, immunopatologię oraz toksykologię kliniczną. Wspólnie z zespołem problemowym VI Wydziału PAN opracował optymalną metodologię rehabilitacji chorych po zabiegach kardiochirurgicznych. Zakrojone na szeroką skalę badania epidemiologiczne dotyczące występowania wola nagminnego w Polsce (we współpracy z Instytutem Czeskiej Akademii Nauk w Pradze i PAN) zaowocowały wydaniem w 1963 r. monografii *Wole nagminne w górskich obszarach między Odrą a Łabą*. Od początku swojej aktywności zawodowej na terenie Dolnego Śląska A. Falkiewicz skupiał zainteresowania również na zagadnieniach patologii zawodowej i zdrowiu środowiskowym. W 1947 r., wspólnie z prof. dr hab. Aleksandrem Kleczeńskim stworzyli pierwszy w Polsce ośrodek medycyny pracy pod nazwą Ośrodek Badań Warstw Pracowniczych.

Badania naukowe prof. A. Falkiewicza, szczególnie dotyczące toksykologii klinicznej i medycyny pracy, kontynuowali jego następcy: prof. dr hab. Roman Smolik – w l. 1971–1996 kierownik Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zawodowych, prof. dr hab. Zbigniew Andreaski i prof. dr hab. Danuta Kabacińska-Knapik. Badania naukowe Katedry i Kliniki pod kierownictwem prof. R. Smolika skupiały się głównie na ocenie przewlekłego wpływu szkodliwych czynników chemicznych (np. metale ciężkie, azbest, krzemionka, dwusiarczek węgla, węglowodory aromatyczne) i fizycznych (np. drgania mechaniczne) obecnych w środowisku pracy i życia na organizm ludzki. Prof. R. Smolik był twórcą szkoły wczesnej diagnostyki i monitorowania biologicznego (markery biologiczne), zajmującej się badaniem wpływu niekorzystnych czynników i warunków środowiska pracy na stan zdrowia jednostek populacji.

Uczniem prof. R. Smolika i kontynuatorem szkoły Falkiewicza jest prof. dr hab. Ryszard Andrzejak, od 1996 kierownik Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych, Zawodowych i Nadciśnienia Tętniczego AM we Wrocławiu. Głównymi kierunkami badań profesora i kierowanego przez niego zespołu jest ocena układu oksydo-redukcyjnego w chorobach wewnętrznych i u osób narażonych na szkodliwe czynniki fizyczne i chemiczne, badania markerów wrażliwości i efektu w klinicznej patologii zawodowej oraz badania epidemiologiczne stanu zdrowia ludności narażonej zawodowo i środowiskowo na złożone czynniki szkodliwe (głównie metale ciężkie).

Osiągnięcia szkoły A. Falkiewicza polegają na opracowaniu zasad wczesnej diagnostyki w prewencji i leczeniu chorób wewnętrznych zawodowych i środowiskowych.

Głównymi problemami, którymi zajmuje się szkoła, są:

I. Choroby wewnętrzne: rzadkie zaburzenia rytmu serca, zaciskające zapalenia osierdzia, gruźlica układu krążenia,

epidemiologia nadciśnienia tętniczego, miażdżyca i jej następstwa, rehabilitacja chorych po zabiegach kardiochirurgicznych (współpraca z zespołem problemowym VI Wydziału PAN), ocena śródbłonna naczyniowego u osób z nadciśnieniem tętniczym; immunopatologia gruczołu tarczowego, epidemiologia i charakterystyka wola nagminnego w całym kraju, zaburzenia czynności nadnerczy oraz wpływ hormonów sterydowych w leczeniu różnych chorób wewnętrznych, patofizjologia okresu dojrzewania, wpływ endo- i egzogennych estrogenów i gestagenów na aktywność enzymów antyoksydacyjnych; immunologia kliniczna, toczeń rumieniowaty i inne kolagenozy.

II. Toksykologia kliniczna i medycyna pracy: przewlekłe zatrucie ołowiem, kadmem, manganem, związkami fluoru, rtęci, miedzi, cynku, dwusiarczkiem węgla, arsenowodorem, oddziaływanie na organizm ludzki pyłu krzemowego, azbestu, drgań mechanicznych, aldehydu glutarowego, benzenu i jego homologów, czterochloru węgla i chloru; wpływ warunków środowiska pracy na stan zdrowia górników i hutników – choroby narządu ruchu, układu oddechowego, przewodu pokarmowego, układu krążenia; zaburzenia biochemiczne w doświadczalnym zatruciu dwusiarczkiem węgla u szczurów; badania doświadczalne obejmowały także reaktywność naczyń krwionośnych na środki o działaniu receptorowym oraz regulatory syntezy tlenu azotu, badania doświadczalne na szczurach, oceniające interakcje między ołowiem a kadmem, wpływające na układ krążenia oraz metabolizm tlenu azotu w naczyniach szczurów narażonych na metale ciężkie; metabolizm krwinki czerwonej u narażonych na azbest, benzen, pyły metali kolorowych oraz ołów, miedź i wibrację; ocena śródbłonna naczyniowego u osób narażonych na metale ciężkie; metabolizm, drogi wchłaniania i wydalania trucizn.

III. Zdrowie środowiskowe: epidemiologia nadciśnienia tętniczego, choroby zakaźne i społeczne w populacji Dolnego Śląska; wpływ środowiskowego narażenia na metale ciężkie na stan małych naczyń krwionośnych, oddziaływanie środowiskowe metali ciężkich na układ krwiotwórczy i oddechowy.

Główne osiągnięcia szkoły dotyczą patogenezy i wczesnej diagnostyki w prewencji i leczeniu chorób wewnętrznych zawodowych i środowiskowych. Wyniki badań epidemiologicznych i monitorowania biologicznego szkoły prof. Falkiewicza dały możliwość poprawy stanu zdrowia w środowisku życia i pracy: całkowite wysiedlenie mieszkańców wsi Białka z terenu oddziaływania Huty Miedzi „Legnica” w warunki komfortu życia środowiskowego (z powodu zagrożenia zatrucia ołowiem); częściowe wysiedlenie mieszkańców wsi Żukowice z terenu oddziaływania Huty Miedzi „Głogów” w warunki komfortu życia środowiskowego (także z powodu zagrożenia zatrucia ołowiem); likwidacja narażenia na pył krzemowy z środowiska pracy w Jaworskich Zakładach Chemii Gospodarczej „POLLENA” (eliminacja zagrożenia pylicą krzemową); likwidacja narażenia na mangan pracowników flotacji KGHM (eliminacja zatrucia manganem); likwidacja narażenia na benzen i mangan w Fabryce Wagonów „Świdnica” (eliminacja zatrucia tymi ksenobiotykami); likwidacja narażenia na azbest w dwóch zakładach Dolnego Śląska (eliminacja pylic azbestowych); likwidacja narażenia na dwusiarczek w innych dwóch zakładach Dolnego Śląska.

ANTONI FALKIEWICZ
(1901–1977)
dr 1925, dr hab. 1944, prof. nadzw. 1946,
prof. zw. 1961, rektor AM 1954–1957
twórca Szkoły Chorób Zawodowych

36 dr.

Barbara Bratkowska-Seniów
prof. dr hab.

Aleksander Kleczeński
rektor AM 1963–1965
prof. dr hab.

Adam Pacyński
prof. dr hab.

Józef Kaniak
prof. dr hab.

Wojciech Żukowski
prof. dr hab.

Zbigniew Knapik
rektor AM 1990–1993
prof. dr hab.

ROMAN SMOLIK
dr 1961, dr hab. 1969,
prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1980

18 dr.

Izydor Józwiak
prof. dr hab.

Andrzej Lange
prof. dr hab.

Jacek Szechiński
prof. dr hab.

Witold Zatoński
prof. dr hab.

Danuta Kabacińska-Knapik
prof. dr hab.

Anna Skoczyńska
dr hab.

Ryszard Andrzejak
dr 1979, dr hab. 1993, prof. 1997,
prof. nadzw. 1998, prof. zw. 2002

7 dr.

14 dr.

Jolanta Antonowicz
dr hab.

Mieczysław Gamski
prof. dr hab.

Leszek Warszyłowicz
prof. dr hab.

Andrzej Szczeklik
prof. dr hab.

Stefan Syc
dr hab.

Stanisław Gruszka
prof. dr hab.

Urszula Kosmala
dr hab.

Zbigniew Andreasiak
prof. dr hab.

Zofia Czeżowska
prof. dr hab.

Alfred Tuszkiewicz
prof. dr hab.

Wojciech Pędich
dr hab.

Antoni Falkiewicz – ur. 1901 we Lwowie; zm. 1977. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie; asystent II Kliniki Chorób Wewnętrznych we Lwowie; staż w Klinice Kardiologii Wenckebacha w Wiedniu 1925; dr wśszch nauk lekarskich 1925; habilitacja 1944; prof. nadzw. 1946; prof. zw. 1961; emeryt od 1971; doktor h.c. AM we Wrocławiu 1972; ordynator Oddziału Wewnętrzznego Państwowego Szpitala Powszechnego we Lwowie 1935–1939; ordynator Oddziału Kardiologiczno-Reumatologicznego 1940–1944; nacz. internista Dowództwa Okręgu Wojskowego Lublin–Warszawa 1944; 1945–1971 kier. Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, a od 1951 AM; dziekan Wydziału Lekarskiego 1949–1950; prorektor ds. nauki 1951–1954; rektor AM 1954–1957; założyciel i przewodniczący Wrocławskiego Oddziału PTL; czł. ZG Towarzystwa Internistów Polskich, czł. Międzynarodowego Towarzystwa Internistów. Autor 600 prac naukowych z dziedziny kardiologii, endokrynologii, medycyny pracy i immunologii klinicznej. Promotor 36 rozpraw doktorskich. Odznaczony Krzyżem Oficerskim OOP. Honorowy obywatel Kudowy-Zdroju.

Roman Smolik – ur. 1926 w Tarnowie. Studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej w 1947, stanowisko zastępcy asystenta i dyplom lekarza medycyny uzyskał w 1952, dr n. med. 1961, specjalizacja w zakresie patologii zawodowej i toksykologii 1968, dr hab. 1969, prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1980; doktor h.c. 2003; kier. Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych i Zawodowych AM we Wrocławiu 1971–1996;

prodziekan Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu 1966–1970; prorektor ds. klinicznych 1970–1978; sekretarz, przewodniczący Komisji Medycyny Przemysłowej Wrocławskiego Oddziału PAN 1975–1986; przewodniczący Komisji Nauk Medycznych PAN Oddział we Wrocławiu od 1987; czł. Komitetu Podstawowych Nauk Medycznych PAN 1976–1990, Komitetu Ekologii Człowieka PAN 1984–1990, Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Medycyny Przemysłowej 1982–1986; zastępca przewodniczącego ZG Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy 1986–1992; czł. Royal Society of Medicine od 1952, Deutsche Gesellschaft für Arbeits und Umweltmedizin Monachium od 1986, International Organization on Occupational Health od 1968, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi 1978–1991, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Sosnowcu 1981–1991, Rady Naukowej Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni 1981–1986, Zakładów Badawczych i Projektowych Miedzi „Cuprum” we Wrocławiu 1981–1990, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów 1978–1983; autor 330 publikacji w czasopiśmie polskich i zagranicznych; współautor 3 podręczników, 2 monografii, wypromował 18 doktorów n. med.; wśród wychowanków 4 profesorów zw.; wyróżniony 4 indyw. nagrodami naukowymi MZiOŚ oraz licznymi nagrodami zesp.; uhonorowany Medalem „Academia Medica Wrastislawiensis Polonia”, Krzyżem Komandorskim OOP, dyplomem „Men of Achievement” oraz tytułem Honorowego Członka Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy.

W ostatnim okresie zespół szkoły podjął pracę nad oceną wpływu metali ciężkich na funkcjonowanie układu krążenia na podstawie badań epidemiologicznych, klinicznych i doświadczalnych. Prowadzone są badania czynnościowe pracy serca i naczyń krwionośnych oraz biochemiczne metabolizmu lipidów i aktywności układu oksydo-redukcyjnego u osób na-

rażonych na działanie wybranych ksenobiotyków. We współpracy z innymi katedrami i klinikami prowadzone są badania czynników genetycznych i immunologicznych, istotnych w powstawaniu miażdżycy naczyń oraz doświadczalne i kliniczne badania funkcji śródbłonka naczyniowego.

Szkoła Alergologii Klinicznej

Szkoła Alergologii Klinicznej powstała po II wojnie światowej w 1950 r. w I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Funkcję kierownika kliniki pełniła prof. **Zofia Czeżowska**, która przeszła na emeryturę w 1961 r.

Głównym kierunkiem prac badawczych kierowanej przez nią katedry była alergologia kliniczna i doświadczalna. Bogate doświadczenie i duża wiedza, wyniesione z medycznej szkoły lwowskiej i wiedeńskiej, zaowocowały licznymi nowoczesnymi pracami naukowymi. Na szczególną uwagę zasługują pionierskie badania, w których wykazano możliwość biernego przeniesienia alergii tuberkulinowej wyłącznie za pomocą frakcji lipidowej bez śladu białka. W wyniku wieloletnich badań klinicznych nad zjawiskami alergicznymi powstały pierwsze w Polsce podręczniki z tej dziedziny: *Alergia w chorobach wewnętrznych* i *Alergia i choroby alergiczne*. Obok prof. Obtułowicza (Kraków) i prof. Brokmana (Warszawa) prof. Czeżowska była pionierką alergologii w powojennej Polsce. W 1952 r. powołała ponadto Ośrodek Naukowo-Badawczy w Szczawinie-Zdroju zajmujący się chorobami alergicznymi. W 1960 r. zorganizowała pierwszą w kraju przykliniczną Poradnię Astmologiczną.

Uczniem i kontynuatorem działalności naukowej, dydaktycznej i klinicznej prof. Z. Czeżowskiej był prof. Władysław Chachaj. Ugruntował on i rozwinął Szkołę Alergologii Klinicznej. Był kierownikiem Katedry i Kliniki oraz dyrektorem Instytutu Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu w l. 1970–1980. Należy zaznaczyć, że problematyka alergologiczna była wiodąca w jego działalności naukowej, ale nie wyłączna. Prof. Chachaj publikował liczne prace z zakresu

tematyki internistycznej, a w tym szczególnie gastroenterologicznej. Pionierskie były badania m.in. nad zastosowaniem leków antyalergicznymi we wrzodziejącym zapaleniu jelita grubego. Przełomową niewątpliwie pracą naukową w jego dorobku były badania nad dysfunkcją układu adrenergicznego w astmie oskrzelowej. Odkryciem tym wyprzedził teorię blokady receptorów beta-adrenergicznych ogłoszoną przez Szentivániego w 1968 r., która obowiązuje do dzisiaj.

Prof. Józef Małolepszy kierował Kliniką Chorób Wewnętrznych i Alergologii AM we Wrocławiu w l. 1981–2003. Zapewnił dalszy rozwój, a przede wszystkim unowocześnił jej profil badawczy. Będąc kontynuatorem zainteresowań naukowych swoich poprzedników, prof. Z. Czeżowskiej i prof. W. Chachaj, wdrożył nowoczesne metody badawcze w zakresie patogenezy, diagnostyki i terapii chorób alergicznymi. Zaowocowało to wieloma osiągnięciami o znaczeniu międzynarodowym. Szczególnie cenne były badania nad zjawiskiem *down regulation* receptorów beta-adrenergicznych u astmatyków leczonych przewlekłe β_2 -agonistami oraz cykl prac z zakresu immunoterapii. Klinika należy do wiodących ośrodków w kraju w badaniach nad alergologią kliniczną. W rankingu działalności naukowej katedr i zakładów AM we Wrocławiu w l. 1994–2000 klinika zajmowała pierwsze miejsce.

W związku z przejściem na emeryturę prof. J. Małolepszego, kierownictwo kliniki od 1 października 2003 przejął prof. nadzw. dr hab. Bernard Panaszek, który aktywnie kontynuuje dotychczasowy profil badawczy kliniki związany z alergologią kliniczną.

ZOFIA CZEŻOWSKA

(1890–1974)

dr 1916, dr hab. 1947, prof. nadzw. 1952
twórcza Szkoły Alergologii Klinicznej

Władysław Chachaj

(1912–1980)

dr 1946, dr hab. 1965, prof. nadzw. 1973

8 dr.

Józef Małolepszy

dr 1967, dr hab. 1975,

prof. nadzw. 1985, prof. zw. 1992

19 dr.

Bernard Panaszek

dr 1980, dr hab. 1997, prof. nadzw. 2002

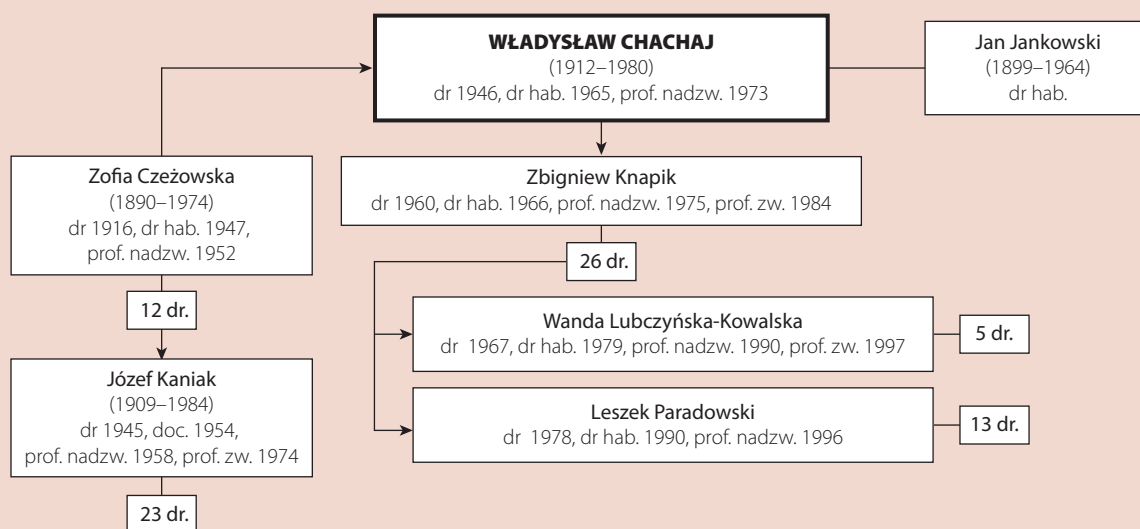
Zofia Czeżowska – ur. 1890 w Wiedniu, zm. 1974 we Wrocławiu. Dr wszech n. lek. 1916; dr hab. med. 1947; prof. nadzw. 1952; 1930–1939 ordynator Szpitala Okręgowego Kas Chorych we Lwowie; 1946–1950 kier. Kliniki Chorób Zakaźnych AM we Wrocławiu, 1950–1961 kier. I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Stworzyła podstawy dla Szkoły Alergologii Klinicznej i była pionierem alergologii w powojennej Pol-

sce. Przewodnicząca Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Internistów Polskich i czł. Międzynarodowego Towarzystwa Internistów. Główne kierunki badań: alergologia kliniczna, badania nad biernym przenoszeniem alergii tuberkulinowej. Autorka 66 publikacji, 2 książek i licznych rozdziałów w podręcznikach chorób wewnętrznych, zakaźnych i pulmonologii. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Oficerski OOP.

Wrocławska szkoła naukowa obejmująca alergologię powstała po II wojnie światowej w I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Twórcą tej szkoły była prof. Zofia Czeżowska (1890–1974), której zainteresowania naukowe zdominowała osobowość prof. R. Renckiego, zajmującego się gruźlicą, jej przyczynami i sposobami jej leczenia. Wprawdzie jej początkowe doświadczenia badawcze dotyczyły gastroenterologii, nefrologii i badań nad patologią cukrzycy (1920–1930), ostatecznie jednak jej zainteresowania naukowe skoncentrowały się na pulmonologii i patofizjologii chorób alergicznych mających wpływ na gruźlicę płuc. Badania nad alergią stały się głównym kierunkiem prac badawczych w kierowanej przez nią I Katedrze i Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu. Dodatkowy materiał obserwacyjny był dostarczany przez ośrodek alergologiczny w Szczawnie-Zdroju. Prace doświadczalne dotyczące alergii typu późnego wykonywała wspólnie z zespołem naukowym Kliniki Gruźlicy Płuc i Zakładami Chemii Fizjologicznej AM we Wrocławiu. W wyniku tych prac wykazano „możliwość biernego przenoszenia alergii tuberkulinowej nie tylko za pomocą białek wątroby i śledziony zwierząt uczulonych, ale także frakcji lipidowej, nie zawierającej wykrywalnego chemicznie śladu białka”. Opracowano także prostą „metodę odróżnienia alergii tuberkulinowej skóry, wynikłej z braku lub podprogowej ilości przeciwciał tuberkulinowych, od wywołanej przez czynniki nieswoiste”. Wynikiem wielolet-

nich badań prof. Czeżowskiej nad alergologią był pierwszy w Polsce podręcznik z tej dziedziny *Alergia w chorobach wewnętrznych*. Ponadto opracowane przez prof. Czeżowską zagadnienia z dziedziny alergologii i reumatologii zostały przedstawione w licznych rozdziałach podręczników dotyczących chorób zakaźnych i chorób płuc. Kolejni następcy prof. Czeżowskiej, prof. Aleksander Kleczeński i prof. Józef Kaniak (pionier polskiej angiologii), również kontynuowali tradycję Szkoły Alergologii.

Problematykę alergologiczną kontynuowali prof. **Władysław Chachaj** (1912–1980), który działalność naukową rozpoczął w 1950 r. pod kierunkiem prof. Czeżowskiej. W rozprawie habilitacyjnej wykazał dysfunkcję układu adrenergicznego u chorych na astmę oskrzelową. Wykazanie nadczynności tych receptorów było przesłanką do zastosowania w astmie terapii blokerami receptorów alfa-adrenergicznych. Podczas kierowania Kliniką Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu od 1970 r. koncentrował się na zagadnieniach patofizjologii i terapii chorób alergicznych, w szczególności astmy oskrzelowej. Prof. Chachaj badał czynność przysadki mózgowej i kory nadnerczy u chorych z astmą oskrzelową, co pozwoliło na usystematyzowanie sprzecznych doniesień w literaturze światowej na temat roli osi przysadkowo-nadnerczowej. Ponadto prof. Chachaj zajmował się problematyką patofizjologii i terapii wrzodziejącego zapalenia jelita grubego. Wraz ze swoim zespołem wykazał współdziałanie alergii

Zofia Czeżowska zob. Szkoła Alergologii Klinicznej, s. 453.

Władysław Chachaj – ur. 1912 w Zamostku k. Lublina, zm. 1980 we Wrocławiu. Dr med. 1946; dr hab. med. 1965; prof. nadzw. 1973; 1950–1970 adiunkt, a następnie doc. w I Klinice Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu, 1970–1980 kier. Kliniki Chorób Wewnętrznych i dyr. Instytutu Chorób Wewnętrznych AM we Wrocławiu, 1975–1980 przewodniczący Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa Internistów Polskich i czł. „Interastma”. Ugruntował i rozwinął Szkołę Alergologii Klinicznej. Główne kierunki badań: szeroko pojęte badania w zakresie alergologii klinicznej, a szczególnie studia nad dysfunkcją układu adrenergicznego u chorych na astmę oskrzelową. Liczne prace badawcze z zakresu diagnostyki i terapii chorób alergicznych oraz przewodu pokarmowego. Autor 137 publikacji, 1 książki. Wypromował: 8 doktorów i 2 doktorów hab. Odznaczenia: Krzyż Walecznych, Krzyż Partyzancki, Krzyż Wirtuti Militari, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP.

Józef Kaniak – ur. 1909 we Lwowie, zm. 1984 we Wrocławiu. Dr med. 1945; doc. 1954; prof. nadzw. 1958; prof. zw. 1974; 1945 szef sanitarny PCK Okręgu Dolnośląskiego; 1945–1950 ordynator i adiunkt II Kliniki Chorób Wewnętrznych; 1950–1967 kier. Katedry i Kliniki Chorób Zakaźnych, 1967–1970 kier. I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych; 1970–1979 twórca i kier. Kliniki Angiologicznej. Główne kierunki badań: choroby naczyń obwodowych. Pionier polskiej angiologii. Twórca pierwszej Poradni Cukrzycowej i Chorób Naczyń Obwodowych w 1953; wypromował 23 doktorów n. med., opiekun 5 przewodów habilitacyjnych, promotor 2 doktoratów h.c. AM. Autor 201 prac oraz podręcznika angiologii. Liczne odznaczenia nadane przez Radę Państwa, Ministerstwo Zdrowia, PCK, uczelnie akademickie.

natychmiastowej w niektórych przypadkach wrzodziejącego zapalenia jelita grubego.

Oprócz kontynuacji i rozwoju Szkoły Alergologii, prof. Chachaj był twórcą Szkoły Internistycznej. Szkołę tę cechuje wnikliwe badanie, żmudne dochodzenie do diagnozy, serdeczne podejście do chorego, cierpliwe wysłuchanie jego skarg i zrozumienie jego cierpienia. Tradycyjne badania lekarskie anamnesticzne i fizykalne nie zostały zdominowane przez techniczne środki diagnostyczne. Docenia się niezwykle wartość diagnostyczną i terapeutyczną bezpośredniego kontaktu lekarza z chorym.

W 1970 r. w ramach reorganizacji AM i tworzenia struktur instytutowych prof. Kaniak zorganizował Klinikę Angiologiczną, a prof. Zbigniew Knapik Klinikę Gastroenterologii. Zainteresowania naukowe prof. Knapika koncentrowały się głównie na hepatologii, polekowych uszkodzeniach przewodu pokarmowego i motoryce przewodu pokarmowego, a także na roli *Helicobacter pylori* w etiopatogenezie chorób żołądka. W zakresie badań nad etiopatogenezą zapalenia żołądka i choroby wrzodowej określono obraz biochemiczny śluzu żołądkowego i zachowanie się jego frakcji podczas leczenia przeciwrzodowego. Opracowano dysmnsje osobowości u chorych z chorobą wrzodową oraz typologię psychosomatyczną tych chorych oraz chorych z zespołem porseksyjnym oraz cierpieniem spastycznym jelita grubego. Prowadzono również badania oceniające wrażliwość błony śluzowej żołądka zwierząt na ulcerogenne działanie leków, takich jak hydrokortyzon czy niesteroidowe leki przeciwzapalne. W licznych pracach eksperymentalnych i klinicznych oceniano w badaniach biochemicznych i histochemicznych stan błony śluzowej żołądka w nieżytych zanikowych, metaplazji jelitowej oraz w uszkodzeniach błony śluzowej żołądka powstałych na skutek działania alkoholu nisko- i wysokoprocentowego. W badaniach tych, prowadzonych również u osób uzależnionych od alkoholu, udowodniono toksyczne działanie alkoholu na układ enzymatyczny błony śluzowej żołądka i przełyku.

Szkoła Chirurgiczna

Prof. **Kazimierz Czyżewski** był od 1946 r. pierwszym powojennym kierownikiem I Kliniki Chirurgii Wydziału Lekarskiego UW, utworzonej na bazie Szpitala Czerwonego Krzyża, a mieszczącej się do dziś w budynku przy ul. ks. J. Poniatowskiego 2.

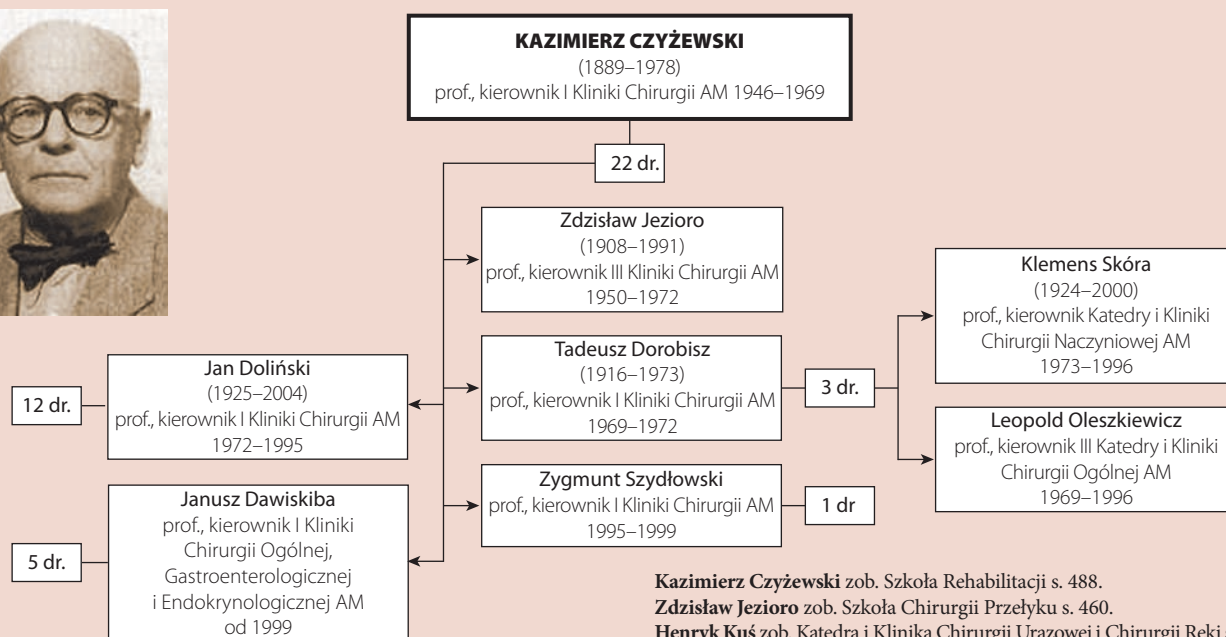
We wczesnym okresie działalności kliniki prof. K. Czyżewski wraz ze swoimi współpracownikami – prof. L. Oleszkiewiczem, dr M. Chrzanowską, prof. K. Skórą – skoncentrował się na badaniu i doskonaleniu metod leczenia chirurgicznego nadciśnienia wrotnego, co zaowocowało m.in. wprowadzeniem pojęcia czynnościowego nadciśnienia wrotnego oraz opracowaniem własnej metody zespolenia wrotno-układowego. Realizowano program rozwoju chirurgii wątroby, choroby wrzodowej, chirurgii dróg żółciowych, trzustki, co doprowadziło m.in. do opracowania oryginalnej metody rekonstrukcji dróg żółciowych. Wprowadzono nowe pojęcie kliniczne zwężającego pooperacyjnego zapalenia dwunastnicy (doc. Emil Dawiskiba). Współpracownicy

Ponadto w Klinice Gastroenterologii powstały liczne prace poświęcone zespołowi porseksyjnemu. Prof. Wanda Lubczyńska-Kowalska w pracy habilitacyjnej zaprezentowała nową koncepcję hormonalnej etiologii tego zespołu. Udowodniono istnienie w tym zespole uogólnionego odwodnienia ustrojowego. Zagadnienia hepatologiczne podejmowano w pracach dotyczących określania dynamiki zmian poziomu białka mikrosomalnego i poziomu cytochromu P450 w wątrobie, w doświadczalnej cholestazie oraz w pracach dotyczących perfuzji pozaustrojowej wątroby zwierzęcej i oznaczania cytochromu P450 jako modelu oceny ubocznego działania cymetydyny (prof. Leszek Paradowski). Konfrontacja wyników badań anatomopatologicznych biopatów wątroby z badaniami biochemicznymi pozwoliła na ustalenie własnej konstelacji testów ułatwiających wczesną diagnostykę chorób wątroby, a w szczególności zapalenia, marskości i raka (prof. Halina Hańczykowa).

W 1972 r. po raz pierwszy na Dolnym Śląsku wykonano w Klinice Gastroenterologii ślepą biopsję wątroby i wprowadzono tę metodę do badań rutynowych. Pietnaście lat później rozpoczęto rutynowe wykonywanie biopsji cienkoigłowych wątroby i trzustki. W 1989 r. utworzono Pracownię Motoryki Przewodu Pokarmowego pod kierownictwem prof. L. Paradowskiego, powiększoną w 1993 r. o komputerową aparaturę do pomiarów wewnątrzprzełykowej i wewnątrzżołądkowej kwasności (pH-metria). Naukowym wychowankiem prof. Z. Knapika jest prof. L. Paradowski, obecny kierownik Katedry i Kliniki Gastroenterologii od 1996 r. Główną domeną jego zainteresowań są zagadnienia związane z motoryką przewodu pokarmowego oraz doświadczalną ulcerogenezą. Znalazło to odzwierciedlenie w wielu badaniach eksperymentalnych (wpływ żywienia pozajelitowego na motorykę jelit, wpływ receptora muskarynowego i histaminowego H₂ na czynność motoryczną jelita grubego) i badaniach u ludzi (zastosowanie metylowych pochodnych PGE₂ na czynność pęcherzyka żółciowego u chorych z zespołem jelita drażliwego, etiopatogeneza dyspepsji czynnościowej).

prof. K. Czyżewskiego zajmowali się także chirurgią endokrynologiczną (prof. F. Bielicki, prof. Z. Zagrobelny), krwiodawstwem (prof. T. Dorobisz) oraz organizacją pomocy doraźnej (dr J. Gryckiewicz). Wprowadzono podwaliny chirurgii naczyniowej, których efektem było wydzielenie Kliniki Chirurgii Naczyniowej i jej burzliwy rozwój (prof. K. Skóra).

W 1972 r. I Klinikę Chirurgii podzielono na Klinikę Chirurgii Ogólnej I (prof. E. Doliński) oraz Klinikę Chirurgii Naczyniowej (prof. T. Dorobisz). Działalność związaną z chirurgią gastroenterologiczną oraz endokrynologiczną kontynuowano od tej chwili w Klinice Chirurgii Ogólnej I. Zainteresowania kliniki skoncentrowały się na leczeniu chirurgicznym choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy. Wiele uwagi poświęcono chirurgii dróg żółciowych, co zaowocowało wprowadzeniem rutynowej cholangiografii śródoperacyjnej. Prowadzone są m.in. wielośrodkowe badania dotyczące wpływu żółtaczk mechanicznej na czynność ukła-

du immunologicznego (prof. Janusz Dawiskiba). Od kilku lat w klinice rozwijana jest chirurgia laparoskopowa.

Pracownicy kliniki odbywali liczne staże w renomowanych ośrodkach chirurgii w kraju (Kraków, Poznań) i za granicą (Lyon, Utrecht, Oslo, Lund, Kopenhaga, Malmö, Londyn). Owocem tych kontaktów było wprowadzenie do praktyki klinicznej operacji resekcyjnych trzustki, zarówno w nowotworach, jak i w przewlekłym zapaleniu tego narządu (prof. W. Bednarz). Prowadzono badania doświadczalne nad wpływem przewlekłego zapalenia trzustki na proces karcynogenezy. W dalszym ciągu rozwijanym problemem klinicznym i naukowym było leczenie nadciśnienia wrotnego i jego powikłań (prof. Z. Szydłowski – kierownik kliniki w l. 1995–1999).

W 1999 r. kierownictwo kliniki objął prof. J. Dawiskiba. W tym okresie kontynuowano wcześniejsze zainteresowania, rozszerzając je między innymi o leczenie chirurgiczne nieswoistych zapaleń jelit. W 1994 r. wprowadzono do praktyki klinicznej proktokolektomię odtwórczą z wytworzeniem zbiornika jelitowego i zespoleniem zbiornikowo-odbytowym (IPAA – *ileal pouch-anal anastomosis*), wykonywaną w przebiegu wrzodziejącego zapalenia jelita grubego oraz rodzinnej polipowatości gruczolakowatej jelita grubego (prof. W. Bednarz, dr J. Woldan). Liczba wykonanych proktokolektomii odtwórczych i zdobyte w tym zakresie doświadczenia sytuują klinikę na jednym z czołowych miejsc w kraju. Wiele uwagi poświęcono

także problemom leczenia chirurgicznego raka jelita grubego (prof. W. Bednarz). Wprowadzenie do rutynowej praktyki klinicznej szwu staplerowego pozwoliło na znaczące zmniejszenie odsetka brzuszno-kroczowego odjęcia odbytnicy na rzecz jej przedniej resekcji. Aktualnie w klinice, we współpracy z UWr, prowadzone są badania dotyczące znaczenia zaburzeń ploidii DNA w procesie karcynogenezy w jelicie grubym.

Jednym z istotnych zainteresowań kliniki była szeroko rozumiana problematyka schorzeń tarczycy. Prace rozpoczęte przez prof. K. Czyżewskiego, prof. F. Bielickiego i doc. L. Noczyńskiego kontynuowane są do dziś (prof. T. Łukieńczuk, dr W. Balcerzak). Działalność naukowa poświęcona była m.in. epidemiologii wola na obszarze Dolnego Śląska. Praktyczny aspekt prac zespołu kliniki dotyczył doskonalenia technik leczenia operacyjnego łagodnych i złośliwych schorzeń gruczołu tarczowego. Miara dokonań w tym jest łączna liczba ponad 15 tys. chorych ze schorzeniami tarczycy leczonych operacyjnie w klinice od 1946 r. do dziś. W ostatnich latach gamę operacji z zakresu chirurgii endokrynologicznej rozszerzono o resekcje przytarczyc, nadnerczy oraz trzustki (prof. T. Łukieńczuk, prof. W. Bednarz). W 2002 r. klinika, zgodnie z profilem zainteresowań naukowych i klinicznych, zmieniła nazwę na I Katedrę i Klinikę Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Endokrynologicznej. Jej pracowników można śmiało uznać za spadkobierców i kontynuatorów Szkoły Chirurgicznej prof. K. Czyżewskiego.

■ Szkoła Kardiologii

Twórcą i organizatorem Szkoły Kardiologii był **Wiktor Bross**, kierownik II Katedry i Kliniki Chirurgii w l. 1946–1970 i Kliniki Chirurgii Serca w l. 1970–1973. Operacje wad wrodzonych i nabytych serca wymagały dokładnej diagnostyki inwazyjnej wewnątrzsercowej. Pracownię Hemodynamiki Krążenia stworzył i zorganizował Anatol Kustrzycki we własnym zakresie we współpracy z III Kliniką Chorób Wewnętrznych Edwarda Szczeklika. 22 lutego 1955 A. Kustrzycki z Jerzym

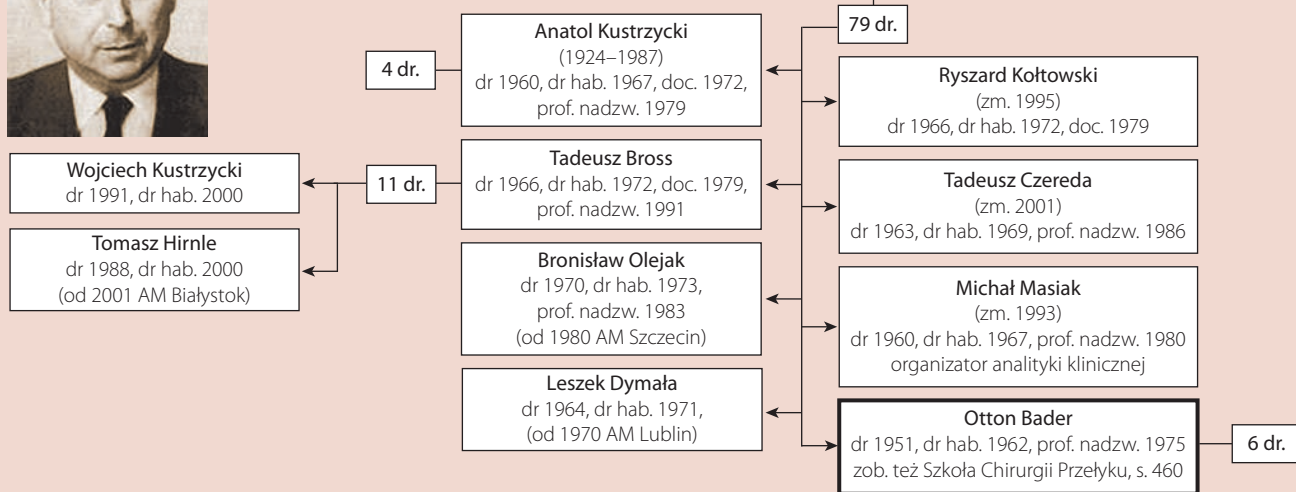
Masiorem wykonali pierwsze we Wrocławiu cewnikowanie serca u chorego z zaciskającym zapaleniem osierdza. Pierwsze operacje serca były wykonywane metodą zamkniętą. 1955 rok jest początkiem kardiologii wrocławskiej. 31 marca 1955 W. Bross w stenozie mitralnej wykonał pierwszą komisurotomię mitralną palcem nieuzbrojonym w uśpieniu dotchawiczym Antoniego Arońskiego. Defibrylator do tej operacji został wykonany na Politechnice przez Pawła Nowac-

WIKTOR BROSS

(1903–1994)

doc. hab. *veniam legendi* 1938, prof. nadzw. 1946, prof. zw. 1952
organizator Szkoły Chirurgii, twórca Szkoły Kardiochirurgii

Wiktor Bross – ur. 1903 w Witkowie, zm. 1994. Organizator wielu szkół naukowych chirurgii, twórca Szkoły Kardiochirurgii w 1955. Doc. hab. 1938 UJK Lwów *veniam legendi et docendi*, prof. nadzw. 1946 Wydział Lekarski Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej, prof. zw. 1952 AM, kier. II Katedry i Kliniki Chirurgii 1946–1970, dyr. Instytutu Chirurgii 1970–1973, kier. Katedry i Kliniki Chirurgii Serca 1970–1973. Odbudował zniszczoną klinikę, wybudował galerię amfiteatr nad salą operacyjną. W latach 60. wybudował nowe operacyjno-diagnostyczne skrzydło dla kliniki. Otrzymał w darze od Polonii amerykańskiej sztuczne serce-płuco typu Kay-Cross oraz angiograf z Hutnictwa Stali w Katowicach. Prezes TChP (1962–1964), przewodniczący Dolnośląskiego Oddziału TChP (1946–1973), czł. Société Internationale de

Chirurgie 1938, wiceprezydent 1963–1965 (Filadelfia), 1967–1969 (Buenos Aires), 1975–1977 (Tokio–Kioto). Od 1966 czł. Academiae Naturae Curiosum Leopoldina Halle, założyciel WTN i prezes (1964–1968). Czł. korespondent, później rzeczywisty PAN, Komisji Terapii Doświadczalnej PAN 1972, Komisji Patofizjologii Klinicznej PAN 1983, doktor h.c. mult. Uniwersytetu i AM we Wrocławiu oraz Śląskiej AM w Katowicach. Wypromował 79 doktorów n. med., 33 doktorów hab., z tego 15 zostało profesorami. Autor 500 publikacji, 2 podręczników, 3 rozdziałów w podręcznikach. Wojna: 1939 – chirurg szpitala na PLw, 1944 – Szpital Przyfrontowy dla ludności cywilnej Iwoniz. Odznaczenia: Krzyż Komandorski z Gwiazdą i Krzyż Oficerski OOP, Order Sztandaru Pracy I kl.

kiego. W latach późniejszych wprowadzono komisuromię instrumentalną dilatorem Tubbsa. W 1957 r. podczas komisuromii wykonano niezamierzoną kardiowersję elektryczną prądem z sieci (Stefan Koczorowski, A. Aroński). Wykonywano wiele operacji wad wrodzonych serca, zamknięcie przewodu Botalla, operacje koarktacji aorty, paliatywną operację Blalock–Taussig w tetralogii Fallota. W Zakładzie Fizjologii Andrzeja Klisieckiego wykonano badania doświadczalne nad wpływem prądów defibrylujących w różnych temperaturach ciała. A. Aroński z Pawłem Maślanką wykonali aparaturę do hipotermii powierzchniowej. 12 lutego 1958 W. Bross wraz z zespołem wykonał pierwszą w Polsce operację na otwartym sercu ubytku międzyprzedsionkowego w hipotermii powierzchniowej. Metodą tą operowano również zastawkowe zwężenie tętnicy płucnej oraz współistnienie tych wad – trylogię Fallota. Za pomocą hipotermii powierzchniowej w 1963 r. usunięto z prawego przedsionka dwa guzy śluzakowate po raz pierwszy w Polsce. W l. 1959–1960 wykonano w klinice badania doświadczalne za pomocą własnej konstrukcji aparatury do stosowania hipotermii przepływowej (Otton Bader, Zdzisław Samsonowicz, Tadeusz Bross). W 1960 r. klinika otrzymała od Polonii amerykańskiej aparat sztuczne serce-płuco typu Kay-Cross. Otton Bader w Klinice Bücherla w Berlinie zapoznał się z zastosowaniem tej aparatury, wprowadził z Z. Samsonowiczem i T. Brossem pewne modyfikacje własne. Przez cały 1960 r. trwały doświadczenia na zwierzętach nad zgraniem zespołu operatorów, perfuzjonistów, anestezjologów i biochemików. 12 kwietnia 1961 wykonano we Wrocławiu

pierwszą operację w krążeniu pozaustrojowym zamknięcia ubytku międzykomorowego i międzyprzedsionkowego. W tym samym roku wykonano operację radykalną tetralogii Fallota, a następnie plastykę niedomykalności mitralnej sposobem Woolera, implantację zastawki mitralnej i aortalnej oraz w wadach wieloujściowych. W 1963 r. wycięto tętniak lewej komory serca, a w 1965 r. rzekomy tętniak prawej komory po radykalnej operacji tetralogii Fallota z poszerzeniem drogi wypływu łata dakronową. Nad dalszymi modyfikacjami w stosowaniu krążenia pozaustrojowego – hemodylucja – pracowali Michał Masiak i Bogdan Łazarkiewicz. Wprowadzono jednorazowe użycie oxygenatorów typu Rygg-Kyvsgaarda firmy Polystan (T. Bross). W 1964 r. przeprowadzono pierwszą we Wrocławiu implantację sztucznego rozrusznika serca typu Chardack-Greatbach w zespole M.A.S. Po przejściu W. Brossa na emeryturę, następcą, kontynuatorem szkoły i kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Serca został Anatol Kustrzycki w 1973. Ryszard Kołtowski zajmował się implantacją sztucznych zastawek serca i diagnostyką inwazyjną. Tadeusz Czereda, naczyniowiec, usuwał zatory tętnicze po operacjach serca i niedokrwienie kończyn po IABP. Leszek Dymała prowadził oddział dziecięcy kardiochirurgii. W 1974 r. Bronisław Olejak wykonał pierwszą we Wrocławiu koronarografię. W 1974 r. A. Kustrzycki wprowadził chirurgię wieńcową, a następnie operację wad wieloujściowych, skojarzonych wad zastawkowych z rewaskularyzacją mięśnia sercowego, tętniaków lewej komory serca na sercu bijącym oraz plastycznego przemieszczenia żył płucnych. Po przed-

wczesnej śmierci A. Kuźmickiego w 1987 r. kierownictwo kliniki objął T. Bross (1987–1997), uczeń W. Brossa, kontynuator jego szkoły. Stefan Ostapczuk wprowadza zastosowanie tętnicy piersiowej wewnętrznej oraz operacje Bentalla w tętniakach aorty. W l. 1997–2001 obowiązki kierownika kliniki pełnił dr n. med. Roman Krupacz. W 2001 r. kierownictwo kliniki objął kontynuator szkoły, dr hab. Wojciech Kuźmicki. Wprowadził plastykę zastawki dwudzielnej. Wspólnie z An-

drzejem Dorobiszem wykonuje jednoczasowe operacje tętnic dogłównych i wieńcowych serca. Wprowadził metodę krwistej ciepłej kardioplegii, wykonano OPCAB – operacje wieńcowe bez krążenia pozaustrojowego. Tomasz Hirnle wprowadza własną metodę plastyki tętniaków lewej komory serca i obejmuje w 2003 r. kierownictwo Katedry i Kliniki Kardiologii w Białymstoku.

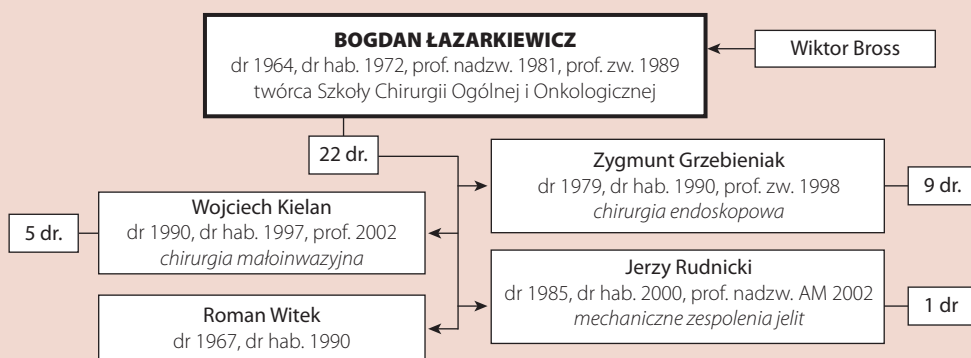
Tadeusz Bross

Szkoła Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej

Organizatorem i twórcą Szkoły Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej był **Bogdan Łazarkiewicz**, kierownik II Katedry i Kliniki Chirurgii w l. 1980–2000.

W szkole naukowej B. Łazarkiewicza w celu prowadzenia badań bazujących na nowoczesnej chirurgii tworzone odpowiednie warunki (pomieszczenia, aparatura) i powoływano zespoły naukowe. Utworzenie Oddziału Intensywnego Nadzoru Pooperacyjnego umożliwiło przeprowadzanie rozległych zabiegów operacyjnych w nowotworach jamy brzusznej. Opracowano i wprowadzono własną metodę bezpiecznego zespolenia przełykowo-jelitowego po całkowitym wycięciu żołądka. Nowy sposób operacyjnego leczenia przepuklin rozworu przełykowego drogą torakotomii zaowocował publikacjami opartymi na największym w Polsce materiale klinicznym. Wprowadzono superselektywną wagotomię w leczeniu choroby wrzodowej dwunastnicy. Rozwijająca się chirurgia wątroby i dróg żółciowych, a w szczególności badania nad patofizjologią kamicy żółciowej, zaowocowały pracą doktorską Z. Grzebieniaka. Współpraca z Kliniką Hematologii i Chorób Rozrostowych, a przede wszystkim wyniki własne chirurgicznego leczenia chorób hematologicznych, były podstawą pracy doktorskiej W. Kielana *Splenektomia w leczeniu przewlekłej samoistnej małopłytkowości*. W zorganizowanej własnej pracowni endoskopowej z najnowocześniejszą aparaturą (kier. Z. Grzebieniak) wykonano po raz pierwszy w Polsce endoskopową przezskórną

gastrotomię dla żywienia nieprzytomnych chorych („Polski Przegląd Chirurgiczny” 1986). We współpracy z Kliniką Chirurgii Przewodu Pokarmowego (kier. M. Bernat) opracowano nowatorską technikę wżernikowania sztucznych przełyków pozwalającą po raz pierwszy w Polsce obserwować i badać śluzówkę jelita, które jako przeszczep w okresie kilkunastu lat pełniło funkcję przełyku („Surgical Endoscopy” 1988). Grupę prac naukowych stanowiły badania na temat endoskopowego tamowania krwawień z żołądka i dwunastnicy ze szczególnym uwzględnieniem zastosowania elektrody bipolarnej. Wprowadzenie do kliniki cholangiopankreatikografii wstępującej umożliwiło leczenie żółtaczek mechanicznych (kamica, nowotwory) drogą zabiegów endoskopowych. Ścisła współpraca z Kliniką Anestezjologii i Intensywnej Terapii pozwoliła na wprowadzenie nowego sposobu leczenia rozlanego ciężkiego zapalenia otrzewnej metodą „otwartego brzucha” i etapowego płukania. W ramach tej tematyki powstała doświadczalna praca habilitacyjna Z. Grzebieniaka (1990), a w następnym etapie praca habilitacyjna W. Kielana (1997) o przydatności „sztucznej otrzewnej” w leczeniu rozlanego zapalenia otrzewnej. Kontynuowano również badania nad przydatnością laparostomii w leczeniu ciężkiego, martwiczo-krwotocznego zapalenia trzustki. Odrębnym zagadnieniem, jakim od lat zajmuje się klinika, jest wczesny rak żołądka – diagnostyka i leczenie chirurgiczne (współpraca z chirurgami japońskimi). Mechaniczne

Bogdan Łazarkiewicz – ur. 1929 w Mokreszy; zastępca asystenta 1951, lekarz med. 1954, dr med. 1964, dr hab. 1972, doc. 1975, prof. nadzw. 1981, prof. zw. 1989. Kier. Katedry i Kliniki Chirurgii AM 1980–2000, prorektor AM 1978–1984, rektor AM 1987–1990, doktor h.c. AR 2002. Stypendysta uniwersytetu w Utrechcie – Holandia 1968, uniwersytetu w Aarhus – Dania 1971 i Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD) Bochum i Tybinga – RFN 1976, 1980, 1985. Czł. Komitetu Patofizjologii Klinicznej PAN 1987–1989, Komitetu Gastroenterologii i Hepatologii 1996–1998. Twórca Szkoły Chirurgii Ogólnej i Onkologicznej. Współpracownik pionierskiego zespołu krążenia pozaustrojowego w kardiologii w klinice W. Brossa. Współtwórca Międzyklinicznej Pracowni Doświadczalno-Naukowej.

Konsultant wojewódzki ds. chirurgii 1976–1981. Konsultant regionalny ds. chirurgii 1982–1998. Czł. komitetów redakcyjnych: „Coloproctology”, „Acta Endoscopica Polona”, „Polskiego Przeglądu Chirurgicznego”. Członkostwa honorowe: Towarzystwo Chirurgów Czechosłowackich 1991, TChP 1994, PTaIT 1998, Deutsche Gesellschaft für Chirurgie, International College of Surgeons. Prezes ZG TChP 1989–1991 i organizator 55. Kongresu Chirurgów Polskich 1991. Wypromował 22 doktorów n. med., 4 doktorów hab., 2 profesorów. 244 publikacje, 2 książki, 3 skrypty. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski, Krzyż Oficerski i Komandorski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Medal KEN, Medal „Gloria medicinae”, Medal „Academia Medica Wratislaviensis Polonia”.

zespolenia jelitowe (staplery, Valtraki) były tematem pracy habilitacyjnej J. Rudnickiego (2000). W utworzonej poradni stomijnej, trzeciej w Polsce, a pierwszej na Dolnym Śląsku, prowadzono badania na temat chirurgii przetok jelitowych i problemów życia z przetoką. Wprowadzenie w 1992 r. do kliniki nowej metody cholecystektomii drogą laparoskopową dało początek chirurgii małoinwazyjnej w jamie brzusznej. Od 1 października 1999 kierownictwo Katedry i Kliniki objął Z. Grze-

bieniak. Klinika kontynuuje dotychczasową tematykę naukową, wprowadza nowe metody diagnostyczne i chirurgiczne, rozwija chirurgię trzustki, specjalizując się również w chirurgii małoinwazyjnej. Dorobek naukowy szkoły B. Łazarkiewicza przedstawiany był na kongresach międzynarodowych i krajowych oraz publikowany w naukowych czasopiśmie krajowych i zagranicznych (ok. 300 publikacji).

Bogdan Łazarkiewicz

Szkoła Torakochirurgii

Twórcą i organizatorem Szkoły Torakochirurgii był prof. **Eugeniusz Rogalski**. Jego praca naukowa z zakresu chirurgii klatki piersiowej była kontynuacją szkoły stworzonej przez prof. W. Brossa, wywodzącej się z lwowskich tradycji uniwersyteckich, ucznia prof. T. Ostrowskiego. Prof. E. Rogalski był wybitnym specjalistą w chirurgii rekonstrukcyjnej tchawicy i dużych oskrzeli oraz pionierem na skalę międzynarodową badań doświadczalnych z zakresu homotransplantacji płuc.

Najbliższymi współpracownikami i uczniami prof. E. Rogalskiego byli: J. Domagała, A. Inwał, W. Knast, J. Kołodziej, T. Orłowski, K. Stasiak, J. Nowicki, J. Feszczuk, A. Staniszewski, T. Gajewski, W. Albert. Po śmierci prof. E. Rogalskiego kierownikiem kliniki został prof. W. Knast, a następnie prof. J. Kołodziej oraz prof. T. Orłowski. Obecnie kierownikiem kliniki i kontynuatorem Szkoły Torakochirurgii jest prof. J. Kołodziej. Przejawem aktywności szkoły są 43 doktoraty, 11 habilitacji i 3 profesury.

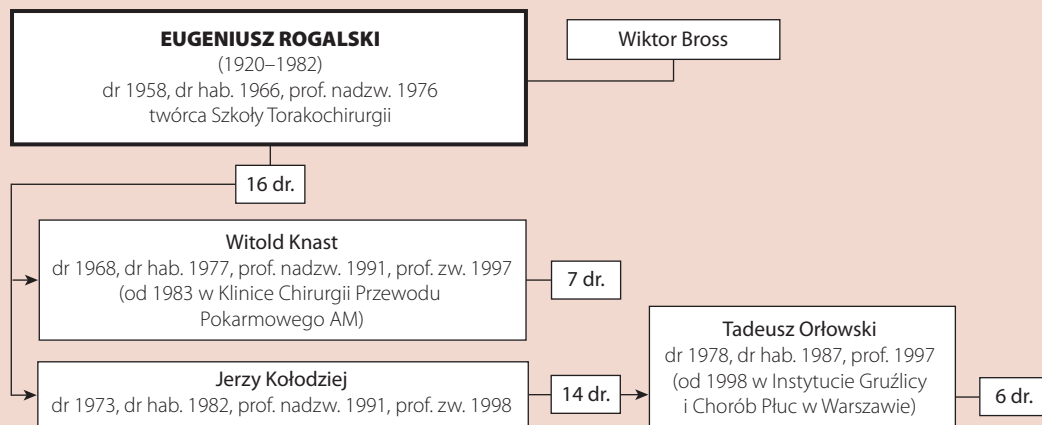
Głównym przedmiotem zainteresowania naukowego jest diagnostyka i leczenie raka płuca, w którym wykorzystano operacje resekcyjne, chemio- i radioterapię. Wprowadzone zostały unikatowe metody oceniające chemiowrażliwość komórek guza nowotworowego na stosowane cytostatyki. Obszarem szczególnej aktywności naukowej, o wieloletniej tradycji, jest leczenie łagodnych i nowotworowych zwężeń tchawicy i oskrzeli z zastosowaniem metod chirurgicznych

i rozwiązań endoskopowych z wykorzystaniem krioterapii, brachyterapii czy implantacji protez. Obszarem zainteresowania badawczego Szkoły Torakochirurgii są choroby przełyku. Już w latach 70. wprowadzono na terenie Dolnego Śląska operacje resekcyjne raka przełyku i rekonstrukcję przełyku uszypułowanymi przeszczepami z żołądka. Duży postęp osiągnięto w operacyjnym leczeniu urazów przełyku i pourazowych przetok tchawiczo-przełykowych.

Rozwój szkoły jest nierozdzielnie związany z aktywnym udziałem torakochirurgów wrocławskich w licznych międzynarodowych i krajowych kongresach naukowych oraz utrzymywaniem stałych kontaktów z ośrodkami naukowymi Niemiec, Japonii, USA, Anglii, Austrii i Włoch (wygłoszono blisko 200 referatów). Szkoła Torakochirurgii prowadzi współpracę naukową z Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN, UWr, AWF i Instytutem Gruźlicy i Chorób Płuc.

Od 1976 r. na terenie Dolnego Śląska stworzono system dyżurów torakochirurgicznych udzielający natychmiastowej, specjalistycznej pomocy w ciężkich urazach klatki piersiowej. W 1999 r. utworzono Wrocławski Ośrodek Torakochirurgiczny (WOT), w którego skład wchodzi Klinika Chirurgii Klatki Piersiowej AM oraz Oddział Chirurgii Klatki Piersiowej Dolnośląskiego Centrum Chorób Płuc.

Jerzy Kołodziej, Witold Knast

Eugeniusz Rogalski – ur. 1920, zm. 1982; dr med. 1958, dr hab. 1966, prof. nadzw. 1976. Ordynator Oddziału Torakochirurgii Wojewódzkiego Szpitala Chorób Płuc im. K. Dłuskiego w l. 1963–1982. Kier. Katedry i Kliniki Chirurgii Klatki Piersiowej Instytutu Chirurgii AM w l. 1972–1982, dyr. Instytutu Chirurgii AM w l. 1973–1981, rektor AM w l. 1978–1981. Czł. ZG TChP w l. 1960–1982, przewodniczący Sekcji Chirurgii Klatki Piersiowej, Serca i Naczyń TChP w l. 1975–1977. Czł. PTL, Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumologicznego. Twórca Szkoły Torakochirurgii. W skali mię-

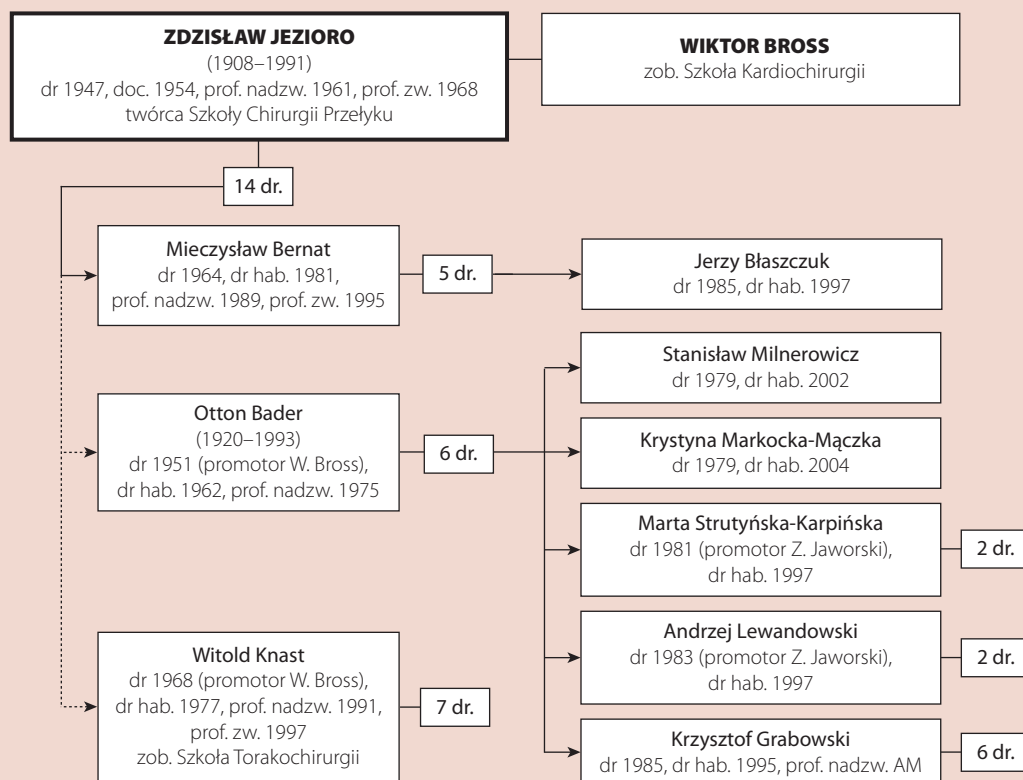
dzynarodowej pionier badań doświadczalnych z zakresu homotransplantacji płuc. Wybitny specjalista w chirurgii rekonstrukcyjnej tchawicy i dużych oskrzeli. Twórca permanentnego dyżuru dla chorych z urazami klatki piersiowej całego regionu Dolnego Śląska. Wypromował 16 dr. n. med., wśród wychowanków 7 dr. hab., 3 prof. Autor 174 publikacji, współautor 2 rozdziałów podręczników. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska”, Wzorowy Pracownik Służby Zdrowia.

Szkoła Chirurgii Przelyku

Twórcą Szkoły Chirurgii Przelyku był prof. dr hab. **Zdzisław Jezioro**, kierownik III Katedry i Kliniki Chirurgicznej powstałej w 1951 r. Po modernizacji obiektu kliniki stworzył nowoczesny blok operacyjny, zorganizował laboratorium analityczne i bakteriologiczne oraz fizjoterapię. Zajmował się chirurgią ogólną i urazową, ortopedią, ale przede wszystkim chirurgią przelyku. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Kierownikiem kliniki (przemianowanej w 1972 r. na Katedrę i Klinikę Chirurgii Przewodu Pokarmowego) został prof. dr hab. Otton Bader (1978–1990). Kolejnym kierownikiem kliniki był uczeń profesora Z. Jezioro, doc. Mieczysław Bernat (1990–1996). Przeprowadził on dalszą modyfikację bloku operacyjnego, zorganizował salę intensywnego nadzoru pooperacyjnego oraz pracownię endoskopową. W l. 1996–2003 kliniką kierował prof. dr hab. Witold Knast, a po jego odejściu na emeryturę stanowisko to objął dr hab. Krzysztof Grabowski prof. AM.

Zdzisław Jezioro, wybitny chirurg, już w 1946 r. wykonał w I Klinice Chirurgicznej 6 operacji wytwórczych przedklatkowego przelyku klasycznym sposobem skórno-jelitowym. W III Klinice Chirurgicznej, wraz z rozwojem anestezjologii i antybiotykoterapii, odważył się jako pierwszy w Polsce prze-

prowadzić zmobilizowane jelito przez przednie śródpiersie, uzyskując bardzo dobry wynik pooperacyjny. Z. Jezioro był pionierem chirurgii wytwórczej przelyku w Polsce. Leczył chorych z bliznowym zwężeniem światła przelyku nie tylko z całej Polski, ale i z zagranicy (Węgry, Ukraina, Kuwejt). Zajmował się także leczeniem tzw. przelyków olbrzymich, opracował wraz z zespołem nowe sposoby leczenia przepuklin rozworu przelykowego, kurczu wpustu oraz krótkiego przelyku. Ten wiodący w klinice kierunek naukowy, po przejściu Z. Jezioro na emeryturę, kontynuowali kolejni kierownicy: O. Bader, M. Bernat i W. Knast wraz zespołem (K. Grabowski, M. Strutyńska-Karpińska, S. Milnerowicz, A. Lewandowski, J. Błaszczuk, K. Markocka-Mączka). Rozwinęli oni operacje wytwórcze całych przelyków, stosując badania angiograficzne układów naczyniowych jelit do opracowania nowej taktyki i strategii wykorzystania jelita czczego i krętego, a także okrężnicy do tych operacji. Tymi sposobami zespół chirurgów kliniki obecnie leczy nie tylko chorych z bliznowymi zwężeniami przelyku, ale i z nowotworami przelyku lub wpustu. Następcy Z. Jezioro wprowadzili do diagnostyki schorzeń nowych, wytworzonych z jelit przelyków zastępczych endoskopowe metody badań uzupełnione oceną

Zdzisław Jezioro – ur. 1908, zm. 1991. Studia na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie ukończył w 1934. W l. 1935–1938 pracował w Szpitalu Powiatowym (Kołomyja), w okresie 1939–1944 – w Państwowym Instytucie Medycznym (Lwów), 1944–1946 był dowódcą w stopniu majora Wojskowego Szpitala Ewakuacyjnego. W l. 1946–1951 był adiunktem I Kliniki Chirurgicznej AM we Wrocławiu, a w okresie 1951–1978 pełnił funkcję kier. III Kliniki Chirurgicznej (od 1972 Kliniki Chirurgii Przewodu Pokarmowego) AM we Wrocławiu. Był organizatorem kierunku naukowego – chirurgii przelyku, a szczególnie chirurgii wytwórczej całego przelyku z różnych odcinków jelit. Jako pierwszy w Polsce przemieścił przeszczep jelitowy przez przednie

śródpiersie. Opracował oryginalne metody leczenia chirurgicznego – wytwarzania zastępczego przelyku z prawej połowy okrężnicy oraz z jelita krętego i kątnicy, leczenia uchyłków przelyku, odtwarzania mechanizmu zaporowego wpustu, a także leczenia tzw. przelyków olbrzymich. Wypromował 14 doktorów n. med. Był autorem 181 publikacji. Należał do Société Internationale de Chirurgie, Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, TChP (czł. honorowy), PTL. Pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Wrocławskiego Oddziału TChP. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych i resortowych oraz nagrody MZiOs za wybitne osiągnięcia naukowe.

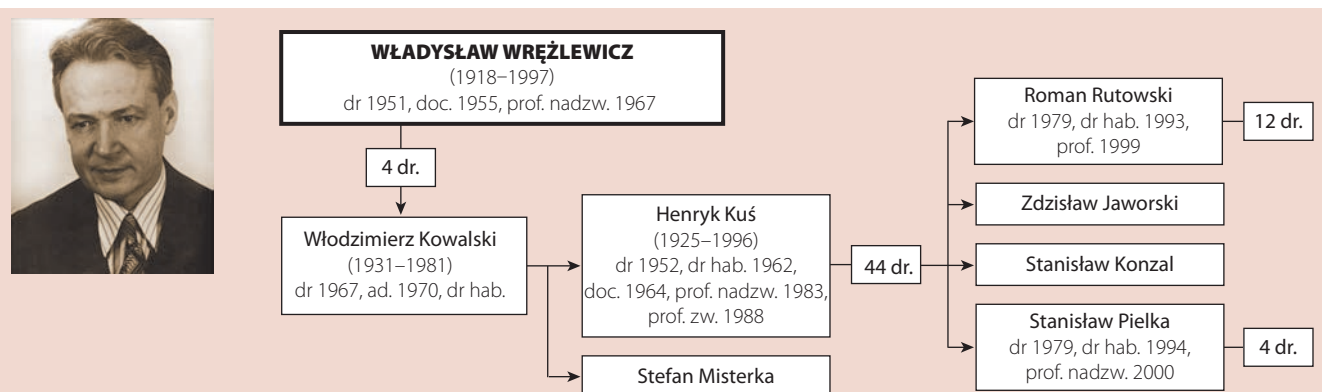
histopatologiczną. Opracowane zostały w tych przypadkach własne, oryginalne metody leczenia zachowawczego oraz operacyjnego. Przeprowadzone natomiast na zwierzętach badania doświadczalne wykazały wysoką skuteczność wolnych przeszczepów jelitowych i możliwość zastosowania ich w klinice. Wraz z rozwojem szkoły, której twórcą był Z. Jezioro, zainteresowania zespołu kliniki rozszerzono o zabiegi rekonstrukcyjne dróg żółciowych, chirurgię trzustki zarówno

w nowotworach, jak i w przewlekłym zapaleniu, oraz leczenie chirurgicznych schorzeń jelita grubego. Nabyte przez lata doświadczenia zespół kliniki przekazuje w postaci publikacji naukowych, ale także i praktycznie, wykonując instruktażowe operacje w innych ośrodkach w Polsce. Niezależnie od kilkudziesięciu dobrze wyszkolonych chirurgów, którzy wyszli z ośrodka, 42 osoby uzyskały stopień doktora medycyny, 11 doktora hab., a 4 otrzymało tytuł profesora.

Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej i Chirurgii Ręki

W ramach Instytutu Chirurgii w 1972 r. powołano na bazie byłej III Kliniki Chirurgicznej Katedrę i Klinikę Chirurgii Urazowej. Kierownikiem tejże kliniki został mianowany prof. nadzw. **Władysław Wręblewicz**. W tym czasie – poza zabiegami z chirurgii urazowej i zapaleniem kości – operowano chorych ze schorzeniami tarczycy i nadnerczy. Poza tym wykonano dwa przeszczepy nerki. Od 1978 r. funkcję p.o. kierownika kliniki pełnił dr hab. Włodzimierz Kowalski, a w 1980 r. został on mianowany kierownikiem. Rozszerzono wtedy zabiegi w zakresie ortopedii. W lutym 1981 r. prof. Kowalski nagle zmarł. Kolejnym kierownikiem kliniki został prof. dr hab. Henryk Kuś, który był prekursorem chirurgii ręki i chirurgii rekonstrukcyjnej z wdrożeniem technik mikrochirurgicznych. Ponadto w skład katedry wszedł Zakład Chirurgii Eksperymentalnej i Badania Biomateriałów, który

został usamodzielniony w 2005 r. Liczne kontakty z ośrodkami chirurgicznymi krajowymi i zagranicznymi umożliwiły współpracownikom doskonalenie zawodowe. W 1995 r. prof. H. Kuś przeszedł na emeryturę. Od 1 października 1995 funkcję kierownika pełni prof. dr hab. Roman Rutowski. Pod jego kierownictwem kontynuowane są prace naukowe, chirurgia narządu ruchu, ogólna oraz chirurgia uszkodzeń obwodowego układu nerwowego. Współpracownicy biorą czynny udział w zjazdach naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Specjalnością kliniki jest leczenie operacyjne uszkodzeń splotu ramiennej – w tej dziedzinie kliniki jest jedynym ośrodkiem w kraju. W 2002 r. do Katedry Chirurgii Urazowej włączono Klinikę Chirurgii Plastycznej, kierowaną przez prof. dr hab. Kazimierza Kobusa i wyłączono ją w 2005 r., po powołaniu Katedry Chirurgii Plastycznej.

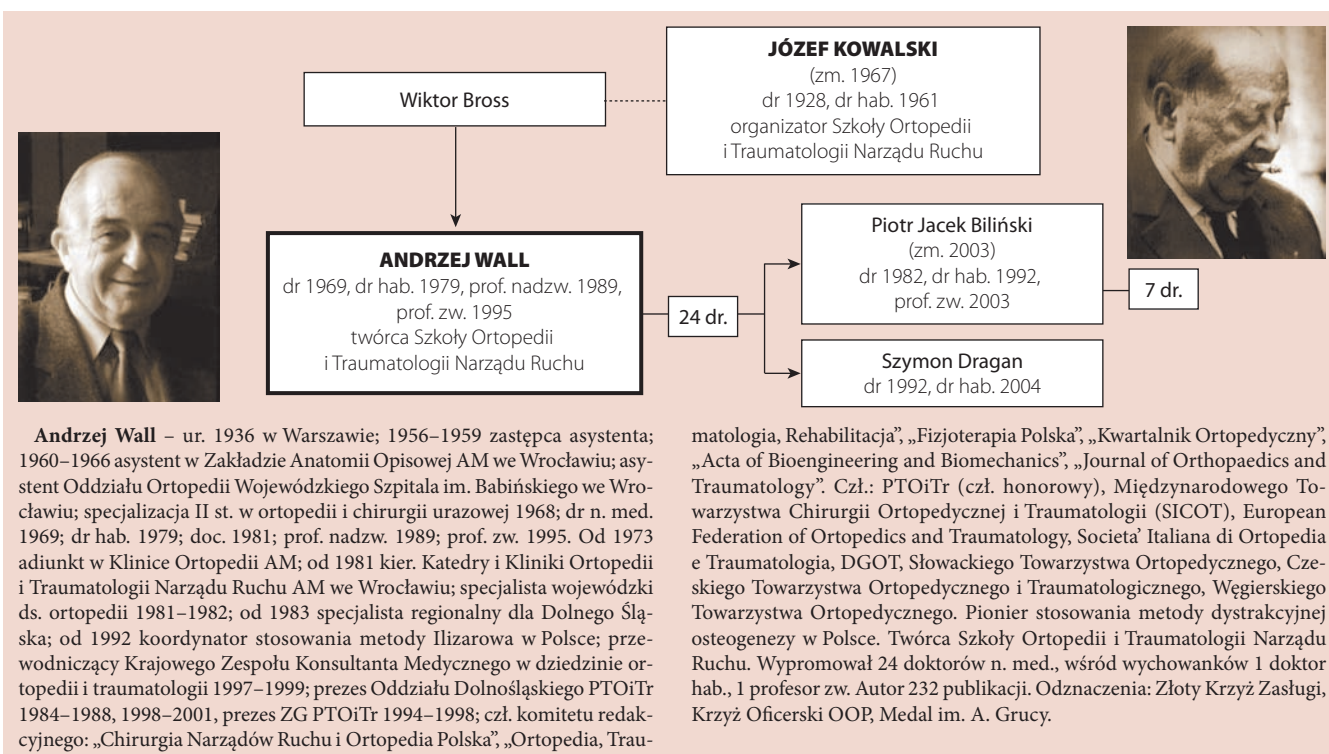
Władysław Wręblewicz – ur. 1918 w Żywcu, zm. 1997; dr medycyny. Ukończył Wydział Lekarski uniwersytetu w Wiedniu w 1946. Dyplom lekarski nostryfikował w 1949 na UW. Stopień dr. medycyny uzyskał w AM we Wrocławiu w 1951. Mianowany doc. w 1955, prof. nadzw. w 1967. W l. 1948–1955 asystent II Katedry Chirurgii Uniwersytetu, a potem AM we Wrocławiu. Odbił staż naukowy w Szwecji, w l. 1958–1959 także studia w Danii i Anglii w ramach rocznego stypendium z Fundacji Rockefellera. W 1967 w ramach 3-miesięcznego stypendium pobyt w klinikach uniwersyteckich w Heidelbergu i Monachium. Od 1967 prof. nadzw. przy tej

katedrze. Po uzyskaniu dyplomu w 1946 4-miesięczne studia w Klinice Chirurgicznej prof. Finsterera, a w 1947 4-miesięczne studia w Klinice Urazowej prof. Böhlera w Wiedniu. W 1956 studia w zakresie torakochirurgii. W 1969 4-miesięczny pobyt w uniwersyteckiej klinice prof. Sondergaarda w Danii oraz w Skandynawskim Centrum Przeszczepiania Narządów. Członek WTN i Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgów. Główny kierunek badań: chirurgia ogólna, chirurgia urazowa, transplantacja narządów, torakochirurgia. Opublikował 150 prac w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym.

Szkoła Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu

Twórca szkoły prof. dr hab. medycyny **Andrzej Wall** jest uczniem prof. dr. hab. Wiktora Brossa i dr. hab. Józefa Kowalskiego, organizatorów wielu szkół naukowych. Po ukończeniu studiów i rozpoczęciu pracy zawodowej prowadził badania nad patologią stawu biodrowego u dzieci, zwłaszcza nad kształtowaniem się po leczeniu zachowawczym i operacyjnym rozwojowej dysplazji i wrodzonego zwicznienia stawu

biodrowego (Jastrzębski, Kowalski, Michajłow). Równolegle prowadził badania nad zastosowaniem przeszczepów homogennych chrząstki stawowej (Jastrzębski, Kowalski) i następnie przeszczepów kostnych homogennych w leczeniu ubytków kostnych o różnej etiologii. Klinika Ortopedii AM we Wrocławiu należy do prekursorów we wprowadzaniu do praktyki klinicznej metody konserwacji i transplantacji chrząstki i kości.

W klinice zorganizowano pierwszy w Polsce Bank Tkankowy. Prof. A. Wall prowadził badania nad epidemiologią oraz możliwościami leczenia nowotworów narządu ruchu, zwłaszcza torbieli i zmian torbielopochodnych. W 1969 r. na podstawie dysertacji *Zagadnienie zmian torbielopochodnych kości w odniesieniu do rozpoznania i postępowania leczniczego* uzyskał stopień doktora n. med. Badania kliniczne i doświadczalne nad patologią odcinka lędźwiowego kręgosłupa oraz leczeniem operacyjnym i zachowawczym chorób przeciążeniowych kręgosłupa pozwoliły na wyjaśnienie wpływu ukształtowania kręgosłupa i obciążeń na możliwości wystąpienia uszkodzenia części międzywyrastkowej łuku kręgowego (Będziński, Biliński, Koprowski). Wyniki tych badań stały się przyczynkiem do rozprawy habilitacyjnej *Badania nad wpływem usytuowania kręgosłupa lędźwiowego i obciążeń w etiopatogenezie kręgosłupku (Badania kliniczne, morfologiczne i doświadczalne)*. Współpraca z prof. R. Będzińskim z PWr pozwoliła na rozwój badań nad biomechaniką i patomechaniką oraz chirurgią kręgosłupa oraz stawu biodrowego i kolanowego (Biliński, Morasiewicz, Dragan, Czapiński). Między innymi w wyniku tych badań wprowadzono do operacyjnego leczenia artrozy kolana osteotomię „plus” goleni odtwarzającą oś mechaniczną kończyny dolnej i zwartość stawu (Morasiewicz) oraz opracowano własny

model biomechaniczny stawu biodrowego (Dragan, Będziński), a badania nad przebudową adaptacyjną okolicy protezowej tkanki kostnej pozwoliły na optymalizację konstrukcji endoprotezy biodra i kryteriów doboru jej typu do rodzaju zmian zwyrodnieniowo-zniekształcających stawu (Dragan).

W zakresie traumatologii narządu ruchu badania koncentrowały się nad przyczynami zaburzeń zrostu i gojeniem się złamań kości długich (J. Kowalski, Jastrzębski, Koprowski). Opracowanie zegarowego czujnika zrostu kostnego, który uzyskał patent, pozwala na monitorowanie gojenia się złamań leczonych metodą ZESPOL.

W 1992 r. prof. A. Wall wprowadził w Polsce metodę dystrykcyjnej osteogenezy według Ilizarowa i podjął badania nad optymalizacją tego sposobu leczenia wspólnie z Kliniką Chirurgii Weterynaryjnej AR we Wrocławiu (Badura, Morasiewicz, Dragan, Orzechowski, Krawczyk, Bielecki). Za grupę prac dotyczących tej metody leczenia, a zwłaszcza opisanie przebiegu kształtowania się regeneratu kostnego w zależności od sposobu przecięcia kości i zmiennych warunków biomechanicznych, zespół badawczy z Kliniki został wyróżniony w 1995 r. Zespołową Nagrodą Naukową MZiOS.

Andrzej Wall,
Szymon Dragan

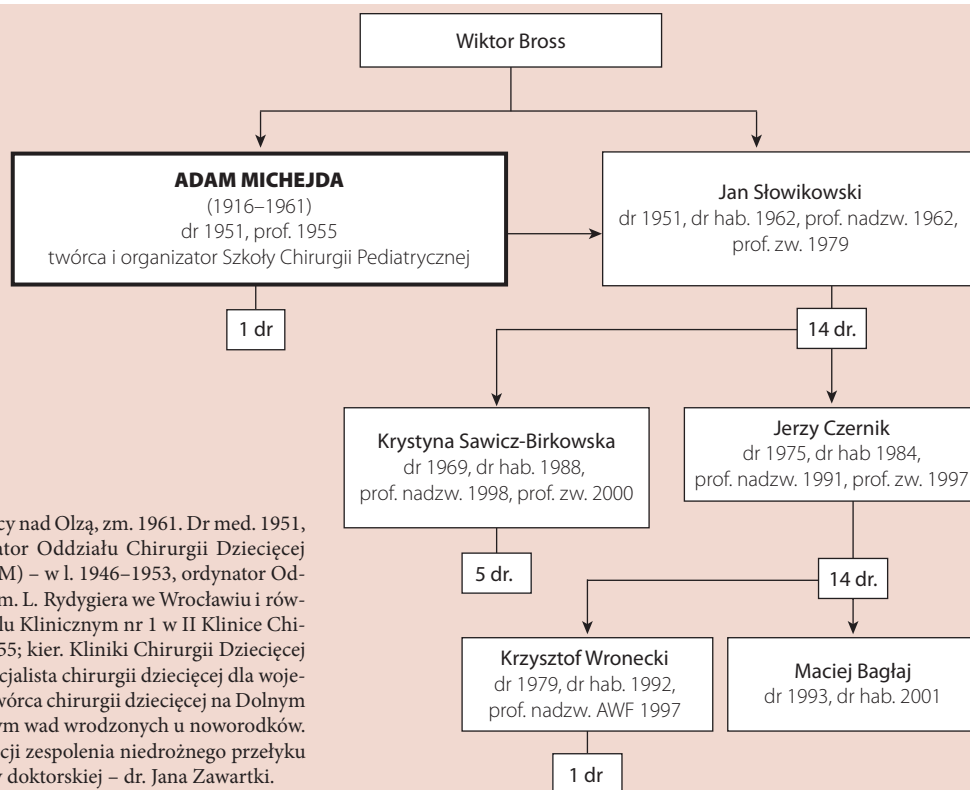
■ Szkoła Chirurgii Pediatricznej

Wrocławska Szkoła Chirurgii Pediatricznej swoje początki wywodzi z II Katedry Chirurgii kierowanej przez prof. W. Brossa, w której funkcjonował pododdział chirurgii dziecięcej. Jego ordynatorem był dr **Adam Michejda**. W 1955 r. rozporządzeniem ministra zdrowia została powołana jako jedna z czterech w Polsce Katedra i Klinika Chirurgii Dziecięcej, której kierownikiem został mianowany na stanowisko zastępcy profesora dr Adam Michejda.

Prof. A. Michejda należał do pionierów i organizatorów chirurgii dziecięcej na Dolnym Śląsku. Pracował w bardzo trudnych warunkach lokalowych, rozwijał działalność kliniczną, naukową i dydaktyczną dotyczącą głównie wad wrodzonych przewodu pokarmowego oraz wad centralnego układu nerwowego. Do wielkich osiągnięć prof. A. Michejdy należy pierwsza w Polsce udana operacja noworodka z zarośniętym przełykiem.

Adam Michejda – ur. 1916 w Bystrzycy nad Olzą, zm. 1961. Dr med. 1951, na stanowisku prof. od 1955. Ordynator Oddziału Chirurgii Dziecięcej w II Klinice Chirurgii UWr (później AM) – w l. 1946–1953, ordynator Oddziału Chirurgii Dziecięcej w Szpitalu im. L. Rydygiera we Wrocławiu i równolegle asystent w Państwowym Szpitalu Klinicznym nr 1 w II Klinice Chirurgii AM we Wrocławiu w l. 1954–1955; kier. Kliniki Chirurgii Dziecięcej AM we Wrocławiu w l. 1955–1961; specjalista chirurgii dziecięcej dla województw wrocławskiego i opolskiego. Twórca chirurgii dziecięcej na Dolnym Śląsku. Pionier w leczeniu chirurgicznym wad wrodzonych u noworodków. Autor pierwszej udanej w Polsce operacji zespolenia niedrożnego przełyku u noworodka. Był promotorem 1 pracy doktorskiej – dr. Jana Zawartki.

Po przedwczesnej śmierci prof. A. Michejdy w 1961 r. kliniką przejściowo kierował dr med. Jerzy Zawartka pod naukowym patronatem prof. Z. Jezioro. W 1963 r. kierownictwo kliniki objął prof. dr hab. Jan Słowikowski. Dzięki jego ogromnemu wysiłkowi i energii został wybudowany od podstaw budynek kliniki oddany do użytku w 1973 r., dzięki czemu powstała doskonała baza dla działalności klinicznej, dydaktycznej i naukowej. Tematyka prac naukowych dotyczyła szerokiego zakresu zagadnień rozpoznawania, a przede wszystkim leczenia skomplikowanych wad wrodzonych, obejmujących układ pokarmowy, ośrodkowy układ nerwowy, układ moczowo-płciowy.

Prof. J. Słowikowski wprowadził do światowej chirurgii dziecięcej kilka własnych oryginalnych metod operacyjnych, przyczyniając się do jej rozwoju i postępu. Prace te dotyczyły leczenia nadciśnienia wrotnego u dzieci, choroby Hirschsprunga, leczenia torbieli trzustki. Wiele prac dotyczyło pionierskich badań w Europie nad wnetrostwem u dzieci.

Kontynuatorem wrocławskiej Szkoły Chirurgii Pediatrycznej został uczeń prof. J. Słowikowskiego, prof. Jerzy Czernik, który w 1985 r. objął kierownictwo kliniki. Znacznie rozszerzył zakres chirurgii noworodka, wprowadzając nowoczesne metody leczenia ciężkich wad rozwojowych, takich jak zarośnięcie dróg żółciowych, wrodzone zarośnięcie odbytu i chorobę Hirschsprunga. Kontynuowano badania doświadczalne i kliniczne nad zagadnieniem wnetrostwa. W pracach prezentowanych na światowych zjazdach wykazano szkodliwy wpływ jądra niezstąpionego na czynność i rozwój drugiej gonady oraz udział w tym procesie nerwu płciowo-udowego. Rozpoczęto badania doświadczalne nad patogenetą wad wrodzonych przewodu pokarmowego oraz patogenetą przepukliny przeponowej. Badania te zostały uwieńczone rozprawą doktorską i habilitacyjną dr. hab. Ma-

cieja Bałaja. Trwają dalsze badania w stworzonej w klinice pracowni nad patogenetą wrodzonych ubytków powłok jamy brzusznej. Stworzona pierwsza na Dolnym Śląsku pracownia badań manometrycznych pozwoliła na szeroką diagnostykę wad wrodzonych i nabytych układu moczowego. Zaowocowało to licznymi oryginalnymi pracami naukowymi oraz nowymi metodami w prowadzeniu technik operacyjnych w leczeniu pęcherza neurogennego i odpływów pęcherzowo-moczowodowych (metoda leczenia endoskopowego).

Wprowadzenie w klinice metody małoinwazyjnej pozwalającej na leczenie szerokiego wachlarza schorzeń chirurgicznych wieku dziecięcego (jak laparoskopowe leczenie ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego, kamicy pęcherzyka żółciowego, splenektomii, guzów jajnika, chłazji i achalazji przełyku, przepuklin pachwinowych i wielu innych), a klinika chirurgii dziecięcej stała się wiodącym ośrodkiem naukowym i szkoleniowym w chirurgii małoinwazyjnej w kraju.

Kolejnym ważnym problemem naukowym kontynuowanym w klinice jest chirurgia onkologiczna prowadzona przez współtwórcę wrocławskiej szkoły dziecięcej chirurgii onkologicznej prof. Krystynę Sawicz-Birkowską. Badania kliniczne i naukowe, zastosowane nowoczesne programy lecznicze pozwoliły na znaczny wzrost zarówno przeżyć, jak i remisji u dzieci leczonych z powodu guzów litych (nerczaka płodowego, mięsaka tkanek miękkich, zwojaka zarodkowego i innych). Tym problemom poświęcono w klinice dziesiątki prac drukowanych w prestiżowych czasopismach i prezentowanych na europejskich i światowych zjazdach naukowych. Wyrazem uznania dla osiągnięć kliniki w zakresie chirurgii onkologicznej było powierzenie jej koordynacji leczenia nerczaka u dzieci w Polsce przez Polską Grupę Pediatryczną ds. Leczenia Guzów Litych u Dzieci.

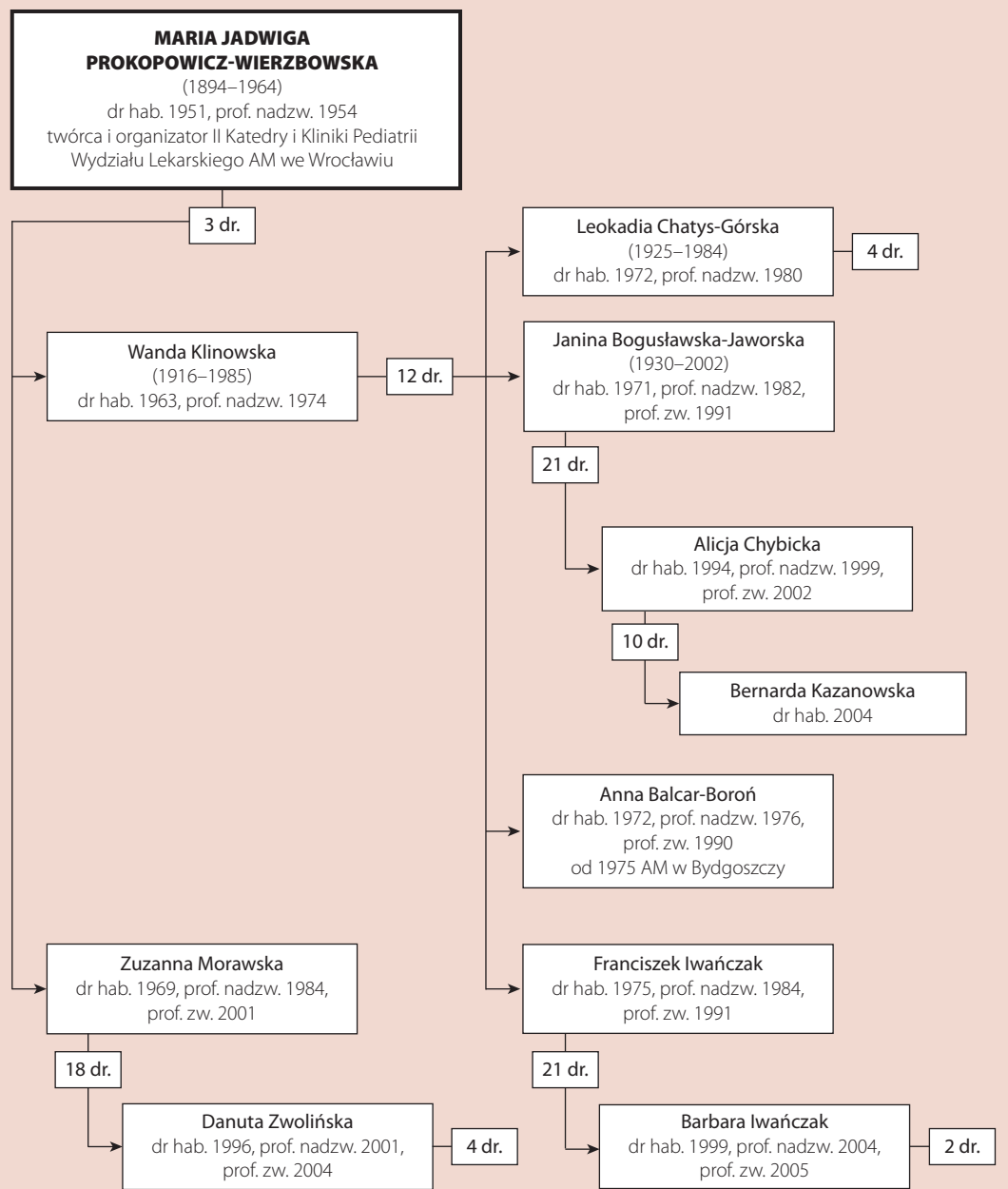
II Katedra i Klinika Pediatrii

Prof. dr hab. **Maria J. Prokopowicz-Wierzbowska** była twórcą i organizatorem II Kliniki Pediatrii oraz wrocławskiej szkoły nefrologicznej i hematologicznej.

W 1950 r. objęła kierownictwo nowo kreowanej II Katedry i Kliniki Pediatricznej Wydziału Lekarskiego we Wrocławiu, zapoczątkowała kompleksowe badania nad patomechanizmem nerczycy lipidowej u dzieci oraz leczeniem białaczki. W krótkim czasie opublikowała wyniki badań nad gospodarką tłuszczowo-białkową u dzieci chorych na nerczycę lipidową. Kierowała badaniami młodych asystentów, które wniosły wkład do postępu wiedzy o patomechanizmie obrzęków w nerczycy lipidowej. W leczeniu białaczki u dzieci do kompleksowego leczenia wprowadziła immunoterapię. Zapoczątkowane przez nią badania naukowe w zakresie nefrologii i hematologii dziecięcej kontynuują jej uczniowie w klinikach specjalistycznych AM we Wrocławiu.

W 1970 r. z II Kliniki Pediatrii AM we Wrocławiu została wydzielona Klinika Nefrologii Pediatricznej (kier. prof. dr hab. L. Chatys-Górska) i Klinika Zaburzeń Odżywiania Niemowląt (kier. prof. dr hab. Wanda Klinowska). W tym też roku została wykonana pierwsza biopsja ssąca jelita cienkiego, a w 1977 r. wprowadzono badanie endoskopowe górnego odcinka przewodu pokarmowego. Głównymi kierunkami badań kliniki, która od 1994 r. nosi nazwę II Katedry i Kliniki Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia (kier. prof. dr hab. Franciszek Iwańczak) są:

- przyczyny zaburzeń wchłaniania, diagnostyka choroby trzewnej, wtórne zespoły złego wchłaniania;
- skład kwasów tłuszczowych w surowicy u dzieci zdrowych i niedożywionych oraz w pokarmie kobiecym i mieszankach mlecznych;
- zakażenie *Helicobacter pylori* i *heilmannii* u dzieci;

Maria Jadwiga Prokopowicz-Wierzbowska – ur. 1894 we Lwowie, zm. 1964 we Wrocławiu. W l. 1913–1919 odbyła studia na Wydziale Lekarskim UJK we Lwowie. Przed I wojną światową działała w Związku Harcerstwa Polskiego, brała udział w walkach o niepodległość. Pracę zawodową rozpoczęła z początkiem 1920 w szpitalu zakaźnym WP, gdzie pełniła służbę do maja 1921. W l. 1921–1934 pracowała w Klinice Pediatricznej w Warszawie. Od 1934 do 1946 była ordynatorem, a następnie dyr. Domu Matki i Dziecka im. ks. Baudouina w Warszawie. W l. 1938–1939 była red. nacz. „Pediatrii Polskiej”. W czasie okupacji przechowywała w swoim mieszkaniu małżonków L. i H. Hirszfeldów oraz wiele innych osób. W 1946 przeniosła się do Wrocławia, objęła stanowisko st. asystenta, a następnie adiunkta w I Klinice Pediatrii. W 1950 została kier. II Katedry i Kliniki Pediatrii Wydziału Lekarskiego AM

we Wrocławiu i została mianowana zastępcą prof. Habilitowała się w 1951, a w 1954 otrzymała tytuł prof. nadzw. W l. 1922–1956 prowadziła badania nad gruźlicą i patogenezą odczynów tuberkulinowych, patomechanizmem wrodzonej niedodmy płuc, chorobą hemolityczną u noworodków, etiopatogenezą chorób nerek ze szczególnym uwzględnieniem nerczycy lipidowej, zaburzeniami wchłaniania jelitowego oraz leczeniem białaczek u dzieci. Badania nad patomechanizmem chorób nerek, chorobami przewodu pokarmowego i nowotworami u dzieci stanowiły temat prac habilitacyjnych i doktorskich asystentów kliniki. Była twórcą i organizatorem szkoły nefrologicznej i hematologicznej we Wrocławiu. W 1950 wybrana przewodniczącą Polskiego Towarzystwa Pediatricznego, w 1954 wiceprzewodniczącą ZG PTP. Dwukrotnie odznaczona Krzyżem Walecznych i Krzyżem Niepodległości.

udział tych zakażeń w etiopatogenezie chorób żołądka i dwunastnicy, w tym choroby wrzodowej;

- diagnostyka i leczenie wrzodziejącego zapalenia jelita grubego i choroby Leśniowskiego-Crohna;
- wpływ alergii pokarmowej na zaburzenia czynnościowe przewodu pokarmowego;
- diagnostyka i leczenie żółtaczek patologicznych okresu noworodkowego;
- etiopatogeneza i diagnostyka chorób trzustki;
- choroba refluksowa przełyku u dzieci;

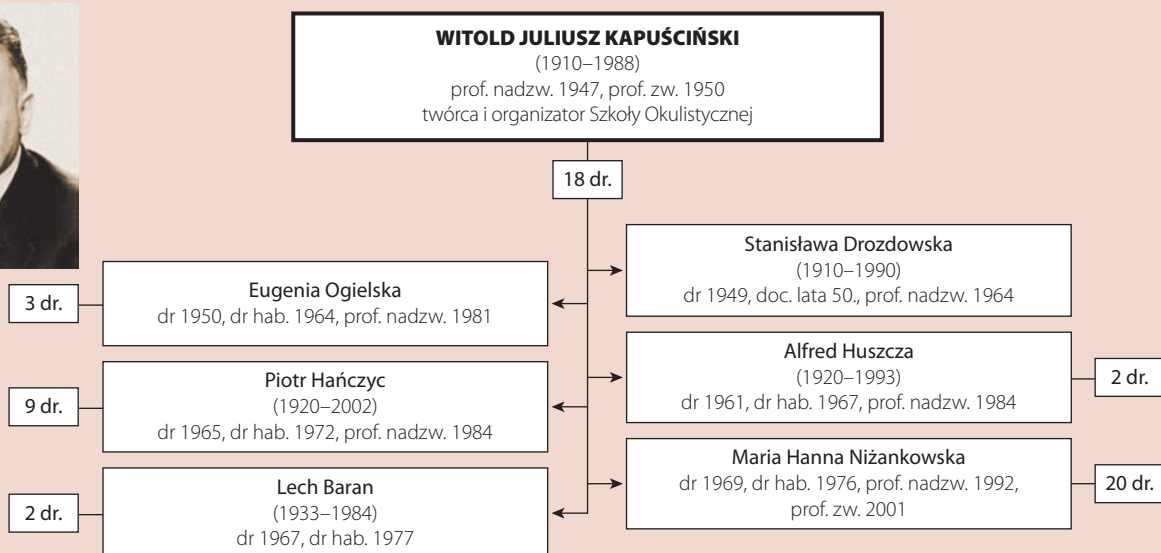
- motoryka przełyku i jelita grubego;
- choroby czynnościowe przewodu pokarmowego.

Klinika Pediatrii, Gastroenterologii i Żywienia we Wrocławiu jest kliniką referencyjną w zakresie gastroenterologii i żywienia dla dzieci z województwa dolnośląskiego i opolskiego. Posiada pracownię endoskopową, pH-metryczną, manometryczną, alergii pokarmowej, gabinet USG, gabinet psychologiczny oraz poradnię konsultacyjną, poradnię wad metabolicznych i gastroenterologiczną dla dzieci.

Szkoła Okulistyczna

Organizatorem Kliniki Okulistyki we Wrocławiu po zakończeniu II wojny światowej był doc. dr hab. **Witold Juliusz Kapuściński** (1910–1988), powołany na to stanowisko w listopadzie 1945 r. W styczniu 1946 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry i Kliniki Okulistyki Wydziału Lekarskiego Politechniki i Uniwersytetu Wrocławskiego, a od 1950 r., po utworzeniu AM – Wydziału Lekarskiego tej uczelni. Wśród tematów badawczych katedry na pierwszym miejscu należy wymienić badania nad mechanizmami zapalnymi i obronnymi oka.

Prace na temat zmian komórkowych i biochemicznych w cieczy wodnistej oka, a także jej badania bakteriologiczne i serologiczne, dowodziły hiperergicznego mechanizmu endogennego zapalenia błony naczyniowej. Z tego zakresu opracowano m.in. 7 rozpraw doktorskich oraz 1 rozprawę habilitacyjną (Eugenia Ogielska, 1964). Immunologiczne zagadnienia keratoplastyki były przedmiotem badań i habilitacji dr. Alfreda Huszczy (1967). W 1967 r. zostało zorganizowane sympozjum międzynarodowe na temat „Leczenie bodźcami nieswoistymi w okulistyce”. W 1969 r. za całokształt prac

Witold Juliusz Kapuściński – ur. 1910 w Halle (Niemcy), zm. 1988 we Wrocławiu; prof. nadzw. 1947, prof. zw. 1950; 1947 prof. nadzw. Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu oraz kier. Katedry i Kliniki Okulistyki; 1950–1980 prof. zw. i kier. Katedry i Kliniki Okulistyki AM we Wrocławiu. Stworzył Szkołę Okulistyki. Główne kierunki badań: mechanizmy zapalne i obronne gałki ocznej ze szczególnym uwzględ-

nieniem błony naczyniowej, zagadnienie zapalenia współczulnego oka, leczenie bodźcami nieswoistymi (*typhovaccinum*) w okulistyce, diagnostyka różnicowa tarczy zastoinowej na podstawie obserwacji tętna odrzutowego oraz modyfikacje chirurgii zaćmy. Wypromował 18 doktorów, 4 doktorów hab., 4 profesorów spośród wychowanków. Autor 186 publikacji, ponadto – esejów, poezji oraz powieści.

badawczych w tym zakresie została przyznana zespołowi I Nagroda Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

Drugą grupę tematyczną stanowiły badania z zakresu neurooftalmologii. Dotyczyły one wykorzystania obecności tętna odrzutowego na tarczy nerwu wzrokowego do diagnostyki wzmożonego ciśnienia wewnątrzczaszkowego (W.J. Kapuściński), jak również badań nad autoregulacją krążenia siatkówkowego w aspekcie wewnętrznej regulacji przepływu krwi w mózgu (M.H. Niżankowska). Kontynuacją tej ostatniej tematyki były liczne prace dotyczące wczesnej, nieinwazyjnej diagnostyki niewydolności krążenia mózgowego za pośrednictwem układu naczyniowego oka i oczodołu, w tym dwie rozprawy habilitacyjne (M.H. Niżankowska 1976 i L. Baran 1977).

W 1980 r. kierownikiem Katedry i Kliniki Okulistyki został mianowany doc. dr hab. Piotr Hańczyc, który uzyskał tytuł prof. nadzw. w 1984 r. i kierował katedrą do 1994 r. Głównym tematem badawczym były w tym okresie kierowane przez niego prace dotyczące leczenia operacyjnego wysokiej krótkowzroczności. Kontynuowane były również badania przepływu krwi w układzie mózgowo-ocznym, kierowane przez doc. L. Barana do czasu jego śmierci w 1984 r., a także badania dotyczące mechanizmów zapalnych kierowane przez prof. E. Ogielską.

Od 1 października 1994 Katedrą i Kliniką Okulistyki AM we Wrocławiu kieruje prof. dr hab. Maria Hanna Niżankowska. Główną tematykę badawczą katedry stanowią obecnie

badania nad jaskrą, w tym nad patomechanizmem neuropatii jaskrowej (m.in. w aspekcie krążeniowych czynników ryzyka związanych z zaburzeniami autoregulacji przepływu krwi w obszarze siatkówki i głowy nerwu wzrokowego), a także badania epidemiologii jaskry w Polsce. W l. 1994–2004 opracowano z tego tylko zakresu 12 prac doktorskich.

Tradycyjne badania szkoły wrocławskiej na temat zapalenia błony naczyniowej są kontynuowane przez dr Martę Misiuk-Hojło (rozprawa habilitacyjna *Entotoksyny bakteryjne w zapaleniu przedniego odcinka błony naczyniowej oka*). W 2002 r. została wydana monografia *Zapalenia błony naczyniowej oka*, opracowana przy współpracy J.J. Kańskiego (Windsor) przez dr Annę Turno-Kręcicką. Prowadzi ona badania nad skutecznością długotrwałej terapii immunosupresyjnej w zapaleniach części pośredniej błony naczyniowej u dzieci, wartością diagnostycznej reakcji łańcucha polimerazy w zapaleniach błony naczyniowej na tle gruźlicy, a także wykorzystaniem techniki PCR do wykrywania obecności DNA *Mycobacterium tuberculosis* w spojówce, płynie komory przedniej oka i ciele szklistym.

Trzecim z głównych tematów badawczych jest patomechanizm szkliskowo-siatkówkowych procesów proliferacyjnych, w tym patologicznej angiogenezy w zwyrodnieniu plamki związanym z wiekiem (AMD) (Jolanta Oficjańska-Młyńczak i in. we współpracy z Kliniką Okulistyczną Uniwersytetu w Tybindzie).

Hanna Niżankowska

■ Szkoła Otolaryngologii

Wrocławska Szkoła Otolaryngologii powstała po II wojnie światowej, jest kontynuatorką szkoły lwowskiej. Do pionierów i współtwórców tej szkoły należą prof. **Teofil Zalewski**, prof. **Wiktor Jankowski** i prof. **Stanisław Kossowski**. Prof. Teofil Zalewski utworzył w 1924 r. Klinikę Otolaryngologii na UJK we Lwowie. W 1945 r. przeniósł się do Wrocławia, gdzie zorganizował wraz z prof. Jankowskim od podstaw Katedrę i Klinikę Otolaryngologii. Kierował wrocławską kliniką w l. 1946–1954. Doświadczenia naukowe i chirurgiczne zdobywał w klinikach prof. Rydygiera oraz prof. Cybulskiego. Habilitował się w 1907 r. na podstawie pracy *Badania nad wytrzymałością błony bębenkowej*.

W l. 1954–1975 funkcję kierownika Kliniki Otolaryngologii pełnił prof. Wiktor Jankowski. Jego głównym zainteresowaniem naukowym była fizjopatologia narządu słuchu. Wraz z zespołem (prof. Kossowski, prof. Giełdanowski, prof. Birecki, prof. Ziemiński) opublikował wiele prac na temat wpływu hałasu, urazu akustycznego, środków ototoksycznych na narząd słuchu oraz wpływu środków osłaniających ten narząd. Zakres zainteresowań prof. Stanisława Kossowskiego dotyczył badań nad stanem błon śluzowych, górnych dróg oddechowych, w szczególności ozeną – zanikowym cuchnącym nieżytem nosa – w której leczeniu wprowadził modyfikacje operacyjne. Prof. Władysław Birecki i prof. Zbigniew Ziemiński prowadzili pionierskie badania doświadczalne nad wpływem różnych substancji szkodliwych na narząd słuchu na podstawie potencjałów mikrofonicznych ślimaka.

W kształtowaniu Szkoły Otolaryngologii istotną rolę odegrał prof. Stanisław Iwankiewicz, kierownik kliniki w l. 1975–1992, prorektor (2 kadencje) i rektor AM. Poczynił istotne kro-

ki organizacyjne w klinice, tworząc wiele pomieszczeń do prowadzenia seminariów, ćwiczeń i nowo powstałych pracowni. Uruchomił nowoczesny blok operacyjny. Jego osiągnięcia naukowe i kliniczne dotyczą audiometrii mowy – twórca kilku prób artykulacyjnych, chirurgii rekonstrukcyjnej słuchu, równowagi oraz chirurgii i mikrochirurgii krtani. Był autorem dwóch podręczników dla lekarzy i studentów oraz dużego rozdziału *Zabiegi i operacje uszne*.

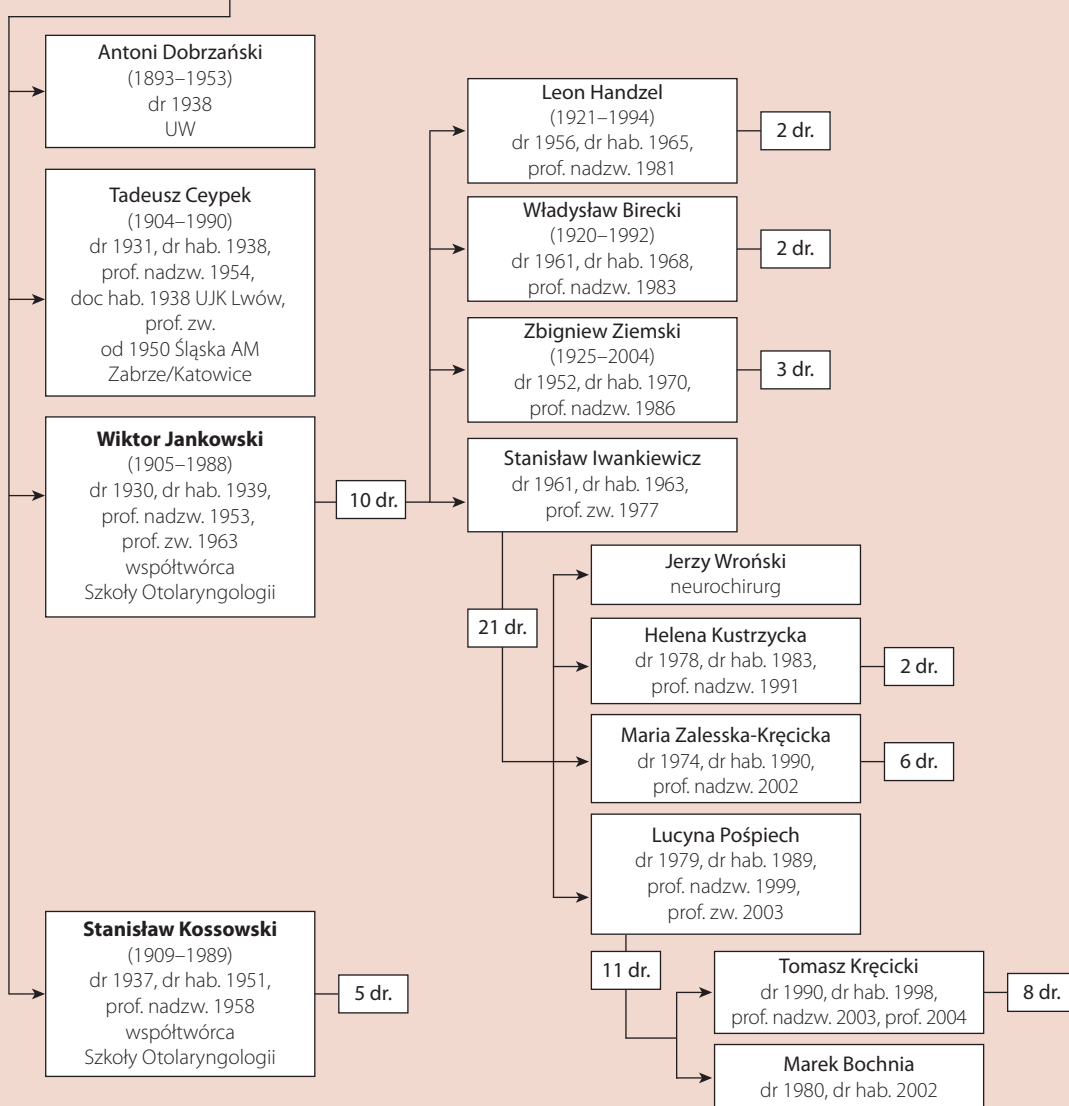
W l. 1992–1996 kliniką kierowała prof. Helena Kustrzycka, która wprowadziła chirurgiczne leczenie metodą rozszerzania w pointubacyjnych i potracheotomijnych zwężeniach tchawicy. Prowadziła badania doświadczalne nad uzupełnianiem ubytków części szyjnej tchawicy.

Kontynuatorami szkoły wrocławskiej są prof. Lucyna Pośpiech, prof. Maria Zalesska-Kręcicka, prof. Tomasz Kręcicki oraz dr hab. Marek Bochnia.

Prof. Lucyna Pośpiech, kierownik kliniki od 1996 r., stworzyła liczący się w Polsce ośrodek otoneurologiczny. Jest autorką lub współautorką licznych prac oraz rozdziałów w podręcznikach z zakresu diagnostyki i leczenia zawrotów głowy i zaburzeń równowagi. Prof. Maria Zalesska-Kręcicka była założycielem pracowni wideoendoskopii, prowadząc liczne pionierskie badania endoskopowe dotyczące diagnostyki chorób krtani, nosogardła oraz uszu. Głównym kierunkiem naukowym prof. Tomasza Kręcickiego jest nowoczesna diagnostyka onkologiczna. Dr hab. Marek Bochnia jest kontynuatorem prowadzonych od lat 70. badań nad potencjałami mikrofonicznymi z zakresu elektrofizjologii ślimaka, poszerzonego o technikę komputerową w mikroskopii skaningowej.

TEOFIL ZALEWSKI
(1872–1953)
dr 1896, dr hab. 1907, prof. zw. 1923 UJK we Lwowie,
od 1946 Wydz. Lek. UW
twórca Szkoły Otolaryngologii

Teofil Zalewski – ur. 1872, zm. 1953. Twórca i kier. Kliniki Otolaryngologii UJK we Lwowie w l. 1918–1939, we Wrocławiu 1946–1953. Stopień dr. hab. uzyskał za badania nad wytrzymałością błony bębenkowej.

Wiktor Jankowski – ur. 1905, zm. 1988. Kier. Kliniki Otolaryngologii 1953–1975, autor pionierskich prac z zakresu antropologii twarzoczaszki. Z jego inicjatywy nastąpił dynamiczny rozwój audiologii klinicznej; stworzył

podwaliny badań z zakresu elektrofizjologii ślimaka. Wyróżniony doktoratem h.c. AM we Wrocławiu.

Stanisław Kossowski – prof. nadzw. 1958; autor prac dotyczących etiopatogenezy oraz leczenia cuchnącego nieżyty nosa (ozeny) oraz wpływu leczenia balneoklimatycznego na górne drogi oddechowe.

Szkoła Neurologii

Wrocławska szkoła naukowa, obejmująca neurologię kliniczną, neurofizjologię oraz neuropatologię, powstała po II wojnie światowej w Katedrze i Klinice Neurologii AM we Wrocławiu, opierając się na kadrze naukowo-dydaktycznej UJK we Lwowie. Do pionierów i współtwórców tej szkoły należą prof. **Stanisława Falkiewiczowa**, prof. **Leopold Jaburek** i prof. **Rudolf Arend**, który w l. 1951–1968 pełnił funkcję kierownika Kliniki Neurologicznej, utrzymując liczne kontakty z ośrodkami neurologicznymi w Wiedniu, na Węgrzech,

w Warszawie, Krakowie i Lublinie. Jego praca habilitacyjna *Zaburzenia rysunkowe (dyspinksje)*, została opublikowana w formie monografii w 1950 r. Owocem współpracy z ośrodkiem warszawskim był podręcznik *Choroby pnia mózgowego*, napisany wspólnie z Kazimierzem Orzechowskim i wydany także w 1950 r. Efektem współpracy z prof. Adamem Opalskim było unowocześnienie klinicznej pracowni neuropatologii, powołanej do życia przez prof. L. Jaburka. Wraz z Zygmuntem Messingiem z Wiednia i K. Orzechowskim brał udział w ba-

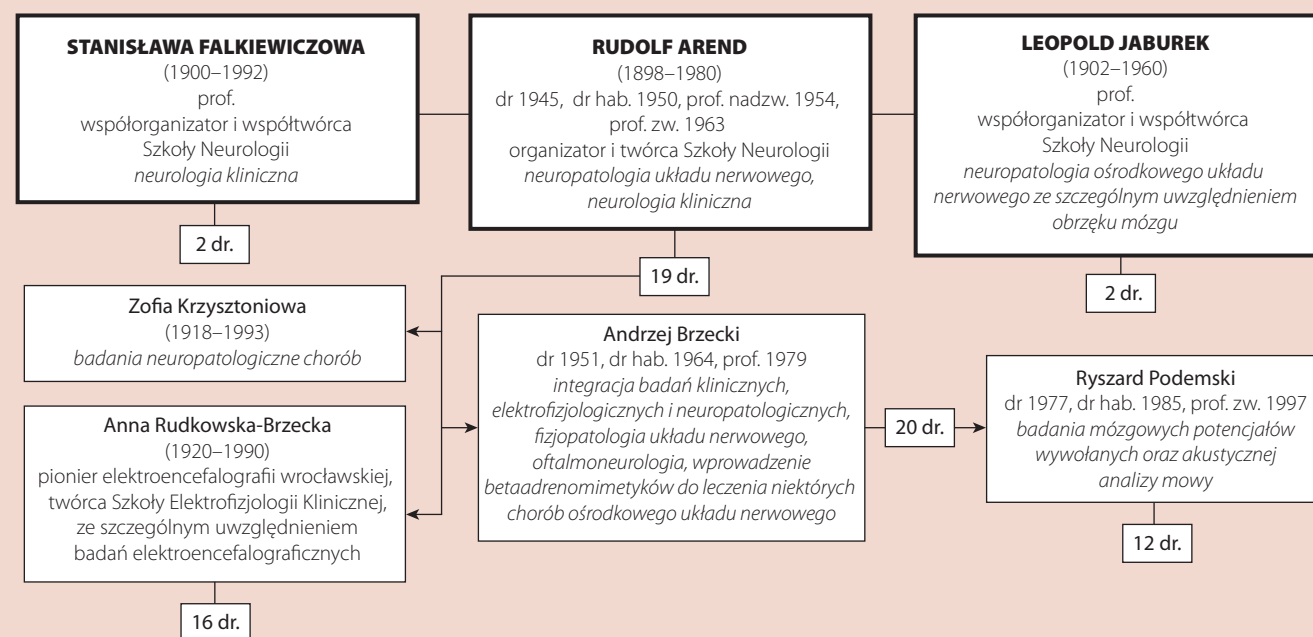
daniach kliniczno-neuropatologicznych na temat rakowatości, glejakowatości, mięsakowatości i czerniakowatości opon. Był także autorem licznych prac kliniczno-neuropatologicznych, m.in. *Opis choroby Marinesco-Sjögren, Studium anatomiczno-kliniczne przewlekłego zatrucia dwusiarczkiem węgla, Opis choroby Behceta z zajęciem ośrodkowego układu nerwowego, Obraz neuropatologiczny choroby Takajashu*.

W kształtowaniu Szkoły Neurologii istotną rolę odegrała prof. Stanisława Falkiewiczowa, która podjęła się organizacji leczenia neurologicznego w pomieszczeniach przedwojennej Kliniki Neurologiczno-Psychiatrycznej przy ul. Bujwida 44, otaczając troskliwą opieką kliniczne zbiory biblioteczne pozostawione przez Niemców. Kierowała Kliniką Neurologii w l. 1968–1971. Publikowała prace, m.in. z zakresu chorób nerwowo-mięśniowych, rozwijając w Klinice Neurologicznej diagnostykę elektromiograficzną. Doc. Zofia Krzysztoniowa zajmowała się głównie neuropatologią, prowadząc badania naukowe, m.in. nad etiopatogenezą stwardnienia zanikowego bocznego oraz topografią wzgórza noworodka. Prof. Anna Rudkowska-Brzecka, zasłużona w walce o wolność Polski i za to represjonowana przez władze sowieckie, wspinała nauczyciel i wnikliwy badacz, dokonała pierwszych we Wrocławiu zapisów czynności bioelektrycznej mózgu za pomocą aparatury skonstruowanej w zakładach PWR. Była założycielem i wieloletnim kierownikiem Samodzielnej Pra-

cowni Neurofizjologii Klinicznej w Katedrze Neurologii, prowadząc liczne, pionierskie badania w tej dziedzinie, m.in. na temat ewolucji czynności bioelektrycznej mózgu i roli spoidła wielkiego w przekazywaniu informacji wzrokowych.

Uczniem i kontynuatorem szkoły neurologicznej reprezentowanej przez prof. Rudolfa Arenda był prof. Andrzej Brzecki, kierownik Katedry i Kliniki Neurologii w l. 1971–1991, który rozwijał, a jednocześnie integrował badania kliniczne, neurofizjologiczne i neuropatologiczne. Opublikował liczne prace z zakresu neurologii klinicznej, oftalmoneurologii, neuropatologii ściśle powiązanej z kliniką oraz neurotoksykologii. Poświęcał wiele uwagi badaniom z zakresu elektromiografii i elektroneurografii, rozwijając diagnostykę nerwowo-mięśniową i prowadząc prace doktorskie oparte na tej tematyce.

Naukowym wychowankiem prof. Andrzeja Brzeckiego jest prof. Ryszard Podemski, kierownik Katedry i Kliniki Neurologii od 1991 r., który jest kontynuatorem głównego w reprezentowanej szkole naukowej kierunku kliniczno-neurofizjologicznego. Powołał do życia, jako jedną z pierwszych w Polsce, kliniczną pracownię multimodalnych potencjałów wywołanych, prowadzi badania kliniczno-elektrofizjologiczne, m.in. na temat patofizjologii mowy. We współpracy z PWR zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy, obejmujący akustyczną analizę zaburzeń mowy.

Rudolf Arend – ur. 1898 we Lwowie, zm. 1980 w Krakowie; dr n. med. 1945, dr hab. med. 1950, prof. nadzw. 1954, prof. zw. 1963; 1950–1951 ordynator Kliniki Neurologicznej UJ, 1951–1968 kier. Kliniki Neurologicznej AM we Wrocławiu; 1955–1958 prorektor ds. dydaktyki AM we Wrocławiu. Ugrun-

tował i rozwinął wrocławską Szkołę Neurologii. Główne kierunki badań: neurologia kliniczna, neuropatologia. Wypromował 19 doktorów, 3 doktorów hab., 2 profesorów spośród wychowanków. Autor 95 publikacji, 2 książek. Odznaczenia: Krzyż Kawalerski OOP, Odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego.

Szkoła Urologii i Onkologii Urologicznej

W lutym 1946 r. we Wrocławiu powstał Oddział Chirurgiczno-Urologiczny, przekształcony w 1948 r. w pierwszy na Dolnym Śląsku Oddział Urologii. Ordynatorem oddziału został Florian Nowacki, habilitowany u Wiktora Brosa w 1954 r. W 1952 r. na bazie oddziału została powołana Katedra i Klinika Urologii AM we Wrocławiu; kierownictwo kliniki objął Florian Nowacki, który w 1957 r. uzyskał tytuł profesora i w tymże roku zmarł.

Kierownikiem katedry i kliniki został w 1958 r. **Tadeusz Lorenz**, doktoryzowany przez Stanisława Laskownickiego we Lwowie w 1937 r., habilitowany w 1954 r. w Gdańsku, kierował kliniką do odejścia na emeryturę w 1976 r., zapoczątkowując i tworząc wrocławską Szkołę Urologii i Onkologii Urologicznej. Główne kierunki badań w tym czasie to leczenie hormonalne raka stercza, modyfikacje zabiegów operacyjnych, metody zespołów moczowodów z przewodem pokarmowym, badanie czynności moczowodów, rozpuszczanie kamieni nerkowych, odpływy pęcherzowo-nerkowe, diagnostyka chorób układu moczowego, leczenie zakażeń dróg moczowych, enzymatyczne zaburzenia w nowotworach nerek. Tematy te były podstawą 6 prac doktorskich i 4 habilitacji.

W 1976 r. kierownictwo kliniki objął doktoryzowany w 1964, habilitowany w 1973 r. Jarowit Stolarczyk, uczeń T. Lorenza i kontynuator szkoły. Główne kierunki badań obejmują chemioterapię powierzchniowych raków pęcherza moczowego, nefrektomię radykalną, cystektomię radykalną,

małoinwazyjne techniki resekcji bieguna nerki i wytwarzania przetoki nerkowej, operacje wytwarzania pęcherza odbytniczego, zaburzenia gospodarki elektrolitowej po odprowadzeniu moczu do jelita, nowatorska operacja leczenia odpływów pęcherzowo-nerkowych, urologia i onkologia dziecięca.

Tematy te były podstawą przeprowadzenia 3 doktoratów.

W 1988 r. kierownictwo kliniki objął Jerzy Lorenz (doktorat w 1966 r., habilitacja w 1973 r.), uczeń T. Lorenza i kontynuator szkoły. Główne kierunki badań: nefrolitotomia w ożębieniu, modyfikacja zabiegów operacyjnych, endoskopowe leczenie kamicy nerkowej i wodonercza, profilaktyka nowotworów pęcherza szczepionką BCG, pęcherz jelitowy, markery histologiczne raka nowotworów pęcherza, chemioterapia raka pęcherza i raka stercza, markery i embolizacje guza nerki, prostatektomia radykalna, operacje laparoskopowe, operacje wysiłkowego nietrzymania moczu. W zakresie wytwarzania pęcherza jelitowego opracował własną metodę pęcherza „S” z pętlą jelita doprowadzającą mocz, a w zakresie nietrzymania moczu własną metodę nazwaną 3–2–1 TWT. Tematy te były podstawą do przeprowadzenia 12 doktoratów i jednej habilitacji.

Romuald Zdrojowy (doktorat w 1990 r., habilitacja w 2001 r.), uczeń J. Lorenza, kontynuator szkoły. Główne kierunki badań: prostatektomia radykalna, hormonoterapia raka stercza, chemioterapia hormonoopornego raka stercza, zapobieganie powikłaniom chemioterapii, modyfikacje zabiegów operacyjnych.

TADEUSZ LORENZ

(1905–1986)

dr (promotor S. Laskownicki) 1936, dr hab. 1954,
prof. zw. 1958
twórca Szkoły Urologii i Onkologii Urologicznej

6 dr.

Jarowit Stolarczyk
dr 1964, dr hab. 1973

3 dr.

Jerzy Lorenz

dr (promotor Z. Wiktor) 1964,
dr hab. 1973, prof. nadzw. 1990,
prof. zw. 1997

12 dr.

Romuald Zdrojowy
dr 1990, dr hab. 2001,
prof. nadzw. 2004

6 dr.

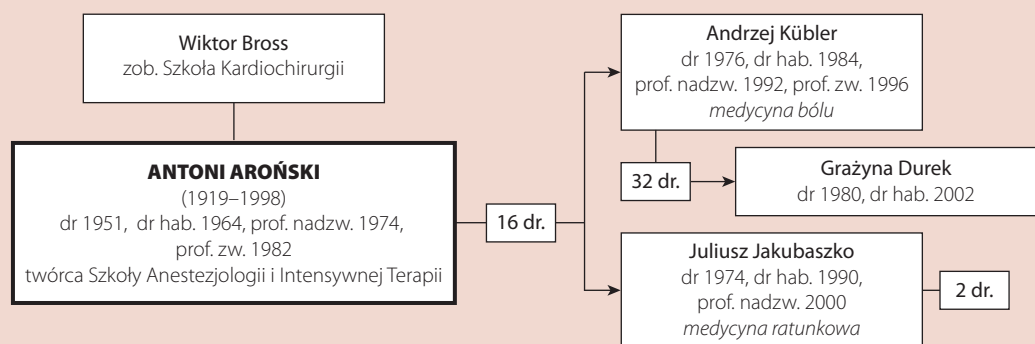
Tadeusz Lorenz – ur. 1905 w Drohobyczu, zm. 1986 we Wrocławiu. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie w 1933, asystent Oddziału Urologii we Lwowie do 1943. Doktorat 1936 – promotor Stanisław Laskownicki. Ordynator Oddziału Urologii w Gdańsku do 1957. Dr hab. 1954, prof. zw. 1958, w l. 1958–1976 kier. Kliniki Urologii AM we Wrocławiu. Twórca Szkoły Urologii i Onkologii Urologicznej we Wrocławiu. Założyciel PTU i jego prezes w l. 1958–1960. Dziekan Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu

w l. 1965–1967. Promotor 6 przewodów doktorskich, patron 4 przewodów habilitacyjnych. Główne kierunki badań: hormonoterapia raka stercza, operacje raka pęcherza moczowego, metody zespołów moczowodów z przewodem pokarmowym, operacje chirurgiczne i endoskopowe, nowotwory nerek, operacje wad rozwojowych układu moczowego. Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Szkoła Anestezjologii i Intensywnej Terapii

Organizatorem i twórcą Szkoły Anestezjologii i Intensywnej Terapii był prof. **Antoni Aroński**, który prowadził badania nad wpływem znieczulenia ogólnego na czynność organizmu podczas operacji serca i płuc. Badania te były tematem jego pracy doktorskiej i habilitacyjnej oraz licznych publikacji w piśmiennictwie polskim i zagranicznym.

Prof. Aroński zorganizował też jeden z pierwszych w Polsce 6-lóżkowy Oddział Intensywnej Terapii, który rozwinął następnie w 17-lóżkową Klinikę Intensywnej Terapii. Diagnostyka i leczenie chorych wymagających intensywnej terapii było tematem jego kolejnych klinicznych badań oraz doktoratów. Prof. Aroński zorganizował pierwszą w kraju

Antoni Aroński – ur. 1919 w Warszawie, zm. w 1998. Studia lekarskie rozpoczął w Państwowym Instytucie Medycznym we Lwowie, tytuł lekarza uzyskał w 1950 w AM we Wrocławiu, doktorat 1951, habilitacja 1964, prof. nadzw. 1974, prof. zw. 1982, 2 doktoraty h.c. – AM we Wrocławiu i Śląskiej AM w Katowicach. Specjalista z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgii i farmakologii. Uczony, pionier w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii, stworzył Szkołę Anestezjologii i Intensywnej Terapii. W 1963 powołał Międzykliniczny Zakład Anestezjologii i Intensywnej Terapii przekształcony później w Katedrę i Klinikę Anestezjologii i Intensywnej Terapii, którym kierował do 1989. Studia anestezjologiczne w wielu renomowanych ośrodkach zagranicznych, czł. akademik Europejskiej Akademii Anestezjologicznej, czł. korespondent Niemieckiego Towarzy-

stwa Anestezjologii i Intensywnej Medycyny. 1978–1986 wiceprezydent Europejskiej Sekcji Światowej Federacji Towarzystw Anestezjologicznych. Od 1959 czł. PTAiIT, gdzie pełnił funkcje: prezesa, wiceprezesa, sekretarza generalnego, w l. 1963–1998 – przewodniczący Dolnośląskiego Oddziału PTAiIT. Czł. wielu krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych. Funkcje w nadzorze specjalistycznym: specjalista wojewódzki i regionalny, czł. zespołu specjalisty krajowego, czł. Krajowego Zespołu Specjalistycznego ds. Farmakologii Klinicznej i Racjonalizacji Farmakoterapii, czł. Komisji Leków przy Ministrze Zdrowia. Wyróżniony nagrodami: Ministra Zdrowia, Miasta Wrocławia, Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Miasta Wrocławia. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi i Krzyż Kawalerski OOP. Tytuł honorowy „Zasłużony dla Zdrowia Narodu”; Złoty Order St. Fortunata.

karetkę reanimacyjną oraz zajmował się popularyzacją postępowania resuscytacyjnego i badaniami klinicznymi nad jej skutecznością.

Uczeń prof. Arońskiego, Andrzej Kübler, zajmował się badaniami nad działaniem leków anestetycznych na organizm, a także diagnostyką i leczeniem niewydolności narządowej u chorych leczonych na Oddziale Intensywnej Terapii i zagadnienia te były tematem jego pracy doktorskiej oraz habilitacyjnej. Zorganizował Poradnię Leczenia Bólu i zajął się badaniami nad diagnostyką i leczeniem bólu zarówno ostrego, jak i przewlekłego, tworząc podstawy rozwoju szkoły naukowej medycyny bólu. W tej dziedzinie był promotorem kilkunastu doktoratów, autorem wielu artykułów oryginalnych i przeglądowych, a w 2004 r. otrzymał tytuł czł. honorowego Polskiego Towarzystwa Badania Bólu.

Inny uczeń prof. Arońskiego, Juliusz Jakubaszko, prowadził badania nad zagadnieniami monitorowania znieczulenia i oceny stanu chorych na Oddziałach Intensywnej Te-

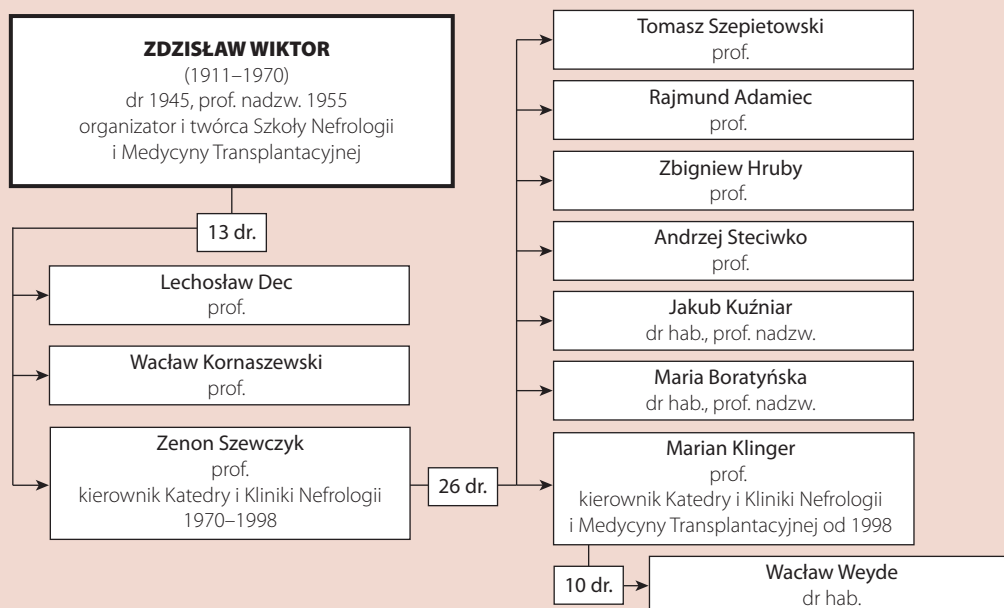
rapii. W szczególności zajmował się diagnostyką i leczeniem ostrej niewydolności nerek. Badaniami w tym zakresie poświęcona była jego praca habilitacyjna. Po habilitacji zajął się tematyką ratownictwa, tworząc ogólnopolskie podstawy rozwoju organizacyjnego, dydaktycznego i badawczego szkoły naukowej medycyny ratunkowej. Opublikował w tej dziedzinie wiele prac, a także był promotorem kilku doktoratów dotyczących tego działu medycyny.

Dr hab. Grażyna Durek przeprowadziła pod kierunkiem prof. Arońskiego badania nad znieczuleniem porodu, które stanowiły temat jej pracy doktorskiej. Następnie zajęła się badaniami z zakresu intensywnej terapii. Jej rozprawa habilitacyjna, której opiekunem był prof. A. Kübler, dotyczyła nowych metod postępowania pooperacyjnego w kardiochirurgii. Inne tematy, którymi zajmuje się dr Durek, to leczenie bólu pooperacyjnego, diagnostyka i leczenie zakażeń oraz leczenie wstrząsu septycznego.

Szkoła Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej

Wrocławska Katedra i Klinika Nefrologii powstała z inicjatywy prof. **Zdzisława Wiktora** w 1958 r. Utworzona została na bazie III Kliniki Chorób Wewnętrznych w szpitalu przy ul. Traugutta 57/59. Była pierwszą w Polsce i Europie kliniką uniwersytecką zajmującą się chorobami nerek. W klinice – oprócz nefrologii klinicznej i patofizjologii chorób nerek – rozwijano leczenie nerkozastępcze, dializoterapię, transplantologię oraz wytwarzanie dostępu naczyniowego w celu leczenia hemodializami. Działalność kliniki oparta była na współpracy z pracowniami naukowymi, m.in. pracownią nefrologii eksperymentalnej, hodowli tkankowej, pracownią angiologiczną z seriografem oraz laboratoriami diagnostycznymi (laboratorium biochemiczne, histochemiczne i serologiczne). Prowadzono badania nad hemodynamiką nerek, patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek,

programowanym leczeniem schyłkowej niewydolności nerek, skutecznością dializy w ostrej i przewlekłej niewydolności nerek. W badaniach nad patogenezą kłębuszkowego zapalenia nerek wykazano przydatność oznaczania dopełniacza w surowicy krwi do określenia ostrej fazy choroby. W tym okresie prowadzono też intensywne badania związane z doświadczalną transplantacją nerki. Wprowadzenie nowoczesnych badań immunologicznych, leczenia immunosupresyjnego oraz badania zgodności tkankowej, umożliwiło wykonanie pierwszych w Polsce przeszczepów nerek od zmarłego dawcy (1965) oraz dawcy żywego (1966). Odrębny kierunek badań stanowiły zagadnienia epidemiologii i leczenia miażdżycy oraz zmian w nerkach w jej przebiegu. We współpracy z dolnośląskimi uzdrowiskami prowadzono badania na temat leczenia balneologicznego

Zdzisław Wiktor – ur. 1911 w Kulikowie, zm. 1970 we Wrocławiu. Absolwent Wydziału Lekarskiego UJK w Krakowie 1938. Doktorat z historii medycyny i historii chirurgii w 1945, prof. nadzw. 1955. W l. 1946–1949 adiunkt Katedry i Zakładu Historii Medycyny Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Prowadził wykłady z historii medycyny. Organizator i pierwszy dyr. Biblioteki Wydziału Lekarskiego w l. 1950–1958. Kier. III Kliniki Chorób Wewnętrznych (od 1956), która została przekształcona w samodzielną Klinikę Nefrologiczną w 1958. Kier. Katedry i Kliniki Nefrologii AM we Wrocławiu w l. 1962–1970, 1962–1965 prorektor AM we Wrocławiu. Red. naukowy wydawnictw medycznych. Czł. wielu zagranicznych i krajowych towarzystw naukowych, m.in. Międzynarodowego Towarzystwa Chorób Wewnętrznych, Międzynarodowego Towarzystwa Historii Medycyny, Międzynarodowego Towarzystwa Nefrologii, czł. Komisji Historii Medycyny i Nauk Przyrodniczych PAU, czł. WTN, w l. 1956–1958 przewodniczący

Oddziału Wrocławskiego PTL, przewodniczący Rady Naukowej Uzdrożniska Cieplice. Organizator pierwszego w Europie zjazdu naukowego poświęconego chorobom nerek. Prowadził wykłady w Halle i Erfurcie. Zapoznał się z nowymi metodami leczenia chorób nerek w Szwecji, Danii i RFN. Główne kierunki badań: diagnostyka i terapia chorób nerek, leczenie ostrej i przewlekłej niewydolności nerek, patogeneza zapalenia kłębuszków nerkowych, transport kanalikowy elektrolitów, allotransplantacja nerki w modelu doświadczalnym, miażdżycy oraz leczenie uzdrowiskowe. Odrębny nurt badań dotyczył historii medycyny, m.in. ślady polskości w medycynie Dolnego Śląska, działalności naukowej Jana Mikulicza Radeckiego. Promotor 13 doktoratów n. med., opiekun 5 doktorów hab., spośród wychowanków 4 osoby uzyskały tytuł profesora. Autor 257 prac naukowych i podręcznika *Zarys nefrologii klinicznej*. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski OOP, Medal 10-lecia PRL.

chorób nerek. Udowodniono wpływ promieniowania alfa na syntezę immunoglobulin w limfocytach w hodowli *in vitro*. Wykazano korzystny wpływ wody ze źródła „Marysienka” na odmiedniczkowe zapalenie nerek. Na podstawie własnych prac badawczych, własnego materiału i doświadczenia kliniki powstał *Zarys nefrologii klinicznej*, wydany w 1965 r., który służył lekarzom praktykom.

Po przedwczesnej śmierci prof. Z. Wiktora kierownictwo Katedry i Kliniki objął prof. Zenon Szewczyk, który był kontynuatorem dzieła swojego poprzednika. Rozwinął wszystkie gałęzie nefrologii i transplantologii. Pod jego kierunkiem prowadzono wiele oryginalnych prac badawczych, których wyniki ogłoszono w czołowych światowych czasopismach nefrologicznych. Można tutaj przytoczyć pionierskie badania nad zaburzeniami funkcji limfocytów T w submikroskopowym kłębuszkowym zapaleniu nerek, badania nad udziałem parathormonu w rozwoju niedoborów immunologicznych wnikających przewlekłą niewydolność nerek, prace doświadczalne nad wpływem alkoholu etylowego na funkcję hemodynamiczną nerek, badania nad mediatorami zapalenia w modelach doświadczalnych kłębuszkowych zapaleń nerek. Prace badawcze z dziedziny transplantologii obejmowały immunopatologię ostrego i przewlekłego odrzucenia alloprzeszczepu, optymalizację leczenia immunosupresyjnego w transplantacji nerek oraz badania nad skutkami długotrwałej immunosupresji. Ba-

dania naukowe związane z dializoterapią dotyczyły przede wszystkim biogodności błon dializacyjnych, roli pierwiastków śladowych w patogenezie mocznicy, leczenia niedokrwistości w chorobach nerek za pomocą ludzkiej rekombinowanej erytropoetyny oraz wytwarzania dostępu do naczyń w hemodializie. W wymienionych badaniach uczestniczyli uczniowie profesora: Tomasz Szepietowski, Marian Klinger, Jakub Kuźniar, Maria Boratyńska, Rajmund Adamiec, Andrzej Steciwko, Zbigniew Hruby. Trzech ostatnich odeszło z kliniki i kieruje innymi katedrami. Szczególną rolę w rozwoju dializoterapii odegrał prof. T. Szepietowski, który opracował i rozwijał techniki dostępu naczyniowego do hemodializ. Dzięki wysiłkom prof. Szewczyka i prof. Szepietowskiego zwiększyła się liczba stanowisk dializacyjnych i poprawiła dostępność tej metody leczenia dla społeczeństwa Dolnego Śląska. W klinice szkoleni byli lekarze i pielęgniarki do pracy w nowo powstających stacjach dializ, których uruchamianie odbywało się przy udziale pracowników kliniki. Prof. Szewczyk sprawował nadzór merytoryczny zarówno nad stacjami dializ, jak i powstającymi oddziałami nefrologicznymi na terenie Dolnego Śląska. W pierwszej połowie lat 80. nastąpił rozwój transplantacji, zwiększyła się liczba przeszczepów oraz znacznie poprawiły się wyniki tej metody leczenia.

Uczniem prof. Z. Szewczyka i kontynuatorem jego działalności naukowej jest prof. Marian Klinger, kierownik Katedry i Kliniki Nefrologii od 1998 r. Dalszy szybki rozwój trans-

plantologii we współpracy z Kliniką Chirurgii Naczyniowej i Transplantacyjnej, w której przeszczepiano ponad 120 nerek rocznie, spowodował przemianowanie kliniki w styczniu 2001 r. na Katedrę i Klinikę Nefrologii i Medycyny Transplantacyjnej. Ten okres wiąże się z ożywioną współpracą zagraniczną, wymianą naukową, możliwością stosowania nowych leków immunosupresyjnych i nowoczesnych technik badawczych. Do badań wprowadzono techniki biologii molekularnej, służące do oznaczania mediatorów odpowiedzi

immunologicznej zarówno w tkankach, jak i limfocytach. Rozpoczęto badania genetyczne nad polimorfizmem genów dla cytokin. Prowadzone są badania nad tolerancją immunologiczną u chorych po przeszczepie nerki. Kontynuowane są badania nad immunopatologią i terapią kłębuszkowych zapaleń nerek, nad patogenezą toksemii mocznicowej, nad adekwatnością dializy. Zwiększyła się liczba publikacji pracowników kliniki, zwłaszcza w renomowanych czasopismach zagranicznych z listy filadelfijskiej.

■ SZKOŁY STOMATOLOGICZNE

Wrocławską szkołę naukową, obejmującą chirurgię szczękowo-twarzową i stomatologiczną, stomatologię zachowawczą i periodontologię, protetykę i ortodoncję, jest kontynuacją lwowskiej szkoły UJK prof. Antoniego Cieszyńskiego (1882–1941). Powstała w 1945 r., gdy uczeń prof. A. Cieszyńskiego, pionier Wrocławia dr Tadeusz Owiński (1904–1995) w budynku dawnego Zahnärztliche Institut Universität Breslau przy ówczesnej ul. Burgfeld 17/19 uruchomił 23 lipca 1945 pierwszą we Wrocławiu przychodnię dentystyczną dla ludności i otoczył troskliwą opieką zbiory kliniczne, biblioteczne i muzealne pozostawione przez Niemców.

Dzięki inicjatywie dr. T. Owińskiego w kwietniu 1946 r. powołano kliniczną Katedrę Stomatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu przy ul. Cieszyńskiego 17/19.

Wraz z dr. Owińskim Szkołę Stomatologiczną tworzyli współpracownicy prof. A. Cieszyńskiego ze Lwowa: dr Ignacy Pietrzycki (1885–1964), dr Henryk Gorczyński (1889–1979) i dr Janina Piekarska (1903–1980). Do organizacji wrocławskiej stomatologii włączyli się w 1946 r. dr med. Aleksander Rolecki (1905–1991) i dr med. lekarz stom. Noemi Wigdorowicz-Makowerowa (ur. 1912 r.; obecnie w Szwecji) oboje z Uniwersytetu Warszawskiego. Byli uczniami prof. Alfreda Meissnera (1883–1952), który przed I wojną światową studiował we Wrocławiu u prof. Karla F.M. Partscha i w 1914 r. uzyskał we Wrocławiu stopień doktora med. i chirurgii na podstawie pracy *O zębach zawiązkowych torbieli skórzastych jajnika* oraz był twórcą Instytutu Dentystycznego w Warszawie w 1924 r.

Od początku wrocławską szkołę tworzyli lekarze, którzy po ukończeniu uniwersyteckich studiów medycznych specjalizowali się w stomatologii. Tak więc tutejsza stomatologia była integralnie związana z medycyną, a nie była to tylko „odontologia” czy też „dentystyka”.

Promotorem pierwszej dysertacji doktorskiej z 1949 r., Józefa Cencory *O bakteriobójczych właściwościach śliny jamy ustnej*, był prof. Zdzisław Steusing. Przygotowana została w l. 1937–1938 w Instytucie Higieny UJK we Lwowie.

W ciągu 60 lat istnienia polskiej stomatologii we Wrocławiu, w l. 1948–2004 obroniono 150 doktoratów i napisano 24 prace habilitacyjne, z tego ukończono 22 przewody habilitacyjne z wszystkich dyscyplin stomatologicznych.

Są to w porządku chronologicznym:

1948 – Tadeusz Owiński *Znaczenie wierzchołkowego obciążenia uciskowego w badaniu jamy ustnej i zębów,*

1950 – Henryk Gorczyński *Wpływ pasty Entina, tlenowocynkowej z eugenolem, jodoformowej z kamfenolem na miazgę zębów u ludzi i zwierząt w świetle badań klinicznych i histologicznych,*

1963 – Noemi Wigdorowicz-Makowerowa *Badania stanu uzębienia u dzieci wrocławskich jako podstawa do wprowadzenia profilaktyki fluorowej i do jej oceny.* 1958 – stopień naukowy kandydata n. med. *Fluor w stomatologii*, monografia PZWL *Próchnica zębów dzieci w świetle statystyki,*

1963 – Adam Masztalerz *Pionowe wady zgryzowe w świetle oceny względnej wysokości przedniego odcinka wyrostka żębodołowego szczęki,*

1963 – Stanisław Potoczek *Choroby przyzębia a choroby przewodu pokarmowego,*

1964 – Jerzy Drozdowski *Metoda dwuczasowa jako podstawa operacji torbieli szczękowej,*

1964 – Tadeusz Paweł Ziarniniak *kwasochłonny o umiejscowieniu szczękowo-dziąsłowym,*

1967 – Mieczysław Jesionowski *Historia stomatologii polskiej,*

1969 – Stefan Flieger *Zmiany biochemiczne we krwi w ostrych zapaleniach twarzoczaszki,*

1970 – Bogumił Płonka *Leczenie protetyczne pacjentów z bezzębiem (metoda wrocławska),*

1976 – Czesław Grodzki *Epidemiologia i etiopatogeneza zaburzeń czynnościowych narządu żucia oraz wyniki leczenia artropatii skroniowo-żuchwowej,*

1977 – Anna Majewska *Glikoproteidy śliny a próchnica zębów,*

1977 – Franciszek Mraz *Rozpoznawanie artropatii reumatoidalnej skroniowo-żuchwowej, jej różnicowanie z mioartropatią, częstość występowania oraz leczenie kompleksowe,*

1980 – Jerzy Brzeziński *Badania nad udziałem chrząstki Meckela w rozwoju żuchwy, żębodołów i przegród międzyzębowych oraz jej rola w formowaniu się zawiązków zębów mlecznych i stałych,*

1980 – Feliks Ćwiro *Leczenie operacyjne progenii według zmodyfikowanej metody Dal-Ponta,*

1986 – Urszula Kaczmarek *Fluor i niektóre składniki śliny a próchnica zębów,*

1986 – Zdzisław Gajda *Wyniki badań nad przemieszczaniem żębowo-żuchwowym,*

1991 – Marek Ziętek *Aktywność granulocytów obojętno-chłonnych w pomłodzieńczym zapaleniu przyzębia,*

1999 – Tomasz Konopka *Rola cytokin cząsteczek ad-*

hezyjnych białek szoku termicznego oraz odpowiedzi autoodpornościowej w zapaleniu przyzębia,

2002 – Jan Wnukiewicz *Ocena wartości diagnostycznej markerów proliferacji komórkowej PCNA, Ki 67-AgNDRs oraz receptora naskórkowego czynnika wzrostu EGFr w leukoplakii błony śluzowej jamy ustnej*,

2003 – Halina Panek *Badania nad zależnościami czynnościowo-morfologicznymi układu stomatognatycznego*

ze szczególnym uwzględnieniem modeli funkcjonalnych zgryzu,

2004 – Włodzisław Więckiewicz *Badania doświadczalne, laboratoryjne i kliniczne najnowszych elastomerów silikonowych stosowanych do podścielania protez pooperacyjnych szczęki*.

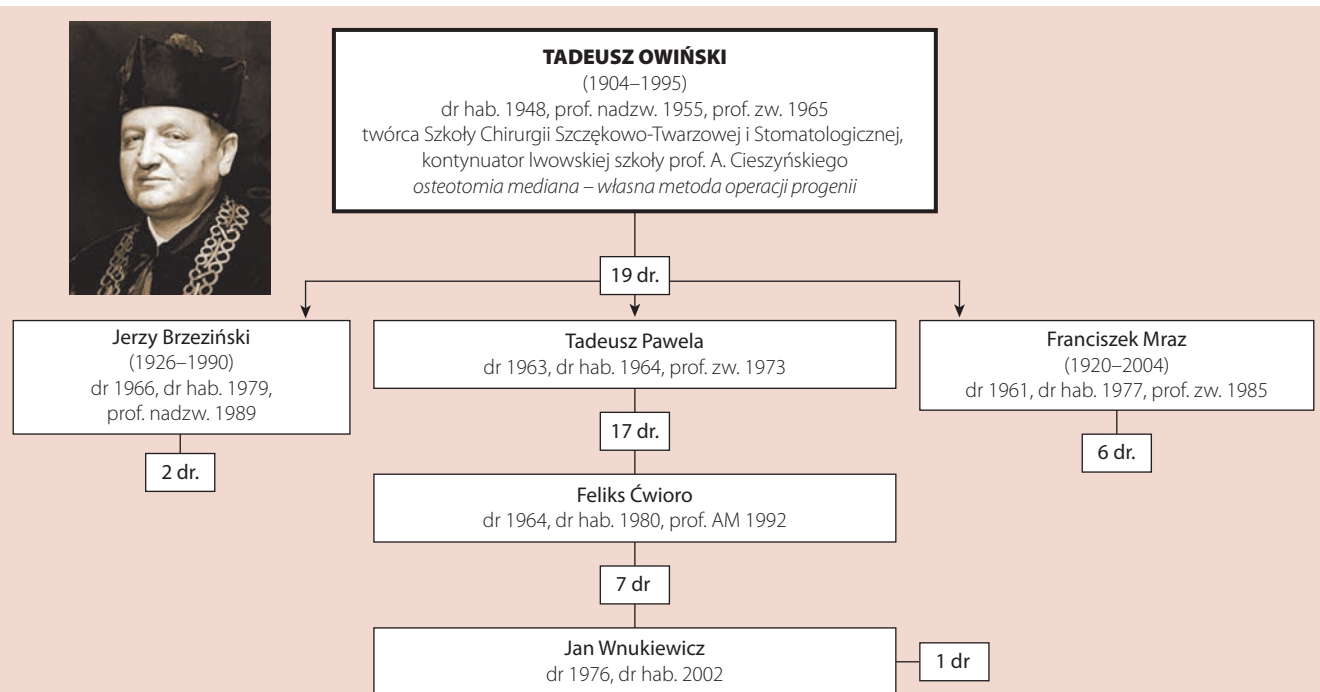
Przyznano 1 tytuł doktora h.c. w 1991 dr. Eberhardowi Sonnabendowi z Uniwersytetu Maksymiliana w Monachium.

Szkoła Chirurgii Szczękowo-Twarzowej i Stomatologicznej

Pierwszą powojenną habilitacją z dziedziny stomatologii był przewód habilitacyjny **Tadeusza Owińskiego** przeprowadzony 12 sierpnia 1948 *Znaczenie wierzchołkowego objawu uciskowego w badaniu jamy ustnej i zębów*. Prof. T. Owiński twórczo rozwinął metody operacyjne w chirurgii szczękowo-twarzowej w tym własną „osteotomia mediana”, oraz metodę dwuczasiową operacji torbieli szczękowych. Kierował Katedrą i Kliniką Chirurgii Stomatologicznej do 1969 r.

Uczniem i kontynuatorem szkoły chirurgicznej, reprezentowanej przez prof. Owińskiego, był prof. Tadeusz Paweła.

Był on kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej Instytutu Stomatologii w l. 1970–1990. Rozwinął, a jednocześnie integrował badania kliniczne krakowsko-wrocławskiej szkoły leczenia promienicy szyjno-twarzowej i ziarniniaka kwasochłonnego o umiejscowieniu szczękowo-dziąsłowym. Prowadził prace doktorskie oparte na tematyce leczenia przetok ustno-zatokowych, powstałych w związku z usuwaniem zębów, złamań kości twarzoczaszki, chirurgicznego leczenia nadziąsłaków, nowotworów, złamań żuchwy oraz neuralgii nerwu trójdzielnego.

Tadeusz Szczęsny Owiński – ur. 1904 w Kołomyi, zm. w 1995 we Wrocławiu. Ukończył Wydział Lekarski UJK we Lwowie 1931. Dr hab. 1948, prof. nadzw. 1955. Kontynuator lwowskiej szkoły stomatologicznej prof. A. Cieszyńskiego. Czł. pierwszej Grupy Naukowo-Kulturalnej prof. S. Kulczyńskiego we Wrocławiu. 10 maja 1945 przejął i odbudował gmach stomatologii przy ul. A. Cieszyńskiego 17/19. Organizator pierwszego ambulatorium stomatologicznego i Oddziału dla Chorych Leżących Kliniki Stomatologicznej. W 1945 czł. komisji ds. rozbudowy przestrzennej Wrocławia, organizator Oddziału Stomatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947, zastępca prof. 1946–1948, dyr. Oddziału Stomatologii 1947–1958, 1962–1969, prof. 1965–1969, prof. emerytowany 1974, konsultant Okręgowej Lecznicy Kolejowej PKP w 1946–1986, konsultant Specjalistycznej Przychodni Wojewódzkiej we Wrocławiu, zastępca przedstawiciela Ministerstwa Oświaty do Komisji Wnioskodawczej Lekarsko-Dentystycznej przy Ministrze Zdrowia 1949, red. „Polskiej Stomatologii” 1932–1937, założyciel i red. nacz. „Wrocławskiego Biuletynu Stomatologicznego” 1960–1973. Był czł. Związku Stomatologów Izby Le-

karskiej Lwowskiej (czł. zarządu 1934). Założyciel i przewodniczący Oddziału Wrocławskiego PTS (1946–1962), przewodniczący Sekcji Chirurgii Stomatologicznej 1956–1961, przewodniczący Sekcji Doskonalenia Poddyplomowego 1966–1971, czł. honorowy PTS. Wypromował 19 doktorów n. med. i 6 doktorów hab. Opublikował ok. 200 prac i książkę *Atlas chorób błony śluzowej* (z B. Włodek-Owińską) 1976. 25 marca 1972 decyzją kier. MZiOs, M. Śliwińskiego, został zwolniony z zajęć dydaktycznych i organizacyjnych, choć nie był jeszcze w wieku emerytalnym. Za popieranie studentów w marcu 1968 został pozbawiony kierownictwa katedry i zakazano mu wszelkich kontaktów ze studentami. Rektor Zbigniew Knapik i Senat AM w 1992 wystosowali do niego uroczysty list z przeprosinami. Był czł. organizacji Orleńskie i Pionierzy Wrocławia. Odznaczenia: Krzyż Oficerski i Kawalerski OOP, Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej, Warszawski Krzyż Powstańcy, Odznaka „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia”, Złota Odznaka PTS, Odznaka Honorowa PTS, Złota Odznaka Honorowa AM, Złota Odznaka „Zasłużony dla Dolnego Śląska”, Medal Uniwersytetu Karola w Pradze.

Od 1970 r. Katedrą i Zakładem Chirurgii Stomatologicznej kierował wychowanek prof. Owińskiego, dr Franciszek Mraz. Rozwinął diagnostykę artropatii reumatoidalnej skroniowo-żuchwowej, jej różnicowanie z mioartropatią oraz leczenie kompleksowe z zastosowaniem peloidoterapii w chirurgii stomatologicznej.

Prof. Jerzy Brzeziński prowadził badania z zakresu fizjologii narządu żucia, embriologii i histochemii stomatologicznej. Zajmował się rolą chrząstki Meckela w formowaniu się zawiązków zębów mlecznych i stałych oraz jej udziałem w rozwoju żuchwy, zębodołów i przegród międzyzębowych.

Następcą prof. T. Paweli w Klinice Chirurgii Szczękowo-Twarzowej w l. 1990–1997 został prof. Feliks Ćwioro. Zajął się leczeniem złamań kości szczękowych u dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem roli zęba i zawiązka zębowego w szczelinie złamania i utworzył szkołę leczenia chirurgicznego wad rozwojowych twarzoczaszki.

Od 1997 r. obowiązki kierownika Katedry i Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej pełni dr hab. n. med. Jan Wnukiewicz, który zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy, jakim są markery proliferacji komórkowej i – we współpracy z Politechniką Wrocławską – ceramiczne implanty kompozytowe.

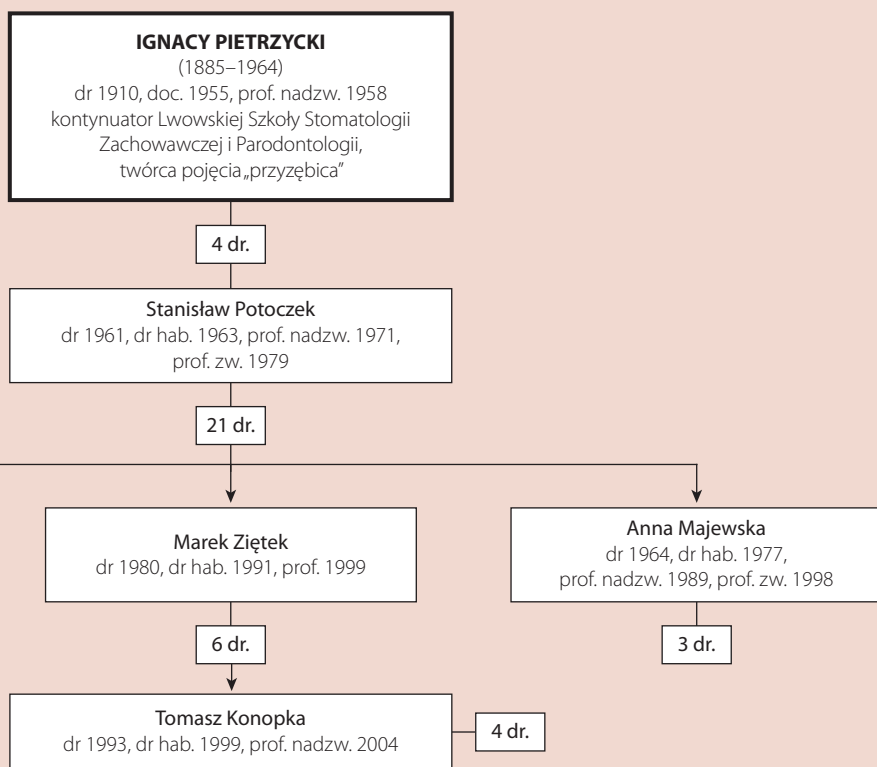
■ Szkoła Stomatologii Zachowawczej i Parodontologii

Prof. dr **Ignacy Pietrzycki**, wieloletni adiunkt Kliniki Stomatologicznej UJK we Lwowie, od 1946 r. we Wrocławiu, zajmował się zębolecznictwem, kierując Katedrą Dentystyki Zachowawczej w l. 1947–1962. Był twórcą pojęcia „przyzębica” i prowadził prace doktorskie z dziedziny chorób przyzębia i chorób miazgi zębów.

Jego następcą, prof. dr hab. Stanisław Potoczek, we współpracy z Kliniką Chorób Wewnętrznych AM prof. Edwarda

Szczeklika, zainicjował i rozwinął nowy kierunek badawczy: enzymologię stomatologiczną, wcześniej uzyskując stopień naukowy doktora med. na podstawie pracy *O niektórych zmianach biochemicznych krwi w chorobach przyzębia*. Kierował Katedrą i Zakładem Stomatologii Zachowawczej w l. 1963–1993.

Jego uczennicą i kolejnym kierownikiem katedry i zakładu jest od 1993 r. prof. dr hab. Urszula Kaczmarek, która szeroko rozwinęła badania epidemiologiczne próchnicy, badania

Ignacy Pietrzycki – ur. 1895 w Wadowicach, zm. 1964. Dr wszech nauk lekarskich UJ 1910, asystent prof. Browicza w Zakładzie Anatomii Patologicznej UJ do 1911, sekundariusz w Szpitalu Powszechnym we Lwowie u prof. Witolda Ziembickiego 1911–1913. W l. 1914–1918 lekarz wojskowy w Dywizyjnym Zakładzie Sanitarnym N-12 b. armii austro-węgierskiej. Do 1922 w Wojsku Polskim (lekarz major), lekarz powiatowy w Tłumaczu 1922–1932. Specjalizacja w stomatologii u prof. A. Cieszyńskiego na UJK we Lwowie 1932–1936. Starszy asystent 1936–1939 na UJK. Od 1 marca 1945 do 1 września 1945 zredukowany przez władze sowieckie do stanowiska ordynatora Lwowskiego Uniwersytetu. Kontynuator lwowskiej szkoły naukowej prof. A. Cieszyńskiego i twórca pojęcia „przyzębica”. We Wrocławiu od grudnia 1945 r. Od stycznia 1946 st. asystent Kliniki Sto-

matologicznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Od 1947 organizator i kier. Zakładu i Katedry Dentystyki Zachowawczej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, od 1948 zastępca prof., od 1955 doc., od 1958 prof. nadzw. AM we Wrocławiu. Dyr. Oddziału Stomatologii Wydziału Lekarskiego AM w l. 1960–1962. Wypromował 7 doktorów n. med., 1 doktora hab. – późniejszego prof. dr hab. Stanisława Potoczka. Wychowanką jest także prof. dr hab. Anna Majewska. Publikował wiele oryginalnych, własnych, głęboko przemyślanych koncepcji z zakresu etiologii i patogenety próchnicy oraz parodontologii. Autor podręcznika *Zagadnienia z zakresu stomatologii zachowawczej* oraz rozdziału w podręczniku zbiorowym pod red. A. Dorskiego. Autor monografii *Przyzębica*. Przewodniczący Oddziału Dolnośląskiego PTS i jego czł. honorowy.

biochemiczne śliny ludzkiej, profilaktykę oraz stomatologię estetyczną.

W kształtowaniu Szkoły Stomatologii Zachowawczej i Paradontologii istotną rolę odegrała prof. dr hab. Anna Majewska, prowadząc badania naukowe nad białkami oraz mukopolisacharydami śliny ludzkiej, wpływem diety i czynników kariogennych na intensywność próchnicy.

Prof. S. Potoczek utrzymywał liczne kontakty naukowe z ośrodkami stomatologicznymi w Genewie, Moskwie, Izraelu i Niemczech. W 1991 r. był promotorem jedyne po wojnie doktora h.c. z dziedziny stomatologii, prof. dr Eberharda Sonabenda z Monachium (Uniwersytet Maksymiliana).

Naukowym wychowankiem prof. Potoczka jest prof. dr hab. Marek Ziętek, kierownik Katedry i Zakładu Periodontologii, który jest kontynuatorem przodującego w reprezentowanej szkole kierunku kliniczno-immunopatologicznego w chorobach przyzębia, zwłaszcza środowiskowo uwarunkowanych. Powołał do życia w 2000 r. Wydział Lekarsko-Stomatologiczny, którego został dziekanem. Wydział ten od jesieni 2003 r. mieści się przy ul. Krakowskiej 26. Z kolei uczniem prof. Ziętka jest dr hab. Tomasz Konopka, zajmujący się patologią i immunologią jamy ustnej oraz sterowaną regeneracją tkanek.

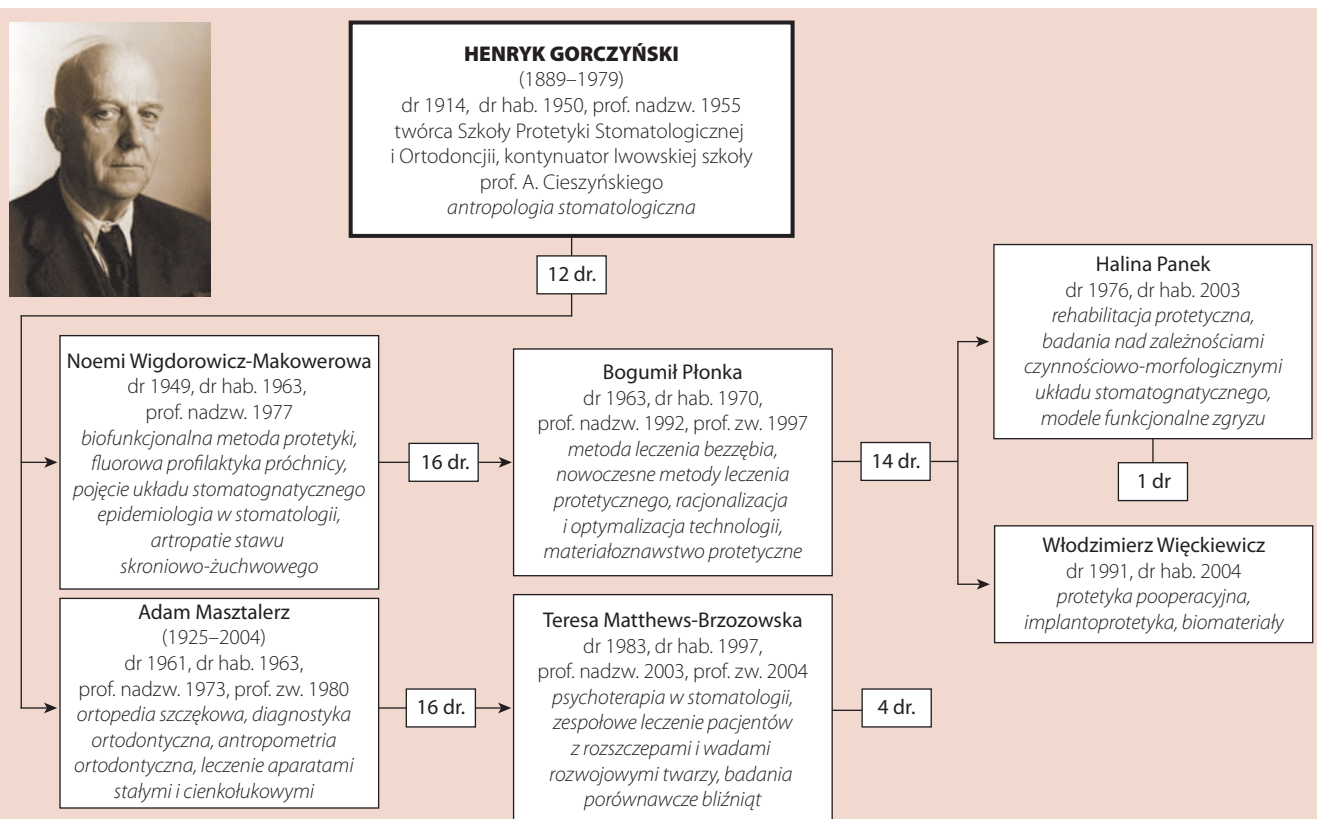
Szkoła Protetyki Stomatologicznej i Ortodoncji

Od 1948 do 1962 r. prof. **Henryk Gorczyński** prowadził prace naukowe w zakresie protetyki i ortodoncji, kontynuując wraz z dr Janiną Piekarską i dr Barbarą Bujwidową Lwowską Szkołę Stomatologii prof. A. Cieszyńskiego i antropologii Salomona Czortkowera, ucznia prof. Jana Czekanowskiego.

Prof. H. Gorczyński był także promotorem prac doktorskich z ortodoncji i protetyki, których tematami były m.in.

zmienność stłoczeń zębów u człowieka, ząbkowanie jako miernik rozwoju w powiązaniu z wadami zgryzu, leczenie protetyczne bezzębia i uzębienia resztkowego.

Ze wspólnego pnia wyodrębniła się wrocławska biofunkcjonalna Szkoła Protetyki Stomatologicznej prof. dr hab. Noemi Wigdorowicz-Makowerowej i Szkoła Ortodencji Szczękowej z antropometrią ortodontyczną prof. dr hab. Adama Masztalerza.

Henryk Gorczyński – ur. 1889 w Sokolówce, zm. 1979 w Warszawie. Studiował we Lwowie. Dyplom dr. wszech nauk lekarskich uzyskał na Uniwersytecie Karola w Pradze w 1914. Asystent, a następnie adiunkt Kliniki Stomatologicznej prof. A. Cieszyńskiego na UJK we Lwowie 1919–1925. Do 1939 ordynator Opieki Zdrowotnej UJK, w czasie wojny kieruje Ambulatorium Stomatologicznym Polikliniki Robotniczej nr 6 we Lwowie. Od 1923 czł. redakcji „Polskiej Dentystyki”, później „Polskiej Stomatologii”, wieloletni sekretarz Związku Stomatologów Lwowskiej Izby Lekarskiej. Od chwili powstania Polskiej Sekcji Naukowej Międzynarodowego Związku Stomatologicznego (Association Stomatologique Internationale – Section Polonaise) pełnił funkcję sekretarza. Czł. zarządu Związku Stomatologów

Słowiańskich. W 1946 w skutek ekspatriacji przyjechał do Krakowa, gdzie pracował jako lekarz stomatolog w Kanalizacji Miejskiej miasta Krakowa. Do Wrocławia przybył w 1948, objął tu jako zastępca prof. kierownictwo Katedry Protetyki, a rok później również Katedry Ortodoncji Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Dr hab. od 1950, prof. nadzw. od 1955. Dyr. Oddziału Stomatologicznego Wydziału Lekarskiego AM we Wrocławiu w l. 1951–1960. Czł. honorowy PTS i wieloletni przewodniczący Oddziału Wrocławskiego PTS. Wypromował: 12 doktorów n. med., 3 doktorów hab. Jego wychowanek uzyskał tytuł profesora – prof. dr hab. Adam Masztalerz. Odznaczenia: Medal „Academia Medica Wratislaviensis Polonia”, Krzyż Kawalerski i Oficerski OOP.

Prof. N. Wigdorowicz-Makowerowa od 1948 r. prowadziła badania nad fluorem i stworzyła podwaliny fluorkowej profilaktyki próchnicy w Polsce. Wprowadziła pojęcie układu stomatognatycznego i jako pierwsza w Polsce zajęła się artropatiami stawu skroniowo-żuchwowego. Jej następcą w Katedrze Protetyki Stomatologicznej, prof. Bogumił Płonka, opracował własną, wrocławską metodę leczenia bezzębia, unowocześnił metody leczenia protetycznego, opracował wiele patentów i wzorów użytkowych. Powołał jako jedną z pierwszych w Polsce samodzielną pracownię materiałoznawstwa protetycznego. Jego wychowanek, dr hab. Włodzimierz Więckiewicz, zajmuje się biomateriałami, protetyką pooperacyjną i implantoprotetyką. Następczyni prof. B. Płonki i aktualny kierownik Katedry i Zakładu Protetyki Stomatologicznej, dr hab. n. med. Halina Panek, prowadzi badania nad zależnościami czynnościowo-morfologicznymi układu stomatognatycznego. Publikuje prace na temat modeli funkcjonal-

nych zgryzu i leczenia protetycznego dysfunkcji stawu skroniowo-żuchwowego.

Prof. dr hab. Adam Masztalerz, twórca Szkoły Ortopedii Szczękowej, rozwinął nowoczesną diagnostykę ortodontyczną zwłaszcza telorentgenografię i antropometrię ortodontyczną. Utrzymywał liczne kontakty naukowe z ośrodkami ortodontycznymi w Czechach (Hradec Králové, Praga, Olomuniec) i Niemczech (Heidelberg, Drezno). Jako pierwszy w Polsce wprowadził leczenie aparatami stałymi (zamek Masztalerza), aparaty ortodontyczne czynnościowe i cienkołukowe.

Obecny – od 2000 r. – kierownik Katedry Ortopedii Szczękowej i Ortodoncji, przybyła z Poznania prof. dr hab. Teresa Matthews-Brzozowska, problematykę naukową rozszerzyła o psychoterapię w stomatologii, kontynuuje zespolone leczenie pacjentów z rozszczepami i wadami rozwojowymi twarzy oraz badania porównawcze bliźniąt, a także zajmuje się zagadnieniem: zespół Downa a wady zgryzu.

Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska